

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ВНУТРІШНІХ СПРАВ
МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ**

Кваліфікаційна наукова
праця на правах рукопису

ГРУДОВЕНКО ОЛЕНА СЕРГІЇВНА

УДК 342.951:351.82

**ДИСЕРТАЦІЯ
ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАПОБІГАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИМ
ПРАВOPOPУШЕННЯМ, ПОВ'ЯЗАНИМ З КОРУПЦІЄЮ У
ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ**

спеціальність 081 «Право»

галузь знань 08 «Право»

Подається на здобуття ступеня доктора філософії

Дисертація містить результати власних досліджень. Використання ідей, результатів і текстів інших авторів мають посилання на відповідне джерело

_____ **О. С. Грудовенко**

Науковий керівник – доктор юридичних наук, професор **Дрозд Олексій
Юрійович**

Київ – 2023

АНОТАЦІЯ

Грудовенко О. С. Правові засади запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією у Збройних Силах України. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 Право. – Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2023.

У дисертації на основі системного аналізу нормативно-правових актів, міжнародних стандартів та внутрішньо-службових інструментів, практики діяльності Збройних Сил України, теорії адміністративного права та науково-теоретичних позицій, сформовано, розкрито та вдосконалено правові засади запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією у Збройних Силах України.

Сформовано, що запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією у Збройних Силах України – це превентивна адміністративна діяльність, спрямована на системну нейтралізацію причин та умов, які потенційно становлять об'єкт адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, та мінімізацію корупційних ризиків в службовій діяльності Збройних Сил України.

Під поняттям «адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією» слід розуміти діяння вчинене особою суб'єктом владних повноважень, яке не містить в собі ознак корупції, але порушує норми антикорупційного законодавства за що таку особу може бути притягнуто до відповідальності, що як правило передбачає штраф та конфіскацію отриманого доходу чи (або) подарунку.

Визначено, що адміністративно-правовий статус органів і підрозділів Збройних Сил України, які є суб'єктами запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією полягає в публічному правовому становищі усієї ієрархічної структури Збройних Сил України (від керівництва до військовослужбовця як суб'єкта самоорганізації) щодо

реалізації адміністративно-правових форм запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаних з корупцією у службовій діяльності, що гарантується їх функціональними завданнями, обов'язками, правами та засадами відповідальності, та сукупно виражається у правовому зобов'язанні дотримання засад антикорупційної політики в сфері оборони.

Фактично, обов'язок запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаних з корупцією у службовій діяльності підрозділів Збройних Сил України зобов'язана реалізовувати вся ієрархічна структура Збройних Сил України: Міністерство оборони України в особі загального керівництва та керівництва структурних підрозділів, Генеральний Штаб Збройних Сил України, Головнокомандувач Збройних Сил України, Управління з питань запобігання та виявлення корупції Міністерства оборони України, інші структурні підрозділи командири військових частин, та військовослужбовці як суб'єкти самоорганізації.

Головним суб'єктом публічної адміністрації, який найбільш широко реалізує державну політику щодо запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаних з корупцією в Збройних Силах України є Управління з питань запобігання та виявлення корупції Міністерства оборони України, яке є самостійним, незалежним структурним підрозділом Міністерства оборони України та підпорядковується прямо Міністру оборони України, який безпосередньо здійснює керівництво його діяльністю, а тому необхідно більш комплексно дослідити адміністративно-правовий статус Управління.

Причини, які потенційно становлять об'єкт адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією у Збройних Силах України – це об'єктивні чи суб'єктивні закономірності виникнення правопорушень, пов'язаних з корупцією у службовій діяльності Збройних Сил України, що трансформується в негативну тенденцію корупційних проявів у сфері оборони.

Причини, які потенційно становлять об'єкт адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією у Збройних Силах України систематизовано у дві загальні групи: 1) внутрішньо-службові: – конфлікт інтересів у діяльності Збройних Сил України; – поганий та неефективний адміністративний контроль службовців Збройних Сил України; – необізнаність службовців Збройних Сил України у сфері корупції; – проблеми дотримання принципу професіоналізму у військовій системі; – неякісність військової освіти в Україні; – дисбаланс повноважень у діяльності Збройних Сил України; – неналежне матеріальне забезпечення Збройних Сил України; – неналежна внутрішня військова організація Збройних Сил України; – низький рівень взаємодії у військовій системі; – проблеми реалізації принципу транспарентності у службовій діяльності Збройних Сил України щодо дотримання вимог фінансового контролю. 2) особисті або морально-етичні: – негативні риси характеру службовця Збройних Сил України (жадібність, відсутність сили волі, бажання влади тощо); – умисне зловживання правовим становищем службовцем Збройних Сил України; – необґрунтоване відчуття необхідності становлення власного бачення соціальної справедливості службовцем Збройних Сил України.

Умови, які потенційно становлять об'єкт адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією у Збройних Силах України фактично не залежать від військовослужбовця, вони створюються державою та суспільством. Можна виділити три групи умов, які потенційно становлять об'єкт адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією у Збройних Силах України – правові, соціальні та політичні. Тому, до умов, які потенційно становлять об'єкт адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією у Збройних Силах України слід віднести: 1) правові: – недосконалість законодавства щодо правового захисту службовців Збройних Сил України; – проблеми механізму адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією; – неефективна система стримувань та противаг; – неефективна система запобігання тіньової

економіки у військовій сфері; – неефективність антикорупційної політики держави. 2) соціальні: – низький рівень надання якісних соціальних послуг для службовців Збройних Сил України та членів їх сімей; – низька заробітна плата для службовців Збройних Сил України, порівняно з іноземними державами; – соціальна пасивність службовців Збройних Сил України. 3) політичні: – незаконне втручання та вплив влади на діяльність Збройних Сил України; – маніпуляції щодо лобювання інтересів Збройних Сил України; – дискредитація Збройних Сил України та статусу військовослужбовців в суспільстві.

Розкрито, що нормативно-правове забезпечення питання запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаних з корупцією в Збройних Силах України характеризується розгалуженою сукупністю нормативних актів, серед яких основне місце виділено спеціальним законам України щодо запобігання корупції та функціонування Збройних Сил України, Кодексу України про адміністративні правопорушення та підзаконним актам, що регламентують порядок та умови діяльності Збройних Сил України.

Під «фінансовим контролем» слід розуміти системний превентивний захід, контрольно-наглядового характеру спеціальних фінансових правовідносин, що здійснюється шляхом перевірки фінансової діяльності конкретного об'єкта на відповідність нормам та встановленому порядку проведення фінансових операцій з метою запобігання корупції та вчиненню інших неправомірних дій.

Найчастіше адміністративне правопорушення щодо порушення вимог фінансового контролю посадовими особами Збройних Сил України полягає в несвоєчасному поданні без поважних причин декларації або ж поданні завідомо недостовірних відомостей у декларації. В Україні відсутній системний механізм запобігання чи мінімізації корупційних ризиків в службовій діяльності Збройних Силах України, пов'язані із порушенням вимог фінансового контролю, причому ефективність антикорупційної політики на пряму впливає на ймовірність корупційних ризиків.

Корупційні ризики в службовій діяльності Збройних Силах України, що пов'язані із порушенням вимог фінансового контролю мають економічний характер, оскільки посягають на фінансові правовідносини, та все частіше набувають автономного характеру, відособлюючись від корупції як загального явища. Моніторинг за корупційними ризиками в службовій діяльності Збройних Силах України, що пов'язані із порушенням вимог фінансового контролю ефективний за умови реалізації системного аналізу внутрішніх проблем службової діяльності ЗСУ.

Виділено адміністративно-правові характеристики запобігання порушення вимог фінансового контролю посадовими особами Збройних Сил України: 1) запобігання порушення вимог фінансового контролю посадовими особами Збройних Сил України полягає у проведенні роз'яснювальної, методичної, превентивної діяльності щодо ознайомлення посадових осіб Збройних Сил України з вимогами фінансового законодавства; 2) дотримання вимог фінансового контролю є невід'ємним внутрішнім обов'язком посадових осіб Збройних Сил України; 3) фінансовим контроль за своєю природою є адміністративним інструментом перевірки посадових осіб Збройних Сил України встановлених вимог фінансового законодавства; 4) найпоширенішим адміністративним правопорушенням у сфері дотримання вимог фінансового контролю посадовими особами Збройних Сил України є порушення порядку подання декларацій та недостовірність відомостей, поданих у них.

Конфлікт інтересів у Збройних Силах України – це умисно-створена суперечність, колізія або розбіжність між інтересами держави та приватними інтересами в площині діяльності Збройних Сил України, що виникає задля можливості управління внутрішніми військовими правовідносинами з метою отримання певної матеріальної чи нематеріальної вигоди та задоволення приватних інтересів, та призводить (може призвести) до порушення чинного законодавства.

Конфлікт інтересів поєднує в собі приватні інтереси військовослужбовця із публічними інтересами держави, які гарантуються службовими обов'язками. Конфлікт інтересів є прямою заборонаю як загального адміністративного законодавства для публічних службовців, так і внутрішнього військового законодавства.

Визначено, що запобігання врегулювання конфлікту інтересів у Збройних Силах України здійснюється шляхом: 1) самоорганізації військовослужбовця; 2) адміністративного контролю за ризиками та можливостями виникнення конфлікту інтересів; 3) перегляду внутрішньої ієрархії управлінських взаємовідносин; 4) моделювання та використання альтернативних варіантів дипломатичного вирішення конкретних ситуацій в разі високої імовірності виникнення конфлікту інтересів; 5) позбавлення вільного доступу особи до службової інформації; 6) накладення адміністративної відповідальності як ефективного заходу запобігання (відповідно до статті 172-7 Кодексу України про адміністративні правопорушення).

Виявлено адміністративні аспекти запобігання порушенню встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків у Збройних Силах України: 1) прохання, вимагання, витребування чи одержання подарунку у Збройних Силах України є об'єктивною стороною адміністративного правопорушення (стаття 172-5 Кодексу України про адміністративні правопорушення); 2) законодавством чітко встановлюються та контролюються обмеження щодо одержання подарунків; 3) запобігання порушенню встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків є адміністративно-правовою формою запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією у Збройних Силах України; 4) суб'єкти запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаних з корупцією наділяються спеціальними адміністративними повноваженнями щодо виявлення фактів одержання подарунків у Збройних Силах України,

запобігання та попередження таких фактів, та притягнення до відповідальності осіб, які вчинили відповідне правопорушення.

Розкрито, що міжнародні стандарти запобігання корупції в діяльності Збройних Сил України є встановленою міжнародним публічним правом комплексною системою правових норм, концепцій та практичних антикорупційних програм, що забезпечують належне виконання Збройними Силами України своїх державних обов'язків з супровідним закріпленням загально-міжнародних критеріїв та умов притягнення до відповідальності військовослужбовців та службовців Збройних Сил України.

Конвенція ООН проти корупції 2003 року є основним нормативним стандартом міжнародного характеру щодо запобігання та протидії корупції, яким встановлюється ідея обов'язкового внутрішньодержавного формування антикорупційної політики з використанням інструментів та заходів міжнародної співпраці та стандартизації щодо запобігання корупції, та закріпленням ідеологічної заборони органів влади щодо вчинення корупційних діянь з обов'язковим використанням інституту відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією у складовій професійній публічній діяльності органів влади.

У складовій системи міжнародних стандартів запобігання корупції в діяльності Збройних Сил України чільне місце відіграє міжнародна співпраця на регіональному рівні щодо формування ідейних стандартів запобігання та протидії корупції таких міжнародних організацій як Рада Європи та НАТО, що дозволяють нормативно закріпити засади запобігання корупції та практично реалізувати конкретні заходи протидії шляхом використання комплексу міжнародних заходів, внутрішньо-організаційних інструментів та засад конкретної антикорупційної політики держави сукупно в спільну, новітню та спеціалізовану антикорупційну програму в діяльності Збройних Сил України.

Сформовано, що розвиток адміністративного законодавства в частині удосконалення механізмів запобігання адміністративним правопорушенням,

пов'язаних з корупцією в Збройних Силах України має бути спрямований на вдосконалення базового категоріального апарату в сфері запобігання корупції шляхом доповнення спеціалізованого закону поняттям «корупційний ризик», уніфікації та однозначності правових норм, які встановлюють адміністративну відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією, розробки внутрішньої інструкції з організації діяльності службовців Збройних Сил України щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, розширення регіональної співпраці з НАТО через активне залучення до Програми НАТО з розбудови доброчесності, цілісності, прозорості та зниження корупційних ризиків у роботі оборонних та безпекових інституцій (Building Integrity Program).

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що визначені в роботі науково-теоретичні положення, висновки та практичні пропозиції впроваджено та надалі може бути використано в: науково-дослідній роботі – положення та висновки застосовуються у формуванні науково-теоретичних питань запобігання адміністративним правопорушенням, які пов'язані з корупцією в Збройних Силах України; законотворчій сфері – практичні пропозиції спрямовані на розвиток адміністративного законодавства в частині удосконалення механізмів запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаних з корупцією в Збройних Силах України; освітньому процесі – під час підготовки та проведення лекцій, семінарських і практичних занять зі здобувачами вищої освіти з навчальних дисциплін: «Адміністративна діяльність», «Адміністративне право», «Актуальні проблеми адміністративного права і процесу».

Ключові слова: адміністративна відповідальність, адміністративне правопорушення, військовослужбовець, запобігання корупції, Збройні Сили України, конфлікт інтересів, корупційний ризик, корупція, службова діяльність, фінансовий контроль.

ANNOTATION

Grudovenko O. Legal principles of prevention of administrative offenses related to corruption in the Armed Forces of Ukraine. – Qualifying scientific work on the rights of the manuscript.

The dissertation on competition of a scientific degree of the doctor of philosophy on a specialty 081 – Law. – National Academy of Internal Affairs, Kyiv, 2023.

In the dissertation, on the basis of a systematic analysis of regulatory and legal acts, international standards and internal service tools, the practice of the Armed Forces of Ukraine, the theory of administrative law and scientific and theoretical positions, the legal principles of preventing administrative offenses related to corruption were formed, disclosed and improved in the Armed Forces of Ukraine.

Prevention of administrative offenses related to corruption in the Armed Forces of Ukraine is a preventive administrative activity aimed at systematically neutralizing the causes and conditions that potentially constitute the object of an administrative offense related to corruption and minimizing corruption risks in the service activities of the Armed Forces of Ukraine.

The concept of «administrative offense related to corruption» should be understood as an act committed by a person in authority, which does not contain signs of corruption, but violates the norms of anti-corruption legislation, for which such a person can be prosecuted, which, as a rule, provides fine and confiscation of received income or gift.

The administrative-legal status of bodies and units of the Armed Forces of Ukraine, which are subjects of the prevention of administrative offenses related to corruption, consists in the public legal position of the entire hierarchical structure of the Armed Forces of Ukraine (from the leadership to the serviceman as a subject of self-organization) regarding the implementation of administrative - legal forms of prevention of administrative offenses related to corruption in official activities,

which is guaranteed by their functional tasks, duties, rights and principles of responsibility, and is collectively expressed in the legal obligation to observe the principles of anti-corruption policy in the field of defence.

The entire hierarchical structure of the Armed Forces of Ukraine is obliged to implement the duty to prevent administrative offenses related to corruption in the official activities of units of the Armed Forces of Ukraine: the Ministry of defence of Ukraine represented by the general leadership and leadership of structural units, the General Staff of the Armed Forces of Ukraine, the Commander-in-Chief of the Armed Forces of Ukraine, the Office for the Prevention and Detection of Corruption of the Ministry of defence of Ukraine, other structural units, commanders of military units, and military personnel as subjects of self-organization.

The main subject of the public administration, which most widely implements the state policy regarding the prevention of administrative offenses related to corruption in the Armed Forces of Ukraine, is the Office for the Prevention and Detection of Corruption of the Ministry of Defense of Ukraine, which is an independent, independent structural unit of the Ministry of Defense of Ukraine and reports directly to the Minister of Defense of Ukraine, who directly supervises its activities, and therefore it is necessary to more comprehensively investigate the administrative and legal status of the Office.

The reasons that potentially constitute the object of an administrative offense related to corruption in the Armed Forces of Ukraine are objective or subjective patterns of the occurrence of offenses related to corruption in the official activities of the Armed Forces of Ukraine, which is transformed into a negative trend manifestation of corruption in the defense sector.

The reasons that potentially constitute the object of an administrative offense related to corruption in the Armed Forces of Ukraine are systematized into two general groups: 1) intra-service: – conflict of interests in the activities of the Armed Forces of Ukraine; – poor and ineffective administrative control of the employees of the Armed Forces of Ukraine; - lack of knowledge of employees of

the Armed Forces of Ukraine in the field of corruption; – problems of compliance with the principle of professionalism in the military system; - poor quality of military education in Ukraine; – balance of powers in the activities of the Armed Forces of Ukraine; – inadequate material support of the Armed Forces of Ukraine; - improper internal military organization of the Armed Forces of Ukraine; - low level of interaction in the military system; - problems of implementing the principle of transparency in the service activities of the Armed Forces of Ukraine regarding compliance with financial control requirements. 2) personal or moral and ethical: – negative character traits of an employee of the Armed Forces of Ukraine (greed, lack of willpower, desire for power, etc.); – deliberate abuse of legal status by an employee of the Armed Forces of Ukraine; - an unfounded feeling of the need to develop one's own vision of social justice as an employee of the Armed Forces of Ukraine.

The conditions that potentially constitute the object of an administrative offense related to corruption in the Armed Forces of Ukraine actually do not depend on the serviceman, they are created by the state and society. It is possible to distinguish three groups of conditions that potentially constitute the object of an administrative offense related to corruption in the Armed Forces of Ukraine - legal, social and political. Therefore, the conditions that potentially constitute the object of an administrative offense related to corruption in the Armed Forces of Ukraine should include: 1) legal: – imperfection of the legislation regarding the legal protection of employees of the Armed Forces of Ukraine; – problems of the mechanism of administrative responsibility for offenses related to corruption; – an ineffective system of checks and balances; – an ineffective system for preventing the shadow economy in the military sphere; - ineffectiveness of the anti-corruption policy of the state. 2) social: – low level of provision of quality social services for employees of the Armed Forces of Ukraine and their family members; – low wages for employees of the Armed Forces of Ukraine, compared to foreign countries; - social passivity of employees of the Armed Forces of Ukraine. 3) political: – illegal interference and influence of the authorities on the activities of the Armed

Forces of Ukraine; - manipulations regarding lobbying of the interests of the Armed Forces of Ukraine; - discrediting the Armed Forces of Ukraine and the status of servicemen in society.

Regulatory and legal provision of the issue of prevention of administrative offenses related to corruption in the Armed Forces of Ukraine is characterized by an extensive set of normative acts, among which the main place is allocated to special laws of Ukraine on the prevention of corruption and the functioning of the Armed Forces of Ukraine, the Code of Ukraine on Administrative Offenses and by-laws. which regulate the procedure and conditions of activity of the Armed Forces of Ukraine.

«Financial control» should be understood as a systematic preventive measure of a control-supervisory nature of special financial legal relations, which is carried out by checking the financial activity of a specific object for compliance with the norms and the established procedure for conducting financial transactions in order to prevent corruption and the commission of other illegal actions.

Most often, an administrative offense related to the violation of financial control requirements by officials of the Armed Forces of Ukraine consists in the untimely submission of a declaration without valid reasons or the submission of knowingly inaccurate information in the declaration. In Ukraine, there is no systematic mechanism for the prevention or minimization of corruption risks in the service activities of the Armed Forces of Ukraine, related to the violation of financial control requirements, and the effectiveness of the anti-corruption policy directly affects the probability of corruption risks.

Corruption risks in the official activities of the Armed Forces of Ukraine, which are associated with the violation of financial control requirements, are of an economic nature, as they encroach on financial legal relations, and are increasingly becoming autonomous in nature, separating themselves from corruption as a general phenomenon. Monitoring of corruption risks in the official activity of the Armed Forces of Ukraine, which are related to the violation of financial control requirements, is effective under the condition of implementing a systematic

analysis of internal problems of the official activity of the Armed Forces of Ukraine.

The administrative and legal characteristics of preventing violations of financial control requirements by officials of the Armed Forces of Ukraine are highlighted: 1) prevention of violations of financial control requirements by officials of the Armed Forces of Ukraine consists in conducting explanatory, methodical, preventive activities to acquaint officials of the Armed Forces of Ukraine with the requirements of financial legislation; 2) compliance with financial control requirements is an integral internal duty of officials of the Armed Forces of Ukraine; 3) financial control by its very nature is an administrative tool for checking officials of the Armed Forces of Ukraine against the established requirements of financial legislation; 4) the most common administrative offense in the field of compliance with financial control requirements by officials of the Armed Forces of Ukraine is violation of the procedure for submitting declarations and unreliability of the information submitted in them.

A conflict of interests in the Armed Forces of Ukraine is a deliberately created contradiction, collision or disagreement between the interests of the state and private interests in the sphere of activity of the Armed Forces of Ukraine, which arises for the possibility of managing internal military legal relations with the aim of obtaining a certain material or non-material benefit and satisfying private interests, and leads (may lead) to a violation of current legislation.

A conflict of interests combines the private interests of a serviceman with the public interests of the state, which are guaranteed by official duties. Conflict of interest is expressly prohibited by both general administrative law for public officials and domestic military law. A conflict of interest may arise without direct intent, however, if it does occur, a person is obliged to take all necessary measures of self-organization to avoid and terminate a conflict of interest.

Prevention of conflicts of interests in the Armed Forces of Ukraine is carried out by: 1) self-organization of servicemen; 2) administrative control over risks and opportunities for conflict of interests; 3) revision of the internal hierarchy of

management relationships; 4) modelling and use of alternative options for diplomatic solutions to specific situations in the event of a high probability of a conflict of interests; 5) deprivation of a person's free access to official information; 6) imposition of administrative liability as an effective prevention measure (according to Article 172-7 of the Code of Ukraine on Administrative Offenses).

The administrative aspects of preventing violations of the legal restrictions on receiving gifts in the Armed Forces of Ukraine have been identified: 1) requesting, demanding, claiming or receiving a gift in the Armed Forces of Ukraine is an objective aspect of an administrative offense (Article 172-5 of the Code of Ukraine on Administrative Offenses); 2) legislation clearly establishes and controls restrictions on receiving gifts; 3) prevention of violations of legal restrictions on receiving gifts is an administrative and legal form of prevention of administrative offenses related to corruption in the Armed Forces of Ukraine; 4) entities for the prevention of administrative offenses related to corruption are granted special administrative powers to detect facts of receiving gifts in the Armed Forces of Ukraine, prevent and prevent such facts, and prosecute persons who have committed the relevant offense.

The international standards for the prevention of corruption in the activities of the Armed Forces of Ukraine are a complex system of legal norms, concepts and practical anti-corruption programs established by international public law, which ensure the proper performance by the Armed Forces of Ukraine of their state duties with the accompanying consolidation of general international criteria and conditions for bringing servicemen to justice and employees of the Armed Forces of Ukraine.

The UN Convention against Corruption of 2003 is the main regulatory standard of an international nature on the prevention and counteraction of corruption, which establishes the idea of mandatory domestic formation of an anti-corruption policy with the use of instruments and measures of international cooperation and standardization in the prevention of corruption, and the establishment of an ideological prohibition of authorities against committing

corrupt acts with mandatory use of the institution of responsibility for offenses related to corruption in the professional public activity of authorities.

In the system of international standards for the prevention of corruption in the activities of the Armed Forces of Ukraine, international cooperation at the regional level plays a prominent role in the formation of ideological standards for the prevention and counteraction of corruption by such international organizations as the Council of Europe and NATO, which allow for the normative establishment of the principles of the prevention of corruption and the practical implementation of specific countermeasures by using a complex of international measures, intra-organizational tools and the principles of a specific anti-corruption policy of the state collectively into a joint, newest and specialized anti-corruption program in the activities of the Armed Forces of Ukraine.

The development of administrative legislation in terms of improving the mechanisms for preventing administrative offenses related to corruption in the Armed Forces of Ukraine should be aimed at improving the basic categorical apparatus in the field of corruption prevention by supplementing the specialized law with the concept of «corruption risk», unifying and unambiguous legal norms that establish administrative responsibility for offenses related to corruption, development of internal instructions for the organization of the activities of employees of the Armed Forces of Ukraine regarding the prevention and settlement of conflicts of interest, expansion of regional cooperation with NATO through active involvement in the Building Integrity Program.

The practical significance of the obtained results is that the scientific-theoretical provisions, conclusions and practical proposals defined in the work have been implemented and can be used in the future in: scientific-research work - the provisions and conclusions are used in the formation of scientific-theoretical issues of prevention of administrative offenses, which related to corruption in the Armed Forces of Ukraine; law-making sphere - practical proposals aimed at the development of administrative legislation in terms of improving mechanisms for preventing administrative offenses related to corruption in the Armed Forces of

Ukraine; educational process - during the preparation and conducting of lectures, seminars and practical classes with students of higher education in the academic disciplines: «Administrative activity», «Administrative law», «Actual problems of administrative law and process».

Keywords: administrative responsibility, administrative offence, serviceman, prevention of corruption, Armed Forces of Ukraine, conflict of interest, corruption risk, corruption, official activity, financial control.

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Грудовенко О. С. Адміністративна сутність запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у Збройних Силах України. *Юридична наука*. 2020. №11. С. 111–115.

2. Грудовенко О. С. Адміністративні аспекти запобігання порушенню встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків у Збройних Силах України. *Юридична наука*. 2020. №12. С. 89–93.

3. Грудовенко О. С. Аналіз нормативно-правового забезпечення питання запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаних з корупцією в Збройних Силах України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. Випуск 5. Том 3. С. 99–103.

4. Грудовенко О. С. Проблеми визначення об'єкту адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. Випуск 6. Том 2. С. 117–122.

5. Грудовенко О. С. Теоретико-правові питання запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією у Збройних Силах України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2022. Випуск 3. С. 144–148.

6. Грудовенко О. С. Адміністративно-правова характеристика запобігання порушення вимог фінансового контролю посадовими особами

Збройних Сил України. *Держава та регіони. Серія: Право.* 2022. № 3. С. 118–123.

7. Грудовенко О. С. Адміністративно-правовий статус управління з питань запобігання та виявлення корупції міністерства оборони України. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції.* 2022. № 4. С. 79–83.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

8. Грудовенко О. С. Сучасна проблематика поняття адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією в Україні. Виклики сучасності та наукові підходи до їх вирішення: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 12–13 серпня 2020 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2020. С. 32–34.

9. Грудовенко О. С. Новітні характеристики порушення вимог фінансового контролю як об'єкту адміністративного правопорушення у діяльності Збройних Сил України. Перспективні напрямки розвитку юридичної науки у XXI сторіччі: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 17–18 лютого 2021 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2021. С. 40–43.

10. Грудовенко О. С. Актуальні питання запобігання отриманню подарунків посадовими особами Збройних Сил України з позиції адміністративного права. Актуальні проблеми імплементації наукових досягнень у практичну діяльність: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 19–20 січня 2022 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2022. С. 22–24.

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	21
ВСТУП	22
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАПОБІГАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ, ПОВ'ЯЗАНИМ З КОРУПЦІЄЮ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ.....	32
1.1. Поняття та сутність запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією у Збройних Силах України ...	32
1.2. Адміністративно-правовий статус органів і підрозділів Збройних Сил України, які є суб'єктами запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаних з корупцією.....	50
1.3. Причини, умови та види службової діяльності, які потенційно становлять об'єкт адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією у Збройних Силах України.....	64
1.4. Нормативно-правові акти, що регламентують питання запобігання адміністративним правопорушенням, які пов'язані з корупцією в Збройних Силах України	84
Висновки до розділу 1	98
РОЗДІЛ 2 АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ФОРМИ ЗАПОБІГАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ, ПОВ'ЯЗАНИМ З КОРУПЦІЄЮ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ.....	103
2.1. Корупційні ризики в службовій діяльності Збройних Силах України, пов'язані із порушенням вимог фінансового контролю	103
2.2. Запобігання врегулювання конфлікту інтересів у Збройних Силах України	125
2.3. Запобігання порушенню встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків у Збройних Силах України	139
Висновки до розділу 2	154

РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ МІНІМІЗАЦІЇ КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ В СЛУЖБОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ.....	157
3.1. Міжнародні стандарти запобігання корупції в діяльності Збройних Сил України.....	157
3.2. Розвиток адміністративного законодавства в частині удосконалення механізмів запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаних з корупцією в Збройних Силах України..	172
Висновки до розділу 3	186
ВИСНОВКИ.....	190
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	194
ДОДАТКИ.....	216

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ЗСУ	Збройні Сили України
КУпАП	Кодекс України про адміністративні правопорушення
МВС України	Міністерство внутрішніх справ України
НАТО	Організація Північноатлантичного договору
ООН	Організація Об'єднаних Націй

ВСТУП

Обґрунтування теми дослідження. В сучасному світі не існує ідеального суспільства. Це не може гарантувати жоден правовий режим, форма правління чи навіть природні можливості держави та її ресурси. В кожному суспільстві існують «чорні діри» правового характеру, що зумовлюють безперервний процес зміни і удосконалення правового регулювання, одним із яких є корупція. Рівень корупційних проявів в кожній країні є різним, що спричинено низкою економічних, правових, політичних, соціальних або культурних причин. Впливаючи на механізм правового регулювання, корупція виступає як складний синтетичний фактор дискредитації економічного балансу.

Згідно з результатами соціологічного опитування Центру Разумкова у січні 2022 року серед основних причин економічної нестабільності в Україні 37,2% респондентів вказали на некомпетентність влади, а 34,3% опитуваних підкреслювали високий рівень корупції¹. Війна вплинула на економіку держави, тому показники початку 2022 року і його закінчення кардинально видозмінені. Сучасні реалії формують основну причину економічних негараздів нашої держави – війну, однак, рівень корупції в Україні залишається, на жаль, і досі є високим. Оскільки Україна, як сучасна прогресивна держава, прагне викоринити корупцію, що є запорукою добре функціонуючої демократії, значні зусилля слід зосередити в напрямку становлення та реалізації правових засад запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією, зокрема, у службовій діяльності Збройних Сил України.

В умовах війни складно розкривати питання корупції особливо в діяльності такої інституції як Збройні Сили України. Службовці Збройних

¹ Оцінка громадянами матеріального становища та питань, пов'язаних з економічною ситуацією (січень 2022р.). Разумков Центр: офіційний веб-сайт. 2022. URL: <https://razumkov.org.ua/napriamky/sotsiologichni-doslidzhennia/otsinka-gromadianamy-materialnogo-stanovyshcha-ta-pytan-poviazanykh-z-ekonomichnoiu-sytuatsiieiu-cichen-2022r>

Сил України нині є героями в очах кожного громадянина України. Однак, саме дослідження питання корупції в діяльності Збройних Сил України дозволить правильно попередити корупцію як негативне явище, захищаючи, в першу чергу, правове становище службовців Збройних Сил України.

Зв'язок теми дисертації із сучасними дослідженнями. Корупція, як суспільне явище, залишається актуальним предметом дослідження вже багато років. Звужуючи напрям до розкриття проблем корупції крізь призму адміністративного права, виділяються сучасні роботи вчених, які досліджували питання формування та реалізації адміністративно-правових засад запобігання корупції в Україні, серед яких О. Шимон², А. Левчук³, Ю. Дем'янчук⁴, Р. Содомора⁵, Б. Заяць⁶, М. Ковальчук⁷, О. Піскунова⁸, А. Приходько⁹ та інші.

Окрім того, питаннями корупції в аспекті адміністративно-правового регулювання займалися такі вчені як С. Алфьоров, М. Ануфрієв, І. Басанцов, О. Безпалова, В. Безрутченко, К. Берднікова, О. Боднарчук, Ю. Борисова, О. Бусол, В. Веклич, В. Гвоздецький, В. Гедульянов, Є. Глушко, Н. Голота,

² Шимон О. М. Обмеження та заборони як засоби запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією, у діяльності державних службовців в Україні: дис. ... д-ра філософії в галузі знань 08 Право; Запоріж. нац. ун-т. Запоріжжя, 2020. 201 с.

³ Левчук А. О. Адміністративно-правовий механізм запобігання правопорушенням, пов'язаним з корупцією: дис. ... д-ра філософії в галузі знань 08 Право; Національна академія внутрішніх справ, Київ, 2021. 260 с.

⁴ Дем'янчук Ю. В. Адміністративно-правові засади запобігання і протидії корупції у системі державної служби України: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07; Ун-т держ. фіск. служби України. Ірпінь, 2020. 38 с.

⁵ Содомора Р. О. Корупційні ризики: адміністративно-правові засади протидії: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07; Західноукр. нац. ун-т. Тернопіль, 2021. 20 с.

⁶ Заяць Б. Р. Роль інститутів громадянського суспільства у процесі запобігання корупції в органах державної влади та органах місцевого самоврядування України: адміністративно-правовий вимір: дис. ... д-ра філософії в галузі знань 08 Право; Львів. держ. ун-т внутр. справ. Львів, 2021. 210 с.

⁷ Ковальчук М. О. Публічне адміністрування запобігання корупції в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. НДІ публ. права. Київ, 2021. 18 с.

⁸ Піскунова О. Б. Адміністративно-правовий статус уповноважених підрозділів (повноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07; НДІ публ. права. Київ, 2021. 21 с.

⁹ Приходько А. А. Адміністративно-правове забезпечення запобігання та протидії корупції в Україні за умов євроінтеграції : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07.; Дніпропетр. держ. ун-т внутр. справ України. Дніпро, 2020. 40 с.

І. Грабець, Д. Гудков, А. Давидюк, О. Джафарова, О. Дмитренко, О. Добровольський, О. Дрозд, О. Дудоров, І. Єрмоленко, Д. Заброта, О. Захарчук, В. Іванюк, А. Кадегроб, О. Кривенко, О. Клок, Ю. Коваленко, Т. Коломоєць, В. Колпаков, І. Копотун, І. Коропатнік, Л. Корнута, О. Косиця, О. Кузьменко, В. Курило, Є. Лаврентьєв, С. Леонтович, В. Литвиненко, В. Мандибура, О. Мусієнко, В. Настюк, А. Новак, О. Панфілов, І. Пастух, С. Петков, М. Плугатир, В. Побережний, С. Подоляка, С. Рівчаченко, С. Рощупкін, Ю. Румянцев, Р. Сербин, М. Сич, Д. Сіренко, О. Скочилияс-Павлів, Л. Сорока, С. Стеценко, Т. Татарінцев, В. Тімашов, В. Топчій, В. Трепак, М. Удянський, В. Франчук, Т. Хабарова, С. Чернявський, С. Шатрава, Л. Шестопалова та інші.

Загалом, розвиток механізму запобігання корупції має бути безперервним процесом, з формуванням нових внутрішніх правил та процедур, які трансформуються в умови суспільних реалій. Службова діяльність Збройних Сил України також набуває видозмінених форм, впливаючи на необхідність становлення інтегративних правових засад запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами. Тематика дисертаційної роботи узгоджується з положеннями Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, ратифікованої Законом України від 16 вересня 2014 р.; Антикорупційної стратегії на 2021-2025 роки, затвердженої Законом України від 20 червня 2022 р. № 2322-ІХ; Стратегії воєнної безпеки України, введеної в дію Указом Президента України від 25 березня 2021 р. № 121/2021; Стратегії комунікацій у сфері запобігання та протидії корупції, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 серпня 2017 р. № 576-р; Тематики наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок на 2020–2024 роки, затвердженої наказом Міністерства внутрішніх справ України від 11 червня 2020 р. № 454; Пріоритетних напрямів наукових досліджень

Національної академії внутрішніх справ на 2018–2020 рр. (рішення Вченої ради від 26 грудня 2017 р., протокол № 28).

Мета і завдання дослідження. *Мета* роботи полягає в тому, щоб на основі системного аналізу нормативно-правових актів, міжнародних стандартів та внутрішньо-службових інструментів, практики діяльності Збройних Сил України, теорії адміністративного права та науково-теоретичних позицій, сформувати, розкрити та вдосконалити правові засади запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією у Збройних Силах України.

Для досягнення визначеної мети в дисертаційній роботі заплановано розв'язати такі *завдання*:

– сформувати поняття запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією у Збройних Силах України;

– визначити адміністративно-правовий статус органів і підрозділів Збройних Сил України, які є суб'єктами запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією;

– встановити причини, які потенційно становлять об'єкт адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією у Збройних Силах України;

– розкрити нормативно-правове забезпечення питання запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією в Збройних Силах України;

– виділити адміністративно-правові характеристики запобігання порушення вимог фінансового контролю посадовими особами Збройних Сил України;

– визначити шляхи запобігання врегулювання конфлікту інтересів у Збройних Силах України;

– виявити адміністративні аспекти запобігання порушенню встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків у Збройних Силах України;

– розкрити міжнародні стандарти запобігання корупції в діяльності Збройних Сил України;

– сформувати напрямки розвитку адміністративного законодавства в частині удосконалення механізмів запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаних з корупцією в Збройних Силах України.

Об'єктом дослідження є суспільні відносини, що виникають у сфері становлення та реалізації правових засад запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією у Збройних Силах України.

Предмет дослідження – правові засади запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією у Збройних Силах України.

Методи дослідження. Дисертаційне дослідження побудоване завдяки використанню сукупності методів наукового пізнання. Закони *діалектики* дозволили визначити корупцію, як явище, та сутність запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією у Збройних Силах України (підрозділ 1.1). *Системно-структурний* метод використано при розкритті адміністративно-правового статусу органів і підрозділів Збройних сил України, які є суб'єктами запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаних з корупцією (підрозділ 1.2). Завдяки методу *опису* та *групуванню* розкрито причини та умови, які потенційно становлять об'єкт адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією у Збройних Силах України (підрозділ 1.3).

Формально-юридичний метод став основою дослідження при аналізі нормативно-правових актів, міжнародних стандартів та внутрішньо-службових інструментів (підрозділи 1.2, 1.4, розділи 2, 3). Формуючи адміністративно-правові форми запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією у Збройних Силах України, використано методи *аналізу* та *синтезу* (розділ 2).

Метод *правотворчості* дозволив виділити шляхи мінімізації корупційних ризиків в службовій діяльності Збройних Сил України

(розділ 3). Завдяки *соціологічному* методу проведено авторське соціологічне опитування (додаток Б до дисертації).

Емпіричну базу дисертації становлять узагальнення практики службової діяльності Збройних Сил України, офіційні звіти Міністерства оборони України та Міністерства внутрішніх справ України, дані з Єдиного державного реєстру судових рішень, статистичні відомості Державної служби статистики України, відомості громадських організацій у сфері запобігання корупції.

Наукова новизна отриманих результатів полягає в тому, що дисертація є першим комплексним дослідженням, у якому розкрито правові засади запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією у Збройних Силах України, в результаті чого сформовано низку нових наукових та практичних висновків, положень та пропозицій щодо мінімізації корупційних ризиків у службовій діяльності Збройних Сил України. Основними з них є такі:

у перше:

– визначено сутність запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією у Збройних Силах України як превентивної адміністративної діяльності, що на основі нормативно-правових актів, міжнародних стандартів та внутрішньо-службових нормативів трансформується у адміністративно-правові форми запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією у Збройних Силах України, залежно від різновиду об'єкту адміністративного правопорушення;

– розкрито та систематизовано умови, які потенційно становлять об'єкт адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією у Збройних Силах України як об'єктивні чи суб'єктивні каталізатори, які стимулюють службовця до вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, в результаті чого створюється сприятливе середовище для корупційних проявів у сфері оборони;

– сформовано наукове трактування корупційних ризиків в службовій діяльності Збройних Силах України, що пов'язані із порушенням вимог фінансового контролю як сукупності ситуацій та обставин щодо ігнорування, недотримання чи неправомірного застосування вимог фінансового контролю, в результаті яких виникає висока імовірність виникнення правопорушення, пов'язаного з корупцією, що негативно впливає на ефективність системи запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією у Збройних Силах України;

удосконалено:

– практичне розуміння запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у Збройних Силах України як системного адміністративно-правового інструментарію запобігання конфлікту інтересів та відновлення порушених внутрішніх правовідносин у Збройних Силах України, що у відповідних адміністративно-правових формах реалізується в службовій діяльності Збройних Силах України з подальшим формуванням та застосуванням правових стандартів щодо мінімізації корупційних ризиків в службовій діяльності Збройних Сил України;

– поняття адміністративної відповідальності за правопорушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків (стаття 172-5 Кодексу України про адміністративні правопорушення) як встановленого законодавством специфічного заходу притягнення службовця Збройних Сил України до відповідальності за умисне прохання, вимагання, витребування чи одержання подарунку, що тягне за собою фінансово-негативні наслідки (штраф), обов'язкову конфіскацію такого подарунку та, в разі повторного вчинення, позбавлення трудового права на зайняття службовою діяльністю;

– адміністративно-правовий статус Управління з питань запобігання та виявлення корупції Міністерства оборони України як публічно-правове становище самостійного підрозділу Міністерства оборони України, що за функціональною метою створений для реалізації антикорупційної політики держави та запобігання та виявлення корупції у оборонному секторі, з

відповідними завданнями щодо здійснення визначених антикорупційних заходів, проведення системного аналізу та контролю внутрішньої діяльності Збройних Сил України та Міністерства оборони України щодо фактів виникнення корупційних ризиків, надання адміністративних, інформаційних, консультаційних та методичних послуг у сфері запобігання корупції, координації організаційної структури Міністерства оборони України щодо запобігання корупції в оборонній сфері;

отримали подальшого розвитку:

– положення щодо нормативно-правового забезпечення питання запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаних з корупцією в Збройних Силах України, що побудоване на засадах антикорупційної політики держави та реалізується адміністративним інструментарієм із стратегічною спрямованістю на міжнародні стандарти запобігання корупції у оборонній сфері та розвиток міжнародної співпраці щодо створення ефективної системи запобігання корупції в Збройних Силах України;

– практичні положення ролі міжнародної співпраці на регіональному рівні щодо формування ідейних стандартів запобігання та протидії корупції таких міжнародних організацій як Рада Європи та НАТО, що дозволяють нормативно закріпити засади запобігання корупції та практично реалізувати конкретні заходи протидії шляхом використання комплексу міжнародних заходів, внутрішньо-організаційних інструментів та засад конкретної антикорупційної політики держави сукупно в спільну, новітню та спеціалізовану антикорупційну програму в діяльності Збройних Сил України;

– положення щодо розвитку адміністративного законодавства в частині удосконалення механізмів запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаних з корупцією в Збройних Силах України, що спрямовано на вдосконалення базового категоріального апарату, уніфікації та однозначності спеціальних правових норм, розробки внутрішньої інструкції з організації діяльності службовців Збройних Сил України, розширення регіональної співпраці з НАТО.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що визначені в роботі науково-теоретичні положення, висновки та практичні пропозиції впроваджено та надалі може бути використано в:

– *науково-дослідній роботі* – положення та висновки застосовуються у формуванні науково-теоретичних питань запобігання адміністративним правопорушенням, які пов’язані з корупцією в Збройних Силах України (акт впровадження Науково-дослідного інституту публічного права);

– *законотворчій сфері* – практичні пропозиції спрямовані на розвиток адміністративного законодавства в частині удосконалення механізмів запобігання адміністративним правопорушенням, пов’язаних з корупцією в Збройних Силах України (додаток В до дисертації);

– *освітньому процесі* – під час підготовки та проведення лекцій, семінарських і практичних занять зі здобувачами вищої освіти з навчальних дисциплін: «Адміністративна діяльність», «Адміністративне право», «Актуальні проблеми адміністративного права і процесу» (акт впровадження Національної академії внутрішніх справ).

Апробація матеріалів дисертації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження оприлюднено та обговорено на трьох міжнародних науково-практичних конференціях: «Виклики сучасності та наукові підходи до їх вирішення» (м. Київ, 12–13 серпня 2020 р.), «Перспективні напрямки розвитку юридичної науки у XXI сторіччі» (м. Київ, 17–18 лютого 2021 р.), «Актуальні проблеми імплементації наукових досягнень у практичну діяльність» (м. Київ, 19–20 січня 2022 р.).

Публікації. Основні положення та результати дисертації висвітлено в семи наукових статтях, що опубліковано у наукових фахових виданнях України, а також в трьох тезах доповідей на науково-практичних конференціях.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, трьох розділів, що містять дев’ять підрозділів, висновків, списку використаних

джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 226 сторінок. Робота містить список використаних джерел із 190 найменувань на 22 сторінках.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАПОБІГАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ, ПОВ'ЯЗАНИМ З КОРУПЦІЄЮ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

1.1. Поняття та сутність запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією у Збройних Силах України

Серед основних процесів сучасного суспільного розвитку більшість науковців виокремлюють глобалізаційні. Україна як одна з найбільших європейських держав, володіючи великим економічним та геополітичним потенціалом, не може залишатися осторонь світових тенденцій. Однак державним управлінцям, політикам і науковцям необхідно пам'ятати про численні перешкоди, які неодмінно супроводжують такі важливі для суспільства явища. І чи не найнебезпечнішою загрозою розвитку суспільства нині є корупція. Сьогодні немає жодної країни, де корупція була би повністю викорінена. Жодна із соціально-політичних і економічних систем не мала, не має і не може мати повного імунітету до корупції. Корупція може існувати тривалий час навіть у розвинутих демократичних країнах та у відкритих ринкових економіках. Відмінність полягає не в наявності чи відсутності корупції як такої, а в її масштабах, характері корупційних проявів, впливі на економічні, соціальні, політичні, правові та інші процеси. З одного боку, корупція характеризує основні суспільні відносини, здійснювані у державі та суспільстві, з другого – впливає на економіку, політику, право, ідеологію, суспільну психологію тощо. У корупції проявляються неефективність влади, недосконалість важливіших державних і суспільних інститутів [98].

Проблема корупції стає дедалі актуальнішою не тільки для практиків, а й для теоретиків права, оскільки наукові підходи до її правильного трактування, «подрібнення» соціального явища на окремі види

антисоціальної поведінки, правові вчинки, до їх криміналізації, відмежування суміжних складів протиправних корупційних діянь від інших заборонених законом діянь формують базис для ефективної протидії явищу. Сучасні реалії засвідчують, що основні юридичні терміни та поняття в цій сфері потребують уточнення змісту та поглибленого дослідження, без чого неможливо досягти результативного впливу на корупцію [179]. Корупцією уражені всі без виключення органи державної влади, що відображається на сферах їхньої діяльності і в кінцевому рахунку стає наслідком для негативного впливу на функціонування системи публічного управління. Корупція провокує зневагу населення до органів державної влади та місцевого самоврядування, а також стає перепорою до залучення більшої кількості громадськості щодо спільної роботи в напрямку здійснення публічної політики. Корупція є чинником, що знижує силу закону, погіршує гідний рівень життя більшої частини населення, а також в цілому направлений на розруху та свавілля. Вона зауважує, що корупція постала тим чинником, що нівелює закон і встановлює власні правила відносин у суспільстві, знижує рівень життя населення у цілому й призводить до всюдозволеності [171, с. 22].

Підвищення рівня доброчесності представників сил оборони є нагальною проблемою сьогодення. У Міністерстві оборони України в межах виконання Стратегії комунікацій у сфері запобігання та протидії корупції, схваленої розпорядженням КМУ № 576-р від 23 серпня 2017 р., ведеться активна інформаційна та комунікаційна діяльність щодо забезпечення виконання заходів із запобігання корупції, яка охоплює ряд заходів із використанням нових програмно-системних та структурно-функціональних механізмів, спрямованих на мінімізацію корупційних ризиків, усунення умов для виникнення порушень антикорупційного законодавства, забезпечення прозорого й ефективного використання фінансових та матеріальних ресурсів, формування доброчесності персоналу, нетерпимості до корупційних

правопорушень в умовах захисту суверенітету та територіальної цілісності України [63].

Досліджуючи поняття та сутність запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією у Збройних Силах України, необхідно дослідити та дати визначення таким правовим категоріям, як «корупція», «адміністративне правопорушення пов'язане з корупцією» та «запобігання адміністративним правопорушенням».

З явищем корупції суспільство знайоме вже достатньо давно. Історичні корені корупції походять від звичаю робити подарунки, щоб домогтися чийогось розташування. Дорогий подарунок виділяв людину серед інших прохачів і сприяв, щоб її прохання було виконано. Тому в первісних суспільствах плата вождю була нормою. У міру ускладнення державного апарату і посилення влади центрального уряду з'явилися професійні чиновники, які, за задумом правителів, повинні були задовольнятися тільки фіксованою платнею. На практиці ж чиновники прагнули скористатися становищем для таємного збільшення своїх доходів [98].

Відповідно до Академічного тлумачного словника під терміном «корупція» слід розуміти підкупність, продажність урядовців і громадських діячів [82]. В. М. Трепак у своїй праці «Особливості дефініції поняття «корупція» зазначає, що на практиці існують два основні підходи до формування наукового поняття «корупція». Перший – доктринальний, що ґрунтується на дослідженнях учених і фахівців у певній галузі. Другий – офіційний, легальний, що базується на нормативних актах, міжнародних документах та інших джерелах, які мають юридичну силу. Водночас не всі нормативні джерела, присвячені проблемі корупції, містять її дефініцію. Очевидно, що вплив історичної та національної специфіки зумовлює різне розуміння корупції як явища та її трактування у законах і нормативних актах. Незважаючи на тривалість існування явища корупції, сформулювати універсальне визначення цього поняття непросто, адже у суб'єктів міжнародної нормотворчості відсутня єдина позиція щодо цінності дефініцій,

тому в одних ситуаціях їм приділяють значну увагу, а в інших – їх ігнорують [162, с.183].

Щодо офіційного підходу, то у вітчизняному законодавстві під терміном «корупція» слід розуміти використання особою наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди або прийняття такої вигоди чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб або відповідно обіцянка/пропозиція чи надання неправомірної вигоди особі або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень чи пов'язаних з ними можливостей [127]. В. В. Побережний під терміном «корупція» розуміє зловживання державною владою посадовою особою, а також керівником чи службовцем органу державної влади для одержання будь-яких незаконних вигод для себе чи інших осіб, пов'язаних із проходження державної служби [116, с. 6]. Автори Н. Т. Пак, А. О. Тітарчук та К. О. Кобець визначають «корупцію» - як корисливе використання посадовою особою державних органів влади свого службового становища для власного збагачення, підкреслюючи, що «корупція» являє собою дисфункцію бюрократичного апарату, обстоювання посадовими особами групових та корпоративних інтересів [107, с. 121]. В свою чергу О. Ю. Дрозд звертає увагу на те, що «корупція» є у першу чергу соціальним явищем, яке негативно впливає на суспільні, економічні та політичні процеси в нашій державі. При цьому корупційні діяння вчиняються, зазвичай державними службовцями під час проходження ними служби у відповідних органах державної влади, з метою отримання ними особистої вигоди [52]. На думку багатьох зарубіжних науковців і дослідників, «корупція»— це корисливе використання посадовою особою державних органів влади свого службового становища для власного збагачення. Зазвичай вони розглядають корупцію як дисфункцію бюрократичного апарату, обстоювання посадовими особами

групових та корпоративних інтересів. У цілому це універсальне наукове визначення [98].

Аналізуючи позицію законодавця, а також деяких авторів, під терміном «корупція» слід розуміти вчинення особою, на яку покладено функцію виконання державної влади умисного діяння, зазвичай з корисливих мотивів з метою отримання певної вигоди, яка може виражатися як чимось матеріальним (наприклад, грошові кошти) або ж настанням сприятливих/вигідних наслідків для цієї особи.

М. Хавронюк у своїй праці, наголошує, що єдність правозастосовної практики у застосуванні антикорупційного законодавства є надзвичайно важливою під кутом зору дотримання принципів рівності всіх перед законом і судом та справедливості. Автор стверджує, що часто діяльність із запобігання корупції здійснюється не у повній відповідності до закону – як через неправильне розуміння або завідоме спотворення змісту закону окремими суб'єктами його застосування, так і через вади самого закону [162, с. 29]. Поряд з цим, В. Е. Гедульянов зауважує, що в наукових джерелах наголошується, що забезпечення термінологічної визначеності у чинному законодавстві, особливо з питань запобігання корупції, зумовлено реалізацією принципу верховенства права у правозастосовній діяльності правоохоронних органів [116, с. 147].

Досліджуючи визначення терміну «адміністративного правопорушення пов'язаного із корупцією», перш за все слід сказати, що відповідно до статті 9 Кодексу України про адміністративні правопорушення під терміном «адміністративне правопорушення» визнається протиправна, винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, яка посягає на громадський порядок, власність, права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законом передбачено адміністративну відповідальність [70].

В антикорупційному законодавстві містяться визначення понять «корупційне правопорушення» та «правопорушення, пов'язане з корупцією», які дещо відрізняються за змістом та суттю.

Так, Закон України «Про запобігання корупції» розглядає «корупційне правопорушення» - як діяння, що містить ознаки корупції, вчинене уповноваженою на виконання функцій держави особою, за яке законом встановлено кримінальну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність [127]. В свою чергу, «правопорушення, пов'язане з корупцією» - це діяння, що не містить ознак корупції, але порушує встановлені вимоги, заборони та обмеження, вчинене уповноваженою на виконання функцій держави особою, за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність [127].

Глава 13-А Кодексу України про адміністративні правопорушення передбачає перелік адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією. Так, адміністративними правопорушеннями, пов'язаними з корупцією, які мають безпосереднє відношення до Збройних Сил України та які в подальшому стануть об'єктом нашого дослідження є:

- 1) Порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків (стаття 172-5);
- 2) Порушення вимог фінансового контролю (стаття 172-6);
- 3) Порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів (стаття 172-7) [70].

Важливим є той факт, що жодна із вищевказаних статей не передбачає притягнення винної особи до кримінальної відповідальності. Як правило, санкція передбачає накладення на особу штрафу, а також конфіскацію отриманого доходу чи (або) подарунку.

Вчений О.Є Панфілов у своїй праці про адміністративну відповідальність за корупційні правопорушення в Україні, дає своє визначення терміну «адміністративне корупційне правопорушення». Таке правопорушення, на думку автора, слід розуміти, як протиправне умисне діяння особи, уповноваженої на, виконання функцій держави чи місцевого самоврядування, а також іншої особи у передбачених законом випадках, що

посягає на встановлений порядок здійснення службової діяльності та діяльності, пов'язаної з виконанням публічних функцій, та полягає у використанні владних повноважень у власних інтересах чи інтересах інших конкретних осіб або груп осіб усупереч прямому призначенню цих повноважень чи з іншими відхиленнями від установленого порядку їх здійснення (безпосередньо адміністративне корупційне правопорушення), а також у невиконанні чи неналежному виконанні вимог та заходів щодо запобігання та протидії корупції, за яке законом передбачено адміністративну відповідальність (опосередковано адміністративне корупційне правопорушення) [108, с.16; 88].

На думку О. В. Клок, «адміністративне правопорушення пов'язане з корупцією» – це безпосередньо винна, протиправна поведінки особи, яка посягає на встановлений порядок управління і за яку адміністративним законодавством передбачено відповідальність. У вузькому розумінні «адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією» – корисливе діяння службової посадової особи органу публічної влади з метою отримання неправомірної вигоди (переваги) [68, с.179]. Вчений Д. О. Сіренко в своїй праці про правові засади запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією, здійснюваного суб'єктами приватної детективної діяльності зазначає, що поняття «адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією» слід розглядати в широкому й вузькому розумінні: у широкому – як безпосередньо винна, протиправна поведінка суб'єкта, яка посягає на встановлений порядок управління й за яку адміністративним законодавством передбачено відповідальність; у вузькому – як діяння особи, діяльність якої пов'язана зі сферою державного управління, шляхом реалізації нею дій або, навпаки, бездіяльності, що пов'язано з протиправним використанням особою свого службового становища [154, с.216; 88].

Боднарчук О. Г. в своїй праці про адміністративно-правові засади протидії корупції у Державній кримінально-виконавчій службі України дослідив і виокремив загальні та особливі ознаки адміністративних

корупційних правопорушень. До загальних автор відносить: протиправність, тобто заборона нормами адміністративного права діяння, що містить ознаки корупції, як такого, що завдає або створює загрозу завдання шкоди; суспільна шкідливість; винність (адміністративні корупційні правопорушення вчиняються лише у формі прямого умислу); адміністративна караність; діяння у формі активної дії. До особливих ознак, на думку автора, належать такі: 1) вчиняються з метою отримання неправомірної вигоди або прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб; 2) вчиняються спеціальним суб'єктами правопорушення, зокрема особами, які, відповідно до ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції», є суб'єктами відповідальності за корупційні правопорушення; 3) вчиняються з використанням особою службового становища та можливостей, які з ним пов'язані, або із метою використання такого становища [10, с.11-12].

Рівчаченко С. В. в своїй праці про запобігання та врегулювання конфлікту інтересів як спосіб протидії корупції визначає дещо схожі за своєю сутністю характеристики, властиві всім без винятку адміністративним деліктам, передбаченим главою 13-А КУпАП «Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією», вчинення яких слугує фактичною підставою для притягнення винних осіб до адміністративної відповідальності: 1) вчиняється лише спеціальними суб'єктами, тобто особами, зазначеними у пунктах 1, 2 частини першої статті 3 Закону України «Про запобігання корупції»; 2) вчиняється у зв'язку із можливістю неправомірного використання службового становища або із метою такого його використання у майбутньому; 3) має на меті отримання в результаті такого діяння певних матеріальних чи нематеріальних благ для себе чи інших осіб, проте не має своїм безпосереднім наслідком отримання неправомірної вигоди [143, с.113-115; 88].

Виходячи з вищезазначеного, проаналізувавши законодавство та праці деяких науковців слід розрізнити поняття «корупційне правопорушення» та

«адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією». А відтак, під поняттям «адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією» слід розуміти діяння вчинене особою суб'єктом владних повноважень, яке не містить в собі ознак корупції, але порушує норми антикорупційного законодавства за що таку особу може бути притягнуто до відповідальності, що як правило передбачає штраф та конфіскацію отриманого доходу чи (або) подарунку.

Запобігання корупції сьогодні є одним із пріоритетів діяльності органів військового управління. До ідентифікованих корупційних ризиків у діяльності Міністерства оборони України, чинників корупційних ризиків і можливих наслідків корупційного правопорушення чи правопорушення, пов'язаного з корупцією, належить велика група факторів, серед яких такі неналежні визначення: компетенції структурних підрозділів, службових осіб, необґрунтованим збереженням дискреційних повноважень, дублюванням функцій структурних підрозділів, збільшенням адміністративних та фінансових витрат, що створює можливість довільного тлумачення повноважень посадових осіб у власних інтересах; можливість протиправного використання керівником середньої ланки, іншою службовою особою наданих їй повноважень чи пов'язаних з ними можливостей для прийняття (формування пропозицій для прийняття) управлінських рішень в умовах частоті інституційної реструктуризації та плинності кадрів керівників структурних підрозділів Міністерства оборони України, підпорядкованих органів військового управління, що свідчить про існування особливих загроз у сучасний період реформування сектора безпеки та оборони; «ризик одержання службовою особою будь-якої неправомірної вигоди для самої себе чи іншої фізичної або юридичної особи шляхом перевищення законодавчо встановлених повноважень структурного підрозділу Міноборони, органу військового управління, що слугує чинником можливої особистої зацікавленості у порушенні правових приписів, тощо [105].

Як зазначають деякі автори, однією зі сторін організації і функціонування системи державної служби є визначення факторів, які приводять у дію механізм регулювання відносин, від яких залежить характер самої системи державної служби, її мета, завдання, функції. Умовно механізм можна поділити на елементи, кожен з яких передбачає і централізоване управління, і управління з урахуванням розвитку різних організаційно-правових форм системи управління. Кожен елемент системи державної служби, будучи системою для елементів, що його становлять, має власні, характерні тільки для нього, властивості, які залежать від елементів цієї системи та її структури. Жодна система не існує сама по собі, а завжди перебуває у певному середовищі, з яким взаємодіє і під впливом якого у ній відбуваються зміни, що відображаються системою. механізм протидії корупційним правопорушенням у системі державної власності складається з кількох елементів, кожен з яких є складним самостійним утворенням, тобто системою. Проте сутність механізму полягає у розумінні того, що дає поєднання цих елементів у системному плані. Взаємодія елементів виявляється у тому, що механізм управління забезпечує їх органічний взаємозв'язок між собою, надає їм нові ознаки, забезпечує їх взаємний перехід і ту комбінацію, яка характеризує ефективність протидії корупційним правопорушенням. Саме системний підхід дає можливість визначити і якість елементів окремо, і їх об'єднання у єдине ціле – механізм протидії корупційним правопорушенням у системі державної служби [160, с. 338-344]. Основними складовими елементами адміністративно-правового механізму протидії корупції є правовідносини у сфері протидії корупції як різновид суспільних відносин, що регламентуються правовими нормами і забезпечують взаємодію останніх із відповідними суб'єктами протидії корупції; норми права, що визначають права та обов'язки суб'єктів протидії корупції; нормативно-правові акти, які регламентують різноманітні сторони протидії корупції і формують комплексне й універсальне антикорупційне законодавство; державні органи, які покликані протидіяти корупції у процесі

своєї повсякденної діяльності; адміністративна відповідальність як складова адміністративного примусу, що застосовується до суб'єктів корупційних правопорушень за умови порушення ними чинного законодавства України [160, с. 338-344].

На думку О.О. Онищука, в загальному розумінні механізм адміністративно-правового запобігання корупції слід розуміти, як систему адміністративно-правових засобів, які спрямовані на врегулювання суспільних відносин у процесі запобігання та протидії корупції, корупційних правопорушень та пов'язаних з корупцією правопорушень, що являє собою процес, який включає певні стадії (етапи) реалізації та елементи (складові частини) [104].

Стаття 6 Кодексу України про адміністративні правопорушення зазначає, що органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, громадські організації, трудові колективи розробляють і здійснюють заходи, спрямовані на запобігання адміністративним правопорушенням, виявлення й усунення причин та умов, які сприяють їх вчиненню, на виховання громадян у дусі високої свідомості і дисципліни, суворого додержання законів України. Органи місцевого самоврядування, місцеві державні адміністрації, забезпечуючи відповідно до Конституції України додержання законів, охорону державного і громадського порядку, прав громадян, координують на своїй території роботу всіх державних і громадських органів по запобіганню адміністративним правопорушенням, керують діяльністю адміністративних комісій та інших підзвітних їм органів, покликаних вести боротьбу з адміністративними правопорушеннями [70].

У своєму дослідженні А.О. Левчук зазначає, що адміністративно-правовий механізм запобігання правопорушенням, пов'язаним з корупцією, – це складний, багатоетапний комплекс дій, який включає систему адміністративно-правових засобів, спрямований на врегулювання суспільних відносин у процесі запобігання та протидії корупції загалом, який являє собою процес, що містить визначені стадії, етапи реалізації та елементи.

Механізм адміністративно-правового запобігання містить в собі врегульовану нормативно-правовими актами систему юридично-правових засобів, спрямованих на недопущення вчинення певних дій. Запобігання якомусь явищу чи процесу зазвичай складається із системи засобів, які вживають певні уповноважені на те органи чи інші особи, спрямовуючи протидію задля недопущення тих процесів, на які націлене запобігання. Поряд з цим, авторка зазначає, що механізму адміністративно-правового запобігання правопорушенням, пов'язаним з корупцією, притаманні наступні риси (ознаки): 1) є системою адміністративно-правових засобів; 2) наявність спрямованих дій щодо врегулювання суспільних відносин у процесі запобігання правопорушенням, пов'язаним з корупцією; 3) сукупність різноманітних адміністративно-правових заходів та інших видів діяльності у державі, спрямованих на недопущення вчинення таких діянь, вдосконалення суспільних відносин з метою усунення негативних явищ та процесів, що породжують такі правопорушення або сприяють їх вчиненню; 4) націленість на зменшення обсягів вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією, зміну характеру таких корупційних проявів, обмеження впливу правопорушень, пов'язаних з корупцією, на соціальні процеси, збільшення ризику для корупціонерів, усунення соціальних та інших передумов, що сприяють вчиненню протиправних діянь; 5) представляє собою процес, що містить визначені стадії та етапи реалізації, які включають в себе комплекс заходів, тобто певні процедури притаманні кожному етапу; 6) містить обов'язкові складові елементи [89].

З метою досягнення суттєвого прогресу у запобіганні та протидії корупції, забезпечення злагодженості та системності антикорупційної діяльності в апараті Міністерства оборони України, на підприємствах, в установах і організаціях які належать до сфери управління Міністерства оборони України, Збройних Силах України, Головному управлінні розвідки Міністерства оборони України, Державної спеціальної служби транспорту, застосування комплексу першочергових превентивних заходів у найбільш

вразливих до корупційних ризиків сферах діяльності, формування умов для поступової трансформації системи роботи щодо запобігання корупції на стандарти НАТО з розбудови доброчесності, Наказом Міністерства оборони України №264 від 31.08.2022 року було затверджено Антикорупційну програму Міністерства оборони України на 2021-2024 роки, яка розроблена з дотриманням вимог розділу II Порядку підготовки, подання антикорупційних програм на погодження до Національного агентства з питань запобігання корупції та здійснення їх погодження, затвердженого рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції від 08.12.2017 року №1379 (зі змінами), Методології оцінювання корупційних ризиків у діяльності органів влади, затвердженої рішенням Національного агентства з питань запобігання корупції від 02.12.2016 року №126 та з урахуванням Методичних рекомендацій щодо розробки антикорупційних програм органів влади, затверджених рішенням Національного агентства від 19.01.2017 року №31 [129].

Відповідно до Розділу I Антикорупційної програми Міністерства оборони України на 2021-2024 року, діяльність Міністерства оборони України щодо запобігання та протидії корупції спрямована на: - забезпечення в межах повноважень, передбачених законом, розроблення та здійснення заходів для запобігання і протидії корупції та недопущення вчинення правопорушень, контроль за їх реалізацією; - реалізацію Антикорупційної стратегії та державної програми щодо її виконання; - розвиток та підвищення ефективності системи запобігання та виявлення корупції, виховання доброчесності; - забезпечення імплементації принципів Програми НАТО з розбудови цілісності, прозорості, підзвітності, запровадження доброчесності та зниження корупційних ризиків; - удосконалення механізмів та інструментів виявлення корупційних ризиків, їх усунення, а також запобігання таким ризикам; - забезпечення функціональної спроможності уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції; - стійке зниження рівня корупції у найбільш

пріоритетних сферах діяльності; - забезпечення відповідності міжнародним стандартам та світовим практикам інструментів, механізмів захисту осіб, що добросовісно повідомляють про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень антикорупційного законодавства; - формування негативного ставлення до корупції; - запобігання порушенням пов'язаним з невиконанням вимог, обмежень, заборон, встановлених Законом України «Про запобігання корупції»; - забезпечення невідворотності покарання; - взаємодію з громадськими та міжнародними організаціями щодо здійснення антикорупційних заходів [129].

Діяльність Міністерства оборони України щодо запобігання та виявлення корупції ґрунтуються на принципах: верховенства права, законності, відкритості, гласності та прозорості, професіоналізму й компетентності, добросовісності, ефективності, політичної неупередженості, пріоритетності запобіжних заходів, участі громадськості, невідворотності відповідальності за вчинення корупційних правопорушень та правопорушень, пов'язаних з корупцією, ефективного використання бюджетних коштів [129].

Для запобігання та протидії корупції в Міністерстві оборони України вживаються такі антикорупційні заходи: - здійснення контролю за дотриманням антикорупційного законодавства, в тому числі розгляд повідомлень про порушення вимог Закону України «Про запобігання корупції»; - профілактика та виявлення порушень вимог антикорупційного законодавства, інформування Міністра оборони України, Національного агентства з питань запобігання корупції або інших спеціально уповноважених суб'єктів запобігання і протидії корупції; - організація контролю виконання прийнятих рішень, усунення причин та умов, які призвели до правопорушення; - взаємодія з спеціально уповноваженим суб'єктами у сфері протидії корупції, іншими правоохоронними органами в межах компетенції; - оцінка корупційних ризиків у діяльності Міністерства

оборони України, вжиття заходів щодо їх усунення, розроблення антикорупційної програми Міністерства оборони України, організація та моніторинг її виконання, у разі необхідності внесення змін до неї; - координація роботи уповноважених підрозділів (осіб) з питань запобігання та виявлення корупції, підтримання єдиної системи планування, організації та контролю антикорупційної роботи, надання Організаційно-методичних вказівок з питань реалізації антикорупційної діяльності Міністерства оборони України на наступний рік; - надання методичної та консультаційної допомоги з питань додержання законодавства щодо запобігання корупції; - здійснення заходів з виявлення та врегулювання конфлікту інтересів; - організація компанії е-декларування, надання консультаційної допомоги декларантам, проведення перевірки факту подання суб'єктами декларування декларацій, надання повідомлень до Національного агентства з питань запобігання корупції про випадки неподання чи несвоєчасного подання таких декларацій; - забезпечення співпраці з викривачами, їх захисту, підтримання стійкої роботи внутрішніх каналів повідомлень про можливі факти корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, інших порушень, проведення перевірок інформації за повідомленнями викривачів, організація навчання персоналу культурі повідомлень та толерантного ставлення до осіб, які повідомляють про корупцію; - контроль дотримання визначених правил етичної поведінки та відомчого Кодексу доброчесної поведінки та професійної етики військових посадових осіб, державних службовців та інших осіб, уповноважених на виконання функцій держави; - ведення обліку посадових та службових осіб, притягнутих до відповідальності за вчинення корупційних правопорушень або правопорушень, пов'язаних з корупцією; - погодження (візування) проектів нормативно-правових актів Міністерства оборони України, актів, які видаються іншими органами військового управління, з метою виявлення положень, що можуть сприяти вчиненню корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень; - проведення спеціальної перевірки відомостей щодо осіб, які претендують на зайняття

посад, пов'язаних з виконанням функцій держави; - проведення заходів, передбачених Законом України «Про очищення влади»; - організація заходів з перепідготовки та підвищення кваліфікації персоналу з питань розбудови доброчесності, запобігання та виявлення корупції (стаціонарні, мобільні, спеціальні та дистанційні курси), поширення просвітницької інформації антикорупційного спрямування (конференції, лекції, семінари, засідання за круглим столом, тематичні зустрічі); - проведення регулярних медіа-заходів з антикорупційної тематики, підтримка актуальної інформації на офіційному веб-сайті Міністерства оборони України та оновлення розділу з антикорупційної тематики; - співпраця у форматі міжнародного оборонного співробітництва, взаємодії з громадськими та урядовими організаціями [129].

Організаційно-методичні вказівки з питань реалізації державної антикорупційної діяльності Міністерства оборони України та Збройних Сил України в 2022 році зазначають, що запобігання корупції є невід'ємною складовою оборонної реформи. Незважаючи на вжиті заходи, в Міністерстві оборони України та Збройних Силах України продовжують мати місце корупційні правопорушення [106]. А відтак з метою реалізації державної антикорупційної політики в Міністерстві оборони України та Збройних Силах України в 2022 році визначені пріоритетні напрями роботи. Зокрема, за напрямом діяльності щодо виховання доброчесності, запобігання і виявлення корупції в Міністерстві оборони України та Збройних Силах України, посилення інституційної спроможності та підвищення ефективності уповноважених підрозділів (осіб) з питань запобігання та виявлення корупції можемо виділити деякі види діяльності, а саме: - забезпечити розроблення антикорупційних програм у Командуваннях видів Збройних Сил України, Командуванні Сил логістики Збройних Сил України, Командуванні Сил підтримки Збройних Сил України, Командуванні Медичних сил Збройних Сил України, Командуванні Війсь зв'язку та кібербезпеки Збройних Сил України, Адміністрації Державної соціальної служби транспорту, Головному управлінні майна та ресурсів, Центрі забезпечення службової діяльності

Міністерства оборони України та Генерального штабу Збройних Сил України, а також підприємствах, які належать до сфери управління Міністерства оборони України. Для погодження зазначених проектів антикорупційних програм визначити (призначити) уповноважених осіб з питань виконання антикорупційної програми [106]; - враховуючи динаміку щодо збільшення кількості корупційних правопорушень та нанесених збитків державі опрацювати пропозиції щодо введення штатних уповноважених підрозділів з питань запобігання та виявлення корупції в Командуванні Сухопутних військ Збройних Сил України, Командуванні сил логістики Збройних Сил України, Головному управлінню майна та ресурсів, а також в Міністерстві оборони України; - в інших органах військового управління, з'єднаннях, військових частинах, територіальних центрах комплектування та соціальної підтримки, установах, закладах та організаціях установчими наказами на рік визначити уповноважених осіб з питань запобігання та виявлення корупції та щорічно уточнювати списки таких осіб; - забезпечити належне планування, організацію та ефективне проведення антикорупційних заходів, моніторинг та контроль за дотриманням антикорупційного законодавства (протягом року); - організувати вивчення та роз'яснення вимог Закону України «Про запобігання корупції», інших актів антикорупційного законодавства, вимог та роз'яснень Національного агентства з питань запобігання корупції, наказів Міністерства оборони України у сфері запобігання корупції [1]; - здійснювати моніторинг дотримання обмежень і заборон встановлених Законом України «Про запобігання корупції» щодо використання службового становища, одержання подарунків, спільної роботи близьких осіб, роботи за сумісництвом, запобігання та виявлення конфлікту інтересів у діяльності осіб, уповноважених на виконання функцій держави, сприяти його врегулюванню. Інформувати керівництво Управління з питань запобігання та виявлення корупції Міністерства оборони України та Національного агентства з питань запобігання корупції про виявлення конфлікту інтересів та заходи, вжиті для

його врегулювання. Про виявлені факти, які мають ознаки правопорушення, пов'язаного з корупцією, та вжиті заходи інформувати встановленим порядком відповідне керівництво; - забезпечувати надання методичної та консультаційної допомоги з питань додержання законодавства щодо запобігання корупції; - з метою запобігання вчиненню корупційних правопорушень або правопорушень, пов'язаних з корупцією забезпечувати проведення Уповноваженими особами антикорупційної експертизи (візування) проектів, що видаються в органах військового управління, військових частинах, закладах, установах і підприємствах, які належать до сфери управління Міністерства оборони України з основної діяльності, адміністративно-господарських питань, кадрових питань (особового складу) залежно від їх видів; - аналізувати та оцінювати роботу щодо запобігання корупції, підводити підсумки, забезпечувати її відкритість і прозорість [106].

Отже, запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією у Збройних Силах України – це превентивна адміністративна діяльність, спрямована на системну нейтралізацію причин та умов, які потенційно становлять об'єкт адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, та мінімізацію корупційних ризиків в службовій діяльності Збройних Сил України.

За своєю сутністю запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією у Збройних Силах України є превентивною адміністративною діяльністю, що на основі нормативно-правових актів, міжнародних стандартів та внутрішньо-службових нормативів трансформується у адміністративно-правові форми запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією у Збройних Силах України, залежно від різновиду об'єкту адміністративного правопорушення.

1.2. Адміністративно-правовий статус органів і підрозділів Збройних Сил України, які є суб'єктами запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаних з корупцією

Корупція є ключовою загрозою національній безпеці держави, при цьому має синергетичний вплив на всі інші загрози у безпековій сфері, сприяючи діяльності різних форм організованої злочинності, посилюючи суспільну нестабільність, позбавляючи державу можливостей виконувати покладені на неї суспільством функції, унеможлиблюючи економічний розвиток. Корупція в сфері оборони є стримуючим фактором розвитку країни в мирний час, а в умовах воєнного стану або конфлікту стає загрозою існуванню держави [18, с. 105].

Як зазначає полковник юстиції Чухрай І.Ю., до учасників системи запобігання та виявлення корупції в Міністерстві оборони України та Збройних Силах України де-юре належать усі, хто поєднує свою професійну діяльність зі сферою оборони: керівництво Міністерства оборони України та Генерального Штабу Збройних Сил України, Головнокомандувач Збройних Сил України, керівники структурних підрозділів Міністерства оборони України та Генерального Штабу, органів військового управління, командувачі видів Збройних Сил України, командири військових частин, керівники ВВНЗ, оборонних державних підприємств, установ та організацій Збройних Сил України, а також кожен військовослужбовець, працівник та державний службовець [138].

Перед тим, як визначити адміністративно-правовий статус органів і підрозділів Збройних Сил України, які є суб'єктами запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаних з корупцією, вважаємо за необхідне спочатку визначити сутність таких категорій, як «суб'єкт», «правовий статус» та «адміністративно-правовий статус».

На думку С.С. Алексєєва, «суб'єкти права – це особи, які наділені

правосуб'єктністю, тобто громадяни, організації, суспільні утворення, які можуть бути носіями прав та обов'язків, приймати участь у правовідносинах» [3, с. 70]. Зазвичай в адміністративному праві під «суб'єктом» розуміють носія прав та обов'язків у сфері державного управління, які передбачені адміністративно-правовими нормами, котрий здатен мати права, які йому надані, реалізувати, а надані обов'язки виконувати [66, с. 64]. Аналізуючи вищевказане поняття вчений Авер'янов В.Б. зазначає, що «претендент» на статус суб'єкта адміністративного права за своїми особливостями потенційно здатен бути носієм суб'єктивних прав та обов'язків у сфері державного управління. До таких обов'язків відносяться: 1) зовнішня виокремленість, яка характеризується наявністю системоутворюючих ознак; 2) персоніфікація в суспільному відношенні керівного типу, тобто виступ у вигляді єдиної особи – персони; 3) здатність виражати і здійснювати персоніфіковану волю у відношеннях з державою, або державну волю в процесі адміністративно-правового регулювання суспільних відносин. «Претендент», який має вказані здібності, отримує статус суб'єкта тільки в тому випадку, якщо держава, використовуючи адміністративно-правові норми, робить його носієм прав і обов'язків, які реалізуються останнім у сфері державного керування [1, с. 182].

Досліджуючи правовий статус будь-якого суб'єкта права цікавим є той факт, що як правило, наукові праці, які стосуються визначення сутності правового статусу належать представникам саме теорії права. Так, наприклад, О. В. Зайчук та Н. М. Оніщенко зазначають, що «правовий статус» – це система законодавчо встановлених та гарантованих державою прав, свобод, законних інтересів та обов'язків суб'єкта суспільних відносин. Вчені виділяють характерні ознаки правового статусу вони вважають: універсальність (він поширюється на всіх суб'єктів); індивідуальність (він відображає індивідуальні особливості людини та її реальне становище у суспільних відносинах); взаємозв'язок із іншими компонентами; системність [5, с. 366]. Федотова І.О. розглядає «правовий статус» у вузькому та

широкому значенні. У широкому він використовується для означення стану суб'єкта права в правовій системі держави, що має комплексний характер із усією сукупністю різних статусів суб'єктів правових відносин. Щодо вузького підходу, правовий статус – це «конкретний статус суб'єкта в певних правовідносинах, що є системою елементів (прав та обов'язків, принципів, гарантій реалізації правового статусу тощо), склад яких визначається галуззю права та які закріплено в нормативно-правовому полі» [166, с. 7].

В свою чергу, В. Авер'янов наголошує, що правовий статус треба розрізнити в широкому та вузькому розумінні (співвідношення цілого та частини). Так, компетенція (права й обов'язки) є головною складовою змісту правового статусу кожного органу, що доповнюється такими важливими елементами, як завдання, функції, характер взаємозв'язків з іншими органами (як по «вертикалі», так і по «горизонталі»), місце в ієрархічній структурі органів виконавчої влади, порядок вирішення установчих і кадрових питань тощо [2, с. 247]. В своїй праці А. Панчишин зазначає, що до структури правового статусу як інтегрованого поняття належать: правові норми, що визначають статус; основні права, свободи, законні інтереси та обов'язки; правосуб'єктність; правові принципи; громадянство; гарантії прав і свобод; юридична відповідальність; правовідносини загального типу [109, с. 95-96].

Що стосується визначення терміну «адміністративно-правовий статус», то Коломоєць Т.О. розглядає його, як сукупність наданих адміністративним законодавством прав та обов'язків фізичних осіб, реалізація яких забезпечується певними гарантіями [72, с. 65]. Науковець В. В. Галунько вважає адміністративно-правовий статус особи сукупністю юридичних засобів, що характеризують місце і роль фізичної або юридичної особи в адміністративно-правових відносинах. Визначальними для аналізу адміністративно-правового статусу особи, на його погляд, є такі юридичні інститути: 1) публічні суб'єктивні права та юридичні обов'язки; 2) правосуб'єктність особи; 3) адміністративна відповідальність; 4) у деяких випадках – дисциплінарна відповідальність посадових осіб публічної

адміністрації [22, с. 57-61]. В свою чергу, Діденко С. В. у своїй праці вказує, що «адміністративно-правовий статус» – це конкретне поняття, що змістовно охоплює певні складові елементи, за допомогою яких можна дослідити місце певного суб'єкта в системі регулюючого впливу з боку держави на певні суспільні відносини [45, с. 79]

На наш погляд, цікавою та обґрунтованою є думка С. Курило в праці про органи внутрішніх справ, в якій під «адміністративно-правовим статусом» органів внутрішніх справ і місцевих органів влади як суб'єктів взаємодії автор розуміє їх положення, становище у системі суспільних відносин та механізмі державного управління, що визначається державою шляхом закріплення в нормах адміністративного законодавства їхніх завдань, функцій, повноважень та відповідальності, які реалізуються зазначеними суб'єктами через відповідні адміністративно-правові, управлінські, відносини, зокрема ті, що складаються безпосередньо під час їх взаємодії з питань забезпечення громадської безпеки та громадського порядку [85, с. 525-526].

На погляд вченого О. П. Сікорського, «адміністративно-правовий статус» державного органу являє собою складну юридично-теоретичну конструкцію, складовими частинами якої являються: мета утворення державного органу, визначення сфери його відання; принципи і територіальні масштаби його діяльності; внутрішня структура такого органу; порядок і спосіб його утворення, ліквідації та реорганізації; завдання і функції, обсяг і характер державно-владних повноважень; форми та методи діяльності; порядок вирішення в цьому органі підвідомчих питань; закріплення джерела його фінансування; наявність або відсутність прав юридичної особи; право користування державними символами; відповідальність [153, с.11; 184, с. 620].

Таким чином, під правовою категорією «адміністративно-правовий статус» можна розуміти правове становище публічного суб'єкта, що включає функції та завдання, повноваження, відповідальність та гарантії діяльності,

сукупна реалізація яких виражає функціональне завдання такого суб'єкта в межах публічних, владних та суспільних правовідносин.

Досліджуючи адміністративно-правовий статус суб'єктів публічної адміністрації щодо запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаних з корупцією у Збройних Силах України, перш за все варто сказати, що відповідно до Положення про Міністерство оборони України, яке затверджене Постановою Кабінету Міністрів України від 26.11.2014 року №671, Міноборони є головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, який забезпечує формування та реалізує державну політику з питань національної безпеки у воєнній сфері, сферах оборони і військового будівництва у мирний час та особливий період. Міноборони є центральним органом виконавчої влади та військового управління, у підпорядкуванні якого перебувають Збройні Сили та Держспецтрансслужба [132]. В питанні запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаних з корупцією у Збройних Силах України, Міністерство оборони України забезпечує реалізацію державної програми з виконання Антикорупційної стратегії. З метою організації своєї діяльності, Міністерство оборони України забезпечує в межах повноважень, передбачених законом, розроблення та здійснення заходів для запобігання і протидії корупції та недопущення вчинення правопорушень, контроль за їх реалізацією в апараті Міністерства оборони України, на підприємствах, в установах і організаціях, які належать до сфери його управління та Збройних Силах України[132].

Тобто, безпосередньо керівництво Міністерства оборони України, а також керівники структурних підрозділів Міністерства оборони України доступними їм засобами та способами забезпечують реалізацію Антикорупційної стратегії держави, зокрема і в рядах Збройних Сил України, а також визначають головні напрям діяльності відповідних уповноважених органів (осіб) щодо забезпечення запобігання вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією військовослужбовцями та посадовими особами Збройних Сил України.

Поряд з цим, важливо зазначити, що Генеральний штаб Збройних Сил України є головним органом військового управління з планування оборони держави, стратегічного планування застосування Збройних Сил України та визначених сил і засобів інших складових сил оборони, координації і контролю за виконанням завдань у сфері оборони органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування та силами оборони у межах, визначених законами України, актами Президента України та Кабінету Міністрів України. Генеральний штаб забезпечує здійснення безпосереднього військового керівництва Збройними Силами України Головнокомандувачем Збройних Сил України [136].

Генеральний штаб очолює начальник Генерального штабу Збройних Сил України, який призначається на посаду і звільняється з посади Президентом України за поданням Міністра оборони України. На посаду начальника Генерального штабу Збройних Сил України призначається військовослужбовець. Начальник Генерального штабу Збройних Сил України підпорядковується Головнокомандувачу Збройних Сил України [136].

Що стосується безпосередньо діяльності Начальника Генерального штабу Збройних Сил України щодо запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаних з корупцією в лавах Збройних Сил України, то Начальник Генерального штабу Збройних Сил України: - забезпечує в межах повноважень розробку та вжиття заходів, які є необхідними та обґрунтованими, для запобігання і протидії корупції, здійснює контроль за їх реалізацією в Генеральному штабі; - забезпечує в межах повноважень регулярну оцінку корупційних ризиків та здійснює відповідні антикорупційні заходи [136].

Далі варто згадати, що відповідно до Закону України «Про запобігання корупції», Національне агентство з питань запобігання корупції є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, який забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику. З метою організації та здійснення заходів із запобігання та виявлення корупції,

утворюються (визначаються) уповноважені підрозділи (уповноважені особи) з питань запобігання та виявлення корупції [127].

На вимогу приписів Закону України «Про запобігання корупції», Національне агентство з питань запобігання корупції своїм Наказом №277/21 від 27.05.2021 року, який зареєстрований в Міністерстві юстиції України від 14 липня 2021 року за №914/36536 затвердило Типове положення про уповноважений підрозділ (уповноважену особу) з питань запобігання та виявлення корупції, яке визначає основні завдання, функції та права уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції [134]. Основними завданнями такого уповноваженого підрозділу має бути: 1) розроблення, організація та контроль за проведенням заходів щодо запобігання корупційним правопорушенням та правопорушенням, пов'язаним з корупцією; 2) організація роботи з оцінки корупційних ризиків у діяльності відповідного органу, підготовки заходів щодо їх усунення, внесення відповідних пропозицій керівнику відповідного органу; 3) надання методичної та консультаційної допомоги з питань додержання законодавства щодо запобігання корупції; 4) здійснення заходів з виявлення конфлікту інтересів, сприяння його врегулюванню, інформування керівника відповідного органу та Національного агентства з питань запобігання корупції про виявлення конфлікту інтересів та заходи, вжиті для його врегулювання; 5) перевірка факту подання декларацій суб'єктами декларування та повідомлення Національного агентства про випадки неподання чи несвоєчасного подання таких декларацій у визначеному законом порядку; 6) здійснення контролю за дотриманням антикорупційного законодавства, у тому числі у територіальних (міжрегіональних) органах, на підвідомчих підприємствах, в установах та організаціях; 7) розгляд повідомлень про порушення вимог Закону України «Про запобігання корупції», у тому числі у територіальних (міжрегіональних) органах та юридичних особах, що належать до сфери управління відповідного органу; 8) здійснення повноважень у сфері захисту

викривачів відповідно до Закону України «Про запобігання корупції»; 9) інформування керівника відповідного органу, Національного агентства або інших спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції у випадках, передбачених законодавством, про факти порушення законодавства у сфері запобігання і протидії корупції [134].

Так, дотримуючись антикорупційного законодавства щодо утворення уповноваженого підрозділу з питань запобігання та виявлення корупції, Наказом Міністерства оборони України №11 від 10.01.2019 року затверджено «Положення про Управління з питань запобігання та виявлення корупції Міністерства оборони України» [117], яке в подальшому з метою визначення завдань і функцій Управління з питань запобігання та виявлення корупції Міністерства оборони України зазнало змін на підставі Наказу Міністерства оборони України «Про внесення змін до Положення про Управління з питань запобігання та виявлення корупції Міністерства оборони України» №389 від 17.12.2019 року (далі – Положення) [126]. Положення визначає основні завдання, функції та права Управління з питань запобігання та виявлення корупції Міністерства оборони України (далі – Управління), порядок його взаємодії з іншими структурними підрозділами й повноваження начальника Управління [126].

Відповідно до Положення, Управління є уповноваженим підрозділом з питань запобігання та виявлення корупції. Управління бере участь у реалізації державної політики з питань національної безпеки у воєнній сфері, сферах оборони і військового будівництва в мирний час та особливий період шляхом виконання завдань та функцій, покладених на Міністерство оборони України в частині забезпечення реалізації повноважень, наданих уповноваженим підрозділам з питань запобігання та виявлення корупції Законом України «Про запобігання корупції». При цьому, Управління є самостійним та функціонально незалежним структурним підрозділом апарату Міністерства оборони України, здійснює управління підпорядкованими йому територіальними підрозділами з питань запобігання та виявлення корупції,

забезпечує загальне керівництво призначеними (визначеними) уповноваженими підрозділами (уповноваженими особами) у Збройних Силах України та Державній спеціальній службі транспорту (далі – ДССТ). Управління відповідно до законодавства України підпорядковується Міністру оборони України, який спрямовує, координує його діяльність та забезпечує гарантії незалежності від впливу чи втручання в його роботу. Управління у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, актами Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України, Національного агентства з питань запобігання корупції, іншими нормативно-правовими актами, наказами та директивами Міністерства оборони України, наказами та директивами Міністра оборони України та Головнокомандувача Збройних Сил України [126].

Таким чином, можна констатувати, що головним суб'єктом публічної адміністрації, який найбільш широко реалізує державну політику щодо запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаних з корупцією в Збройних Силах України є Управління з питань запобігання та виявлення корупції Міністерства оборони України, яке є самостійним, незалежним структурним підрозділом Міністерства оборони України та підпорядковується прямо Міністру оборони України, який безпосередньо здійснює керівництво його діяльністю, а тому необхідно більш комплексно дослідити адміністративно-правовий статус Управління.

Положення визначає основні завдання Управління, до яких належить:

- 1) забезпечення реалізації державної програми з виконання Антикорупційної стратегії в діяльності Міністерства оборони України, Збройних Силах України;
- 2) розроблення, організація та контроль за проведенням заходів щодо запобігання корупційним правопорушенням та правопорушенням, пов'язаних із корупцією;
- 3) організація роботи з оцінки корупційних ризиків у діяльності Міністерства оборони України, Збройних Силах України, підготовки заходів щодо їх усунення, внесення керівництву відповідних пропозицій;
- 4) надання методичної та консультаційної допомоги з питань

додержання законодавства щодо запобігання корупції; 5) здійснення заходів з виявлення конфлікту інтересів, сприяння його врегулювання, інформування Міністра оборони України та Національного агентства з питань запобігання корупції про виявлення конфлікту інтересів та заходи, вжиті для його врегулювання; 6) перевірка факту подання декларацій суб'єктами декларування та повідомлення Національного агентства з питань запобігання корупції про випадки неподання чи несвоєчасного подання таких декларацій у визначеному законодавством порядку; 7) здійснення контролю за дотримання антикорупційного законодавства в структурних підрозділах апарату Міністерства оборони України, органах військового управління, військових частинах, установах, закладах та організаціях Збройних Сил України, підприємствах, установах та організаціях, які належать до сфери управління Міністерства оборони України; 8) розгляд повідомлень про порушення вимог Закону України «Про запобігання корупції» в структурних підрозділах Міністерства оборони України, ДССТ, органах військового управління, військових частинах, установах, закладах і підприємствах; 9) здійснення повноважень у сфері захисту викривачів відповідно до Закону України «Про запобігання корупції»; 10) інформування Міністра оборони України, Головнокомандувача Збройних Сил України, Національного агентства з питань запобігання корупції, інших спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції, передбачених законодавством, про факти порушення законодавства у сфері запобігання і протидії корупції; 11) організація роботи підпорядкованих територіальних підрозділів [126].

Внутрішня кадрова структура Управління виглядає наступним чином [164]:

- керівництво (начальник Управління, заступник начальника Управління — начальника відділу з питань виявлення корупції, заступник начальника Управління — начальнику відділу з питань взаємодії з викривачами, роботи з повідомленнями);

- відділ з питань виявлення корупції;

- відділ з питань запобігання корупції;
- відділ з питань взаємодії з викривачами, роботи з повідомленнями;
- Західний територіальний відділ з питань запобігання та виявлення корупції;
- Північна територіальна група з питань запобігання та виявлення корупції;
- Південна територіальна група з питань запобігання та виявлення корупції;
- Східний територіальний відділ з питань запобігання та виявлення корупції;
- Центральна територіальна група з питань запобігання та виявлення корупції [164].

Управління очолює начальник, який призначається на посаду та звільняється з посади в порядку, передбаченому законодавством. Начальник Управління підпорядковується, підзвітний і підконтрольний Міністру оборони України. Начальник Управління здійснює керівництво діяльністю Управління, підпорядкованих територіальних підрозділів, відповідає за їх здатність до виконання завдань за функціональним призначенням. Начальник Управління в межах повноважень видає накази з основної діяльності Управління, з адміністративно-господарської діяльності та накази по стройовій частині, а також організовує і контролює їх виконання. Як ми раніше зазначали, начальник Управління має своїх заступників. Заступники начальника Управління призначаються і звільняються з посад у порядку, передбаченому законодавством України. Функціональні обов'язки (посадові інструкції) заступників начальника Управління, розподіл повноважень між ними визначаються відповідно до законодавства [126].

Управління, відповідно до покладених на нього завдань має широкий спектр повноважень. Пропонуємо виділити основні, якими зокрема є [126]:

- розробляє проекти актів Міністерства оборони України з питань

запобігання та виявлення корупції;

- надає військовослужбовцям і працівникам структурних підрозділів Міністерства оборони України, органів військового управління, військових частин, установ, закладів і підприємств методичну та консультаційну допомогу з питань дотримання законодавства щодо запобігання корупції;

- здійснює контроль за дотриманням антикорупційного законодавства в Міністерстві оборони України, органах військового управління, військових частинах, установах, закладах і підприємствах;

- за результатами роботи за звітний рік надає до Національного агентства з питань запобігання корупції інформацію щодо своєї діяльності у визначений законодавством термін ;

- організовує роботу з оцінки корупційних ризиків у діяльності Міністерства оборони України, органів військового управління, військових частин, установ, закладів і підприємств, підготовки заходів щодо їх усунення, вносить Міністру оборони України та відповідними керівникам пропозиції щодо таких заходів, залучається до виконання цих функцій, до роботи комісії з оцінки корупційних ризиків;

- забезпечує підготовку антикорупційної програми Міністерства оборони України, змін до неї, подання її на погодження та моніторинг її виконання;

- візує проекти актів Міністерства оборони України з основної діяльності, адміністративно-господарських питань, кадрових питань (особового складу) залежно від їх видів з метою запобігання вчиненню можливих корупційних правопорушень або правопорушень, пов'язаних з корупцією [126];

- вживає заходів з виявлення конфлікту інтересів та сприяє його врегулюванню, інформує Міністра оборони України та Національне агентство з питань запобігання корупції про виявлення конфлікту інтересів та заходи, вжиті для його врегулювання;

- надає консультаційних допомогу військовослужбовцям, державним

службовцям чи іншими особами в заповненні декларацій особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування;

- проводить перевірку факту подання декларацій суб'єктами декларування які працюють в апараті Міністерства оборони України та повідомляє Національне агентство з питань запобігання корупції про випадки неподання чи несвоєчасного подання таких декларацій у визначеному законодавством порядку [126].

Таким чином, адміністративно-правовий статус Управління з питань запобігання та виявлення корупції Міністерства оборони України – це публічно-правове становище самостійного підрозділу Міністерства оборони України, що за функціональною метою створений для реалізації антикорупційної політики держави та запобігання та виявлення корупції у оборонному секторі, з відповідними завданнями щодо здійснення визначених антикорупційних заходів, проведення системного аналізу та контролю внутрішньої діяльності Збройних Сил України та Міністерства оборони України щодо фактів виникнення корупційних ризиків, надання адміністративних, інформаційних, консультаційних та методичних послуг у сфері запобігання корупції, координації організаційної структури Міністерства оборони України щодо запобігання корупції в оборонній сфері.

Загалом, можна зробити наступні узагальнення стосовно адміністративно-правового статусу органів і підрозділів Збройних Сил України, які є суб'єктами запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаних з корупцією:

– фактично, обов'язок запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаних з корупцією у службовій діяльності підрозділів Збройних Сил України зобов'язана реалізовувати вся ієрархічна структура Збройних Сил України: Міністерство оборони України в особі загального керівництва та керівництва структурних підрозділів, Генеральний Штаб Збройних Сил України, Головнокомандувач Збройних Сил України,

Управління з питань запобігання та виявлення корупції Міністерства оборони України, інші структурні підрозділи командири військових частин, та військовослужбовці як суб'єкти самоорганізації.

– під правовою категорією «адміністративно-правовий статус» можна розуміти правове становище публічного суб'єкта, що включає функції та завдання, повноваження, відповідальність та гарантії діяльності, сукупна реалізація яких виражає функціональне завдання такого суб'єкта в межах публічних, владних та суспільних правовідносин.

– безпосередньо керівництво Міністерства оборони України, а також керівники структурних підрозділів Міністерства оборони України доступними їм засобами та способами забезпечують реалізацію Антикорупційної стратегії держави, зокрема і в рядах Збройних Сил України, а також визначають головні напрям діяльності відповідних уповноважених органів (осіб) щодо забезпечення запобігання вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією військовослужбовцями та посадовими особами Збройних Сил України.

– головним суб'єктом публічної адміністрації, який найбільш широко реалізує державну політику щодо запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаних з корупцією в Збройних Силах України є Управління з питань запобігання та виявлення корупції Міністерства оборони України, яке є самостійним, незалежним структурним підрозділом Міністерства оборони України та підпорядковується прямо Міністру оборони України, який безпосередньо здійснює керівництво його діяльністю, а тому необхідно більш комплексно дослідити адміністративно-правовий статус Управління.

– адміністративно-правовий статус Управління з питань запобігання та виявлення корупції Міністерства оборони України – це публічно-правове становище самостійного підрозділу Міністерства оборони України, що за функціональною метою створений для реалізації антикорупційної політики держави та запобігання та виявлення корупції у оборонному секторі, з

відповідними завданнями щодо здійснення визначених антикорупційних заходів, проведення системного аналізу та контролю внутрішньої діяльності Збройних Сил України та Міністерства оборони України щодо фактів виникнення корупційних ризиків, надання адміністративних, інформаційних, консультаційних та методичних послуг у сфері запобігання корупції, координації організаційної структури Міністерства оборони України щодо запобігання корупції в оборонній сфері.

Таким чином, адміністративно-правовий статус органів і підрозділів Збройних Сил України, які є суб'єктами запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаних з корупцією полягає в публічному правовому становищі усієї ієрархічної структури Збройних Сил України (від керівництва до військовослужбовця як суб'єкта самоорганізації) щодо реалізації адміністративно-правових форм запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаних з корупцією у службовій діяльності, що гарантується їх функціональними завданнями, обов'язками, правами та засадами відповідальності, та сукупно виражається у правовому зобов'язанні дотримання засад антикорупційної політики в сфері оборони.

1.3. Причини, умови та види службової діяльності, які потенційно становлять об'єкт адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією у Збройних Силах України

Сьогодні немає (як і у випадку з визначенням самого поняття дефініції корупції) однозначних та універсальних пояснень щодо причин і наслідків поширення корупції. Вивчення цього питання ускладнює ще й те, що іноді просто неможливо визначити, що є причиною виникнення й поширення корупції, а що наслідком (одне й те саме може виступати як одним, так й іншим). Тому поділ на причини та наслідки виникнення й поширення

корупції досить умовний. Наприклад, недостатній рівень економічного розвитку в деякій мірі сприяє розвитку проникнення корупції в усі сфери життєдіяльності та функціонування держави, й одночасно сама корупція сприяє погіршенню стану економічного розвитку та його подальшого зростання. Політична нестабільність провокує поширення економічної нестабільності та корупції, яка, в свою чергу, досить часто є причиною будь-якої нестабільності [8, с. 105-114].

З'ясування причин та умов, які детермінують корупційні правопорушення, є необхідною умовою ефективної профілактики цих діянь, а також дає можливість зрозуміти зумовленість такого антисоціального явища, як корупція і, відповідно, визначити її поширеність і характер. Розгляд цього питання є важливим ще й з огляду на те, що корупція є явищем, яке саморозвивається і самодетермінується у межах загальної системи – суспільства загалом, а також детермінує низку інших негативних соціальних явищ. Корупційні правопорушення, як й інші види посягань, зумовлює система причин та умов. Причини та умови корупції можна поділити на політичні, економічні, правові, організаційно-управлінські та соціально-психологічні криміногенні фактори [160, с. 338-344].

Як вважає В. Тімашов, найближчими цілями політики України щодо протидії корупційним правопорушенням у системі державної служби є такі: захист інтересів Державного бюджету; зміцнення економічних і політичних позицій України у світовому співтоваристві; вдосконалення протидії корупції; забезпечення створення комплексної системи державного контролю за виконанням антикорупційного законодавства; активізація участі України у розвитку міжнародного співробітництва у сфері протидії корупції; приведення законодавства України відповідно до міжнародно-правових актів та подальше формування інститутів громадянського суспільства [160, с. 338-344].

Наслідки корупції відомі майже всім, оскільки сьогодні про корупцію не говорять тільки ледачі. Корупція не лише становить загрозу розвитку

держави та стабільності й безпеці суспільства, а й сприяє підриву демократичних інститутів, її цінностей. Поширення корупції має вкрай негативний вплив на формування і діяльність органів державної влади, підриває довіру громадян до них. Завдяки їй занепадає морально-етичний розвиток суспільства і, як наслідок, громадяни втрачають своє людське обличчя [8, с. 105-114].

Слід зазначити, що категорії «причинний зв'язок», «причини» вироблені в процесі філософського осмислення закономірностей існування, розвитку, взаємозв'язку різноманітних предметів, явищ і процесів. Філософи звертають увагу на те, що поняття закономірності ширше від причинності, що не всі закономірні, стійко повторювані зв'язки є причинними. Зокрема, не можна плутати з причинними такі необхідні зв'язки, як зв'язок у часі (зв'язок дня і ночі, пір року), зв'язок між протилежностями, між властивостями і сторонами одного і того ж явища, функціональні зв'язки та багато інших. Приміром, існують статистичні, кореляційні зв'язки, за яких вплив окремих факторів виявляється як тенденція під час масового спостереження фактичних даних. Прикладами кореляційних зв'язків можуть бути залежності між розмірами активів банку і сумою його прибутку, між зростанням продуктивності праці і стажем роботи співробітників [16, с. 68; 86, с. 88–96].

Існує думка, що загальною причиною поширення корупції є слабкість інститутів управління, створення органами влади сприятливих умов і неспроможність інститутів контролю (парламент, правоохоронна та судова системи, громадянське суспільство) здійснювати свої безпосередні функції. Досить часто це має місце при зрощенні державної та приватної сфер. Найбільш сприятливі умови для розповсюдження корупції виникають у країнах, що розвиваються, та країнах з перехідною економікою [186]. Такі країни можуть страждати від вакууму влади, що спричинений боротьбою за контроль над інститутами держави, або мають досить слабкі традиції верховенства влади чи не мають їх взагалі. Іноді в таких країнах існує

система державного управління, в якій головні позиції традиційно обіймають виконавчі органи або силові відомства. Ці країни можуть також мати недорозвинуте громадянське суспільство, яке в невеликій мірі взаємодіє з іншими інститутами держави; неефективну судову систему; і зовсім не мають ефективною політичної конкуренції [8, с. 105-114].

У психології особистості виокремлюють три основні теоретичні напрями, за допомогою яких здійснюється аналіз причин корупційних відносин: факторна теорія, ситуаційна теорія і компенсаторна теорія. Факторна теорія акцентує увагу на чинниках, що викликають схильність індивіда до корупції. Зокрема, в рамках даної теорії виокремлюються макрофактори (історичні передумови розвитку країни, менталітет народу, характер взаємин народу і влади, антикорупційна політика держави, ступінь соціальної диференціації) та мікрофактори (характер виховання, цінності індивіда, частота попадання в корупційні взаємодії, вплив соціального еталона, ставлення до релігії тощо). На відміну від факторної, ситуаційна теорія відстоює гіпотезу про відсутність в індивіда постійного ставлення до корупції. У кожній ситуації і корупціонер, і хабародавець приймають рішення про свою участь в корупційній взаємодії з урахуванням деяких чинників: рівня власної вигоди, рівня власного ризику, рівня власних моральних витрат. Суть компенсаторної теорії полягає в тому, що учасник корупційних відносин розглядає корупційний зв'язок як компенсацію за порушення принципів соціальної справедливості (незаконне збагачення інших індивідів, низький рівень життя, нестабільність держави тощо) [81; 86, с. 88–96].

Причинами корупційних проявів В. Я. Настюк визначає: непомірне розростання бюрократичного апарату чиновників, значна поширеність дозвільних процедур у державному управлінні, криміналізація владних відносин (економічна залежність влади від приватного капіталу); низький рівень заробітної плати державних службовців; відсутність дієвого контролю суспільства за діяльністю органів державної влади; недосконалість

законодавства, що регулює відносини влади і капіталу щодо сфери впливу; соціально-економічна криза в державі тощо [102, с. 190].

Аналіз проявів корупції в системі публічного управління дозволило Н. Оленцевич виокремити економічні, інституційні, політичні та соціально-культурні причини її існування. Економічні причини корупції обумовлені рідкістю та обмеженістю ресурсів, і коли державні чиновники отримують повноваження розпорядження будь-якими дефіцитними суспільними благами, корупція отримує додаткові стимули для розвитку. Інституційні причини корупції пов'язані з високим рівнем закритості та непрозорості в роботі державних органів; значною лобістською складовою процесу законотворчості; кадровою політикою держави, яка базується на принципах «кумівства», непотизму, кронізму, протекціонізму, фаворитизму, сімейності, клановості, містечковості, трайбалізму. Політичні причини корупції формуються у зв'язку з тим, що політичну владу за умов відсутності громадянського суспільства дуже легко конвертувати у гроші; використовувати отримані повноваження у приватних, корпоративних чи кланових інтересах. Деякі дослідники, аналізуючи причинно-наслідкові зв'язки влади та корупції, констатують сформовані політекономічні закономірності становлення ланцюжка: влада – гроші – корупція. «Політична влада, з одного боку, тісно переплетена із бізнесом, а з іншого, сама влада є сферою високоприбуткового бізнесу» [169, с. 43]. Соціально-культурні причини корупції є наслідком деморалізації суспільства; недостатньої інформованості та самоорганізації громадян; низького рівня відповідальності та соціальної пасивності по відношенню до «владоможців». Також сюди слід додати історично сформовані національну господарську культуру та менталітет [169, с. 44; 103, с. 28–33].

Визначаючи причини корупції в ЗСУ, слід розпочати з причин корупції в органах державної влади. Зокрема, С. Алфьоров визначив, що в органах внутрішніх справ корупція характеризується певними особливостями, які притаманні їй в силу специфіки правоохоронного органу, завдань та функцій,

які перед ним поставлені. Слід виділяти загальні (властиві всім державним органам) та особливі (властиві тільки органам внутрішніх справ) причини та передумови виникнення корупції. Особливі необхідно розглядати як об'єктивні та суб'єктивні. Об'єктивні пов'язані зі специфікою професійної діяльності, відсутністю належної організації виконання працівником своїх службових обов'язків, несприятливими умовами несення служби, неналежним грошовим забезпеченням діяльності працівників органам внутрішніх справ, відсутністю адекватного юридичного покарання за вчинення правопорушень з ознаками корупції, недотриманням принципу невідворотності покарання винних у корупційних правопорушеннях осіб, недосконалою кадровою політикою, неякісним професійним відбором на посади до органів внутрішніх справ. Суб'єктивними є такі чинники, що зумовлені безпосередньо рівнем розвитку та вихованням особистості працівника органам внутрішніх справ. До таких С. Алфьоров відносить: недостатню розвиненість морально-ділових якостей, відсутність принципів позицій щодо чесного та відповідального несення служби, відсутність уявлення про належну та гідну поведінку працівників органів внутрішніх справ, відсутність вольових якостей, здатність піддаватися негативним впливам зі сторони колег, які вчинюють корупційні дії, підвищена чутливість до морально-психологічного клімату в суспільстві, бажання бути «своїм» всупереч власним настановам, відсутність достатньої розвиненості духовних, моральних, етичних якостей, відсутність внутрішнього побоювання перед невідворотністю покарання, що сьогодні є одним з визначальних рушійних факторів при прийнятті рішення працівником органів внутрішніх справ про вчинення корупційної дії. Відтак, вчений вважає, що недосконала кадрова політика обумовлює потрапляння до органів внутрішніх справ осіб, які за своїми психологічними якостями не відповідають моделі належного правоохоронця правової, демократичної та соціальної держави. Звідси, об'єктивні передумови, поєднуючись із визначеними суб'єктивними, зумовлюють поширення серед працівників

органів внутрішніх справ явищ корупції, зловживання владою та перевищення службових повноважень та, навіть, наявність організованої злочинності [4, с. 24–26].

На погляд Ю. Дмитрієва, узагальнюючи та систематизуючи причини виникнення корупційних ризиків у системі державного управління, можливо говорити про їх класифікацію в залежності від самих різних факторів. Наприклад, у залежності від чинників, що лежать в основі причини виникнення корупційного ризику вчений пропонує їх поділяти на причини обумовлені чинниками: організаційного, економічного, соціального, правового та політичного характеру. Під причинами організаційної спрямованості, можливо розуміти причини, пов'язані з помилками керівництва та співробітників при управлінні державною установою; проблемами системи внутрішнього контролю; погано розробленими правилами врегулювання конфлікту інтересів та етичної поведінки співробітників; слабким правовим захистом співробітників. Під причинами економічної спрямованості все частіше розглядається кризова ситуація в економіці, де панують невизначеність прав власності, зайве державне управління економікою, низький рівень конкуренції та монополізм державних установ у наданні послуг. До причин соціальної спрямованості можливо віднести: значний розрив в оплаті праці працівників державного та приватного секторів; нестимулюючий характер наданих пільг і гарантій для працівників державного сектору; недієздатна система обмежень та заборон під час проходження державної служби. До причин правової спрямованості слід в першу чергу відмітити наявність недосконалого законодавства, відсутність належної та дієвої антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів, правовий дисбаланс функцій і повноважень, відсутність адміністративних і посадових регламентів, правову безсистемність. Під причинами політичної спрямованості дедалі більше розглядаються: неналежне формування політичної системи і повільний розвиток політичної структури суспільства; політична нестабільність, що

виявляється в непостійності існуючих політичних інститутів; відсутність дієвого парламентського контролю за діяльністю вищих посадових осіб виконавчої влади [48, с. 92–95].

Отже, причини, які потенційно становлять об'єкт адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією у Збройних Силах України – це об'єктивні чи суб'єктивні закономірності виникнення правопорушень, пов'язаних з корупцією у службовій діяльності Збройних Сил України, що трансформується в негативну тенденцію корупційних проявів у сфері оборони.

Загалом, можна вказати, що причини, які потенційно становлять об'єкт адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією у Збройних Силах України є факторами, якими службовець обґрунтовує та апелює при вчиненні адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією. Їх можна систематизувати у дві загальні групи – внутрішньо-службові та особисті або морально-етичні. Відповідно, існують наступні причини, які потенційно становлять об'єкт адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією у Збройних Силах України:

1) внутрішньо-службові:

- конфлікт інтересів у діяльності Збройних Сил України;
- поганий та неефективний адміністративний контроль службовців Збройних Сил України;
- необізнаність службовців Збройних Сил України у сфері корупції;
- проблеми дотримання принципу професіоналізму у військовій системі;
- неякісність військової освіти в Україні;
- дисбаланс повноважень у діяльності Збройних Сил України;
- неналежне матеріальне забезпечення Збройних Сил України;
- неналежна внутрішня військова організація Збройних Сил України;
- низький рівень взаємодії у військовій системі;

– проблеми реалізації принципу транспарентності у службовій діяльності Збройних Сил України щодо дотримання вимог фінансового контролю.

2) особисті або морально-етичні:

– негативні риси характеру службовця Збройних Сил України (жадібність, відсутність сили волі, бажання влади тощо);

– умисне зловживання правовим становищем службовцем Збройних Сил України;

– необґрунтоване відчуття необхідності становлення власного бачення соціальної справедливості службовцем Збройних Сил України.

Сприятливі умови для корупції виникають там, де відбувається завищення ролі регулюючих органів і втручання державних бюрократичних органів у економіку [185]. Якщо уряд запроваджує велику кількість правил та інструкцій, державні посадові особи отримують більше можливостей для використання їх у своїх інтересах або для їх порушення. Особливо це стосується випадків, коли такі особи здійснюють необмежений контроль у сфері державної служби або застосування інструкцій і визначення винагород. Бюрократична корупція часто визначається як функція встановлення розміру винагород і покарань, які перебувають під контролем посадової особи, можливості цієї особи розпоряджатися ними на свій власний розсуд, а також її підзвітності за прийняті нею рішення та вчинені дії. Із наданням більшої свободи розпоряджатися винагородами та покараннями з одночасним зниженням вимог підзвітності, зростає потенціал корупції. Цей фактор залежить від дієвості та ефективності державної системи ревізії і контролю. Вірогідність виникнення корупції вище там, де відносно нижчою є можливість її виявлення і меншими є очікувані наслідки такого виявлення [8, с. 105-114; 14; 182, с. 307].

Як вважає І. Кушнар'ов, умови корупції – це фактори, які безпосередньо не викликають виникнення корупційних практик, але сприяють дії інших чинників – причин корупції, виступають у ролі

каталізатора останніх. Умови корупції вчений розподіляє на групи: 1) економічні умови, які посідають чільне місце у системі факторів корупції: – стихійний характер господарських зв'язків, відсутність цивілізованої ринкової економіки і нормальної конкуренції між її суб'єктами; – інфляція, яка посилює диспропорції в економіці, призводить до кризи державних фінансів, значно активізує спекуляцію, знижує життєвий рівень населення; – відсутність продуманої, економічно обґрунтованої системи оподаткування та розподілу зібраних податків; – наявність тіньової економіки; – низька оплата праці державних і муніципальних службовців. 2) політичні умови: – політична нестабільність; – надмірна політизація державного управлінського апарату; – низький рівень політичної культури суспільства; – бюрократична традиція політичної влади, коли більшість населення є відчуженою від процесу управління державою та знаходиться у повній залежності від волі чиновництва; – нерозвиненість громадянського суспільства; – відсутність політичної волі у керівництві держави вести послідовну боротьбу з корупцією. 3) соціокультурні умови – особливості історичного розвитку суспільства, тривала практика «підношень» представникам влади з боку населення; – особливості національного менталітету, поширення у масовій свідомості уявлень про припустимість, ефективність та невідворотність корупційних зв'язків; – морально-ціннісна криза суспільної свідомості, яка спричиняє зміну уявлень людей про соціальні норми і соціальні аномалії; – правова безграмотність громадян. 4) організаційно-управлінські умови: – непродумана, заплутана структура державного апарату, що супроводжується дублюванням повноважень, надмірним зростанням кількості управлінців, відсутністю ефективною системою стримувань і противаг між гілками влади; – відсутність відкритості та підзвітності посадових осіб, реальних механізмів контролю за їх діяльністю; – наявність конфлікту інтересів; – недостатній професійний рівень та рівень матеріально-технічного устаткування працівників правоохоронних органів, відсутність належної взаємодії та

координації діяльності правоохоронних і контролюючих органів з питань протидії корупції [81; 86, с. 88–96].

Беззаперечно, одним із факторів є низький рівень освіти, що, імовірно, далеко не в останню чергу стосується рядового складу органів внутрішніх справ. Крім психологічно-морального фактору, причина полягає, мабуть, усе ж таки в рівні економічного розвитку певної країни. Високий рівень освіти суспільства призводить до більш високої моральності й, як наслідок, до нетерпимості корупційних проявів як аморальної поведінки. Крім того, освічене суспільство має відповідні знання про свої права та обов'язки, тобто має високий рівень правової культури [8, с. 105-114; 182, с. 104].

Як свідчить досвід, не тільки авторитарний режим є ідеальним ґрунтом для процвітання корупційних відносин. Демократичний режим у державах республіканського типу є також досить сприятливим середовищем для поширення корупції та появи нових її форм. Це проявляється у сфері фінансування політичних партій, електоральних посадових злочинах, політичному патронажі для забезпечення голосів виборців при здійсненні виборів. Децентралізація влади, як одне з надбань демократії, призводить до зловживань представниками правлячої еліти. Оскільки механізм централізованого контролю виявив свою неефективність при зіткненні з роздутістю державного апарату при демократії, а заходи горизонтальної підзвітності в необхідній мірі ще не розроблені для протидії можливостям корупції, що розкриваються перед місцевою елітою [8, с. 105-114].

Фактором, який значно впливає на рівень корупції, є якість правової системи держави, особливо, забезпечення нею можливості затримання і належного покарання за вчинення корумпованих діянь. Правовий фактор, у свою чергу, безпосередньо пов'язаний з існуванням ефективних антикорупційних законів, які, наприклад, регулюють питання конфлікту інтересів чи фінансування виборчої компанії. Нарешті, ефективність законів залежить від надійності правоохоронних органів і судів та їхньої

спроможності протидіяти корупції. Без забезпечення цих умов корупція має тенденцію до швидкого розповсюдження [8, с. 105-114].

Аналізуючи корупцію, важливо виокремлювати ті сфери економічних і політичних відносин, які схильні до найбільшого ураження. До них в першу чергу можна віднести такі: офшорно-шахрайські відносини; політичний підкуп; парламентське лобіювання; розподіл і перерозподіл бюджетних коштів; тощо. Розгляд корупційних відносин буде не повним без їх оцінки в контексті розуміння інституційно-аморальних норм поведінки самих суб'єктів. Ці норми руйнівним чином впливають на підвалини забезпечення загальної суспільної моральності. Серед найважливіших «аморально-етичних» норм корупційних відносин можна виокремити п'ять таких, що характеризують суспільну поведінку суб'єктів підкупу та іманентно притаманні практично будь-якій прихованій та законспірованій кримінальній спільно-ті: 1 — корупційно-корпоративні норми щодо особливої ретельності в приховуванні корпоративно-кланових таємниць, які є свідченням прямої зради державних інтересів у таких сферах, як розбазарювання бюджетно-фінансових ресурсів і пряме казнокрадство. Вони також пов'язані з іншими проявами невиконання бюрократією безпосередніх посадових обов'язків і прямими порушеннями регламентних норм законів унаслідок персонального підкупу на здійснення протиправних дій тощо. Для цього корупційно-кланова спільнота застосовує власні заходи і механізми «замітання слідів», а також «зачистки» інформаційної бази, що містить компромат, насамперед шляхом регулярного винищення фінансово-казначейських і національно-банківських (обов'язкових до тривалого зберігання) баз даних та інших архівних документів, які можуть слугувати доказовою базою викриття і притягнення до відповідальності; 2 — корупційна спільнота використовує специфічну «інституціональну норму», застосування якої пов'язане з «вищим проявом» корпоративно-кланової зради. До факту зради відноситься намір або бажання будь-якого суб'єкта, що належить до цієї корпорації, здійснити спробу розголосу ретельно

приховуваних злочинних фактів. За таку спробу обов'язково настає дія з боку корупційної спільноти, спрямована на невідворотне й жорстоке покарання особи-відступника (або навіть і членів його родини); 3 — взаємодію суб'єктів корупційних відносин побудовано на нормативних засадах і за схемами «кругової поруки», яка діє за принципом «рука руку миє». При цьому вся ця система відносин базується на практичному застосуванні специфічного захисного механізму — безжального позбавлення від відпрацьованих і не потрібних ланцюгів корупційних схем і конкретних корупціонерів у разі виникнення загрози для існування всієї корупційної корпорації в цілому; 4 — живучість корупційної системи забезпечується обов'язковим формуванням власних резервно-страхових фондів і «чорних» корупційних кас. Реалізація цієї норми передбачає підготовку й призначення конкретних наглядачів, а також охоронців, які стежать за дотриманням членами корупційно-кланової спільноти вимог жорсткої дисципліни та інших негласних правил поведінки за неписаним «кодексом корупціонера»; 5 — домінування внутрішньоінституційних групових корупційних норм антиморалі, що визначають поведінку будь-кого з членів корпорації. Ці норми регулюють підвалини злочинного способу життя, основу якого становлять протиправні дії, шляхи і засоби, які члени корупційно-кланової спільноти як зрадники інтересів держави цілком свідомо обирають і практично реалізують з метою особисто-сімейного і корпоративно-кланового збагачення [91, с. 63—64; 92, с. 67-91].

В. С. Безрутченко зауважує, що говорячи про корупцію, не можна не сказати про деструктивний вплив на морально-етичний світ людини, насамперед психологічно та культурно несформованої, вплив, який здійснюють сьогодні кінематограф і телебачення. Мова йде про надмірну романтизацію та героїзацію образу злочинців. При цьому абсолютно незрозуміло, чому на таке ідеологічне свавілля кінематографічного бізнесу жодного впливу не здійснює владний апарат держави. Деякі фахівці й науковці вбачають релігійні вподобання певних на- родів однією з основних

причин виникнення та поширення корупції. Основними для майже всіх релігійних течій виступають поняття – Бога й Закону, але в різних релігіях одне піднімається над іншим. Від цього залежить чи сприймається закон як абсолют або як прояв волі конкретних людей, тобто є лише рекомендацією. Так, наприклад у буддизмі віра в закон доведена до межі – особистість заперечується як така (навіть у божественному розумінні), а в ісламі Бог настільки звеличений, що перед ним меркне весь всесвіт. Християнство ж взагалі не розділяє два цих поняття. Таким чином, у залежності від релігійних традицій виробляється й форма відношення соціуму до закону. Так, громадськість найбільш пронизаних релігійністю народів більш лояльно відноситься до порушення людських законів, аніж божественних заповідей [8, с. 105-114].

Отже, умови, які потенційно становлять об'єкт адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією у Збройних Силах України – це об'єктивні чи суб'єктивні каталізатори, які стимулюють службовця до вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, в результаті чого створюється сприятливе середовище для корупційних проявів у сфері оборони.

Відповідно, умови, які потенційно становлять об'єкт адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією у Збройних Силах України фактично не залежать від військовослужбовця, вони створюються державою та суспільством. Можна виділити три групи умов, які потенційно становлять об'єкт адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією у Збройних Силах України – правові, соціальні та політичні. Тому, до умов, які потенційно становлять об'єкт адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією у Збройних Силах України слід віднести:

1) правові:

– недосконалість законодавства щодо правового захисту службовців Збройних Сил України;

- проблеми механізму адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією;

- неефективна система стримувань та противаг;

- неефективна система запобігання тіншової економіки у військовій сфері;

- неефективність антикорупційної політики держави.

2) соціальні:

- низький рівень надання якісних соціальних послуг для службовців Збройних Сил України та членів їх сімей;

- низька заробітна плата для службовців Збройних Сил України, порівняно з іноземними державами;

- соціальна пасивність службовців Збройних Сил України.

3) політичні:

- незаконне втручання та вплив влади на діяльність Збройних Сил України;

- маніпуляції щодо лобіювання інтересів Збройних Сил України;

- дискредитація Збройних Сил України та статусу військовослужбовців в суспільстві.

Недостатньо високий рівень культури суспільства відбивається на темпах і масштабах розповсюдження корупції. Дивлячись на аморальну поведінку представників держави, іноді перших її осіб, у громадян з'являються хибні поведінкові стереотипи, що призводять спочатку до відсутності довіри, потім до переймання поведінки, а врешті-решт аморальна поведінка всього суспільства, під впливом державного авторитету, підмінює моральні принципи і стає абсолютно нормальним явищем. Таким чином, виникає проблема, що полягає у відсутності навіть бажання жити по совісті. Так це може перерости у традицію існувати за правилами, продиктованими корупцією. З рештою, вразивши суспільство, корупція живить сама себе, що призводить до її все більшого поглиблення та розповсюдження. Ті, хто свого часу породжував її своїми діями та тішився як вони спритно вирішують

складні питання обійшовши закон, у результаті, стають її заручниками, оскільки суспільство, яке побачило, спробувало, звикло, має властивість відторгати будь-яку нестандартну поведінку, і вирішити будь-яке питання стає не- вигідно, а іноді й неможливо в межах закону й моралі [8, с. 105-114].

Проблема запобігання корупції стає дедалі актуальнішою не тільки для практиків, а й для теоретиків права, оскільки наукові підходи до її правильного трактування, «подрібнення» соціального явища на окремі види антисоціальної поведінки, правові вчинки, до їх криміналізації, відмежування суміжних складів протиправних корупційних діянь від інших заборонених законом діянь формують базис для ефективної протидії явищу [152]. Сучасні реалії засвідчують, що основні юридичні терміни та поняття в цій сфері потребують уточнення змісту та поглибленого дослідження, без чого неможливо досягти результативного впливу на корупцію [179].

Для належного теоретичного осмислення змісту правопорушень, пов'язаних із корупцією, неабияке значення має аналіз елементів складів цих правопорушень, оскільки саме вони дають змогу визначити характерні особливості того чи іншого правопорушення, відмежувати склади правопорушень, пов'язаних із корупцією, від суміжних деліктів (дисциплінарних проступків, злочинів), встановити момент їх закінчення тощо. Акцент уваги на елементах складів правопорушень, пов'язаних із корупцією, а також їх ознаках, дасть змогу визначити проблемні аспекти регламентації відповідальності за правопорушення цієї категорії, підтвердити або спростувати доцільність віднесення того чи іншого правопорушення до категорії правопорушень, пов'язаних із корупцією, а також визначити можливі шляхи удосконалення чинного антикорупційного законодавства України. Поняття складу адміністративного правопорушення, як і його елементів, не відображені безпосередньо в законодавстві України. Відповідно, визначення їх змісту стало завданням доктрини адміністративного права [170].

Досліджуючи юридичний склад адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, Цабека К.Є. доречно зазначає, що важливе значення для притягнення особи до адміністративної відповідальності мають правильність та об'єктивність адміністративно-правової оцінки вчиненого нею протиправного діяння (дії чи бездіяльності), що передбачає обрання оптимального заходу для здійснення впливу на правопорушника. У свою чергу, кожному випадку вчинення адміністративного правопорушення притаманна наявність у сукупності певних характерних ознак, що дозволяє встановити якою юридичною нормою адміністративного законодавства вчинене діяння (дія чи бездіяльність) визнається як протиправне. Визначальною умовою застосування до особи адміністративної відповідальності є наявність в її діянні юридичного складу адміністративного правопорушення (проступку) [173, с. 112].

Погоджуючись з думкою автора, слід зазначити, що для того, щоб кваліфікувати корупцію саме як адміністративне правопорушення необхідним є визначення юридичного складу такого правопорушення, а тому доцільно було б дослідити підходи деяких вчених до визначення юридичного складу адміністративного правопорушення. Так, О.В. Белікова в своїй праці зазначає, що будь-яке протиправне, винне діяння, за здійснення якого чинним законодавством України передбачена адміністративна відповідальність, може бути визнане правопорушенням тільки за наявності у відповідному діянні певних ознак (елементів) складу адміністративного правопорушення [9, с. 22]. В свою чергу, колектив авторів підручника «Адміністративне право України» на чолі з В. В. Галуцько визначають юридичний склад адміністративного проступку як сукупність ознак єдності об'єктивних і суб'єктивних характеристик, які потрібні для визначення такого діяння правопорушенням (об'єкт проступку; об'єктивна сторона; суб'єкт проступку; суб'єктивна сторона) [21, с. 293; 173]. На думку В. Колпакова, під юридичним складом адміністративного проступку слід розуміти передбачений нормами права комплекс ознак (елементів), за

наявності яких певне протиправне діяння можна кваліфікувати як адміністративний проступок [74, с. 13]. Міловідова С. В. зазначає, що концептуальне розуміння складу адміністративного правопорушення полягає, зокрема, у визначенні його як сукупності ознак об'єктивного та суб'єктивного походження, що характеризують те чи інше діяння саме як адміністративне правопорушення (проступок) [100, с. 16]. Автори науково-практичного коментаря зазначають, що Як і склад злочину, адміністративне правопорушення можна визнати таким, що пов'язане з корупцією, лише за умов наявності чотирьох обов'язкових елементів: об'єкта посягання, об'єктивної та суб'єктивної сторони й суб'єкта правопорушення. Родовий об'єкт усіх таких правопорушень становлять суспільні відносини, що виникають з приводу дотримання вимог, заборон й обмежень, встановлених законодавством у сфері запобігання корупції [152].

Тобто, аналізуючи позиції деяких науковців, можна зробити висновок, що юридичний склад адміністративних правопорушень – це сукупність характерних об'єктивних та суб'єктивних ознак, за обов'язковою наявністю яких вчинене протиправне діяння слід необхідно кваліфікувати саме, як адміністративне правопорушення.

Не викликає й заперечень те, що до об'єктивних елементів складу адміністративного правопорушення, зокрема пов'язаного з корупцією, належать об'єкт та об'єктивна сторона, а до суб'єктивних – суб'єкт та суб'єктивна сторона [170].

Загальноприйнятим є той факт, що об'єктом фактично будь-якого правопорушення є те на що посягає певна особа, коли вчиняє протиправне діяння. Як зазначає Міловідова С. В. під «об'єктом» слід розуміти сталі зв'язки та залежності, які утворюють базову структуру соціальної організації і щодо яких заподіюється шкода або створюється реальна загроза такого заподіяння; при цьому передбачається, що згадані зв'язки і стосунки визначені законодавцем як такі, що потребують захисту й охорони через контрольну, юрисдикційну, адміністративно-примусову діяльність [100, с.

19]. У теорії адміністративного права зазначається, що залежно від ступеня конкретизації розрізняють загальний, родовий, видовий і безпосередній об'єкти правопорушення (загальний – уся сукупність суспільних відносин, що охороняються адміністративним законодавством; родовий – група однорідних зав'язків, що передбачена конкретно орієнтованими адміністративно-правовими нормами; видовий – умовно відокремлена група специфічних відносин у рамках їх певного роду (наприклад, приватно-правові відносини в загальній системі відносин власності – тією мірою, якою останні піддані адміністративно-правовому регулюванню та адміністративно-правовому захисту); зрештою, безпосередній об'єкт – конкретні, персонально визначені стосунки і зв'язки, стан існування і функціонування конкретних суб'єктів як елементів соціальної структури, що зазнають деформації, руйнування, чи усталеного порядку здійснення в результаті скоєння адміністративно-правового проступку) [100, с. 12].

Що стосується об'єкту корупційного правопорушення, то Рогульський С.С. зазначає, що об'єктом будь-якого корупційного правопорушення є встановлений порядок управління в державі, оскільки: по-перше, особи, які вчиняють корупційні правопорушення, наділені певними владними повноваженнями та діють від імені держави або певних утворень (органів місцевого самоврядування), та які представляють суспільні, а не особисті інтереси, тобто відносини, на які посягає правопорушення, мають суспільний характер; по-друге, корупційні діяння, незалежно від їх прояву, полягають у незаконному використанні наданих владних повноважень за певну матеріальну чи нематеріальну винагороду для себе або для своїх близьких, тобто є певна угода про «продаж» владних повноважень [144, с. 57– 58]. Автори монографії зауважують, що таке визначення можна інтерпретувати й для правопорушень, пов'язаних із корупцією, оскільки очевидним є те, що вони також пов'язані з виконанням особою визначених владних повноважень, і відмінним у цьому разі є лише те, що правопорушення, пов'язані з корупцією, безпосередньо не пов'язані з одержанням матеріальної

чи нематеріальної винагороди за здійснення таких владних повноважень. На підставі зазначеного родовим об'єктом правопорушень, пов'язаних із корупцією автори визначають суспільні відносини у сфері запобігання порушенню встановлених Законом України «Про запобігання корупції» вимог, заборон та обмежень, застосування превентивних механізмів щодо таких порушень, а також усунення наслідків правопорушень, пов'язаних із корупцією [170].

Аналізуючи Закон України «Про запобігання корупції», а також Главу 13-А Кодексу України про адміністративні правопорушення, можна сказати, що об'єктом будь-якого адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією є ті чи інші суспільні відносини, щодо запобігання конкретному правопорушенню, встановленої вимоги, заборони чи обмеження законодавства у сфері запобігання та протидії корупції, які є індивідуальними для кожного із видів таких правопорушень. В статті 172-4 об'єктом правопорушення є суспільні відносини, що виникають у сфері запобігання порушенню обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності. В статті 172-5 об'єктом правопорушення є суспільні відносини, що виникають у сфері запобігання порушенню встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків. В статті 172-6 об'єктом правопорушення є суспільні відносини, що виникають у сфері запобігання порушенню вимог фінансового контролю. В статті 172-7 об'єктом правопорушення є суспільні відносини, що виникають у сфері запобігання порушенню вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів. В статті 172-8 об'єктом правопорушення є суспільні відносини, що виникають у сфері запобігання порушенню законодавства щодо незаконного використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень. В статті 172-8-1 об'єктом правопорушення є суспільні відносини, що виникають у сфері запобігання порушенню встановлених законом обмежень після припинення повноважень члена Національної комісії, що здійснює державне регулювання

у сферах енергетики та комунальних послуг. В статті 172-9 об'єктом правопорушення є суспільні відносини, що виникають у сфері невжиття заходів щодо протидії корупції. В статті 172-9-1 об'єктом правопорушення є суспільні відносини, що виникають у сфері запобігання порушення заборони розміщення ставок на спорт, пов'язаних з маніпулюванням офіційним спортивним змаганням. В статті 172-9-2 об'єктом правопорушення є суспільні відносини, що виникають у сфері запобігання порушення законодавства у сфері оцінки впливу на довкілля.

Відповідно, об'єктом адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією є коло суспільних відносин, що підлягають врегулюванню нормами адміністративного права та завдають шкоди чинному правовому порядку шляхом вчинення неправомірних корупційних діянь.

1.4. Нормативно-правові акти, що регламентують питання запобігання адміністративним правопорушенням, які пов'язані з корупцією в Збройних Силах України

Система законодавства у сфері оборони України містить усі нормативно-правові акти, які стосуються формування та реалізації оборонної політики держави, здійснюють правове регулювання військових і цивільно-військових відносин у суспільстві. Така система засновується на положеннях Конституції України про оборону, про забезпечення обороноздатності держави, має національні особливості та повинна відповідати системі міжнародно-правових актів, які здійснюють правове регулювання усіх аспектів міжнародної безпеки у взаємозв'язку з вирішенням проблем національної безпеки [146, с. 21].

Нормативно-правові акти являються основними та головними правовими засобами, які регулюють ті чи інші суспільні відносини між

учасниками таких правовідносин. В питанні запобігання адміністративним правопорушенням, які пов'язані з корупцією в Збройних Силах України основною ознакою механізму запобігання виступають саме ті прийняті законодавцем та відповідними уповноваженими органами влади нормативно-правові акти, дотримання та виконання яких дозволить повністю або частково уникнути фактів вчинення військовослужбовцями адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією.

Актуальною є думка, що протягом останніх років спостерігається підвищення ролі категорії «адміністративно - правове забезпечення», особливістю якої є зміщення акценту в системі прийняття рішень з волі держави на інтенції людини та громадянського суспільства. Адміністративно - правове забезпечення передбачає формування мети прийняття тієї чи іншої правової норми насамперед за системою публічного адміністрування, така мета формується суб'єктами громадянського суспільства, суб'єктами господарювання, для розвитку яких є необхідними ті чи інші зміни у структурі суспільних відносин. Завданням держави за таких умов є зміна або створення за допомогою правових засобів умов, за яких мета таких суб'єктів може найбільш ефективно досягатися [183, с. 143].

Великий тлумачний словник української мови зазначає, що слово «забезпечити» означає створити надійні умови для здійснення чого-небудь, гарантувати щось, захищати, охороняти кого-, що-небудь від небезпеки [17, с. 281]. Цвік М.В. розглядає «правове забезпечення» як цілеспрямовану дію на поведінку людей і суспільні відносини за допомогою правових (юридичних) засобів [174, с. 327]. Стасюк О.Л. вказує, що «правове забезпечення» – це сукупність заходів, що застосовуються органами публічної влади з метою створення сприятливих умов для реалізації громадянами своїх прав, свобод і законних інтересів, їх охорони та захисту, а також надання гарантій забезпечення їх здійснення заради належного упорядкування суспільних відносин [157]. О.Є. Костюченко характеризує ключові ознаки правового забезпечення й доходить висновку, що «правове

забезпечення» – це безперервна діяльність суб'єктів права зі створення правових умов, в межах їхньої компетенції, усіма правовими засобами щодо закріплення, реалізації, гарантування, охорони та захисту прав і свобод осіб та їхніх груп [83, с. 15].

Професор Галуцько В.В. термін «правове забезпечення» характеризує такими рисами: - має цілеспрямований характер, оскільки постає певним регулятором суспільних відносин, упорядковуючи їх за допомогою права на рівні суспільства; - має організаційний та упорядковувачий характер, тобто здійснюється за допомогою певних засобів; - спрямовано на досягнення певних цілей, а тому має регулятивний характер; - має певний предмет і сферу правового впливу, які усвідомлюються людьми і суспільством та мають для них певне значення; - здійснюється певними методами, які координують діяльність суб'єктів права або реалізуються за допомогою їх субординаційної підлеглості у процесі виконання або використання норм права; - має визначені стадії, які передбачають правову регламентацію суспільних відносин, виникнення суб'єктивних прав і юридичних обов'язків та їх реалізацію [20, с. 116–118].

Оскільки адміністративно-правове забезпечення розглядається як один із видів правового забезпечення, доцільно буде дослідити й таку правову категорію, як «адміністративно-правове забезпечення».

Так, досліджуючи проблеми адміністративно - правового забезпечення регуляторної політики, А. Матвійчук у своїй праці розглядає адміністративно-правове забезпечення як регламентований нормами адміністративного права процес регулювання суспільних відносин уповноваженими органами державної влади, на які покладений обов'язок здійснення регуляторної функції держави та провадження її регуляторної політики [94, с. 110].

В. Бойко досліджуючи адміністративне забезпечення функціонування судової влади України доходить висновку, що адміністративно-правове забезпечення в цілому – це сукупність певних дій публічної адміністрації, які

спрямовані на створення оптимальних умов функціонування механізму держави шляхом прийняття владно- публічних приписів, виконання розпорядчої діяльності, координування протилежних суб'єктів публічної адміністрації, та здійснення інших дій організаційно- правового характеру з метою правового впливу на суспільні відносини та захисту прав, свобод та законних інтересів осіб [11, с. 97–98].

Шопіна І.М. зазначає, що адміністративно- правове забезпечення – це система адміністративно- правових засобів та способів і процедур їх легалізації, що здійснюються з метою створення умов для всебічної реалізації прав, свобод та інтересів людини, громадянського суспільства, суб'єктів підприємницької діяльності, а також інших суб'єктів адміністративно- правових відносин [183, с. 143].

Досліджуючи адміністративно правове забезпечення оборони країни, В.Й. Пашинський в своїй праці дійшов висновку, що термін «адміністративно-правове забезпечення» необхідно розуміти як регламентовану адміністративно-правовими нормами системну діяльність суб'єктів забезпечення оборони, насамперед діяльність суб'єктів публічного управління щодо адміністративно-правового регулювання, реалізації, охорони та захисту суспільних відносин у сфері оборони, гарантування прав і законних інтересів усіх суб'єктів правовідносин, спрямовану на створення необхідних умов для оборони держави в разі збройної агресії [114, с. 254].

Тобто можна дійти висновку, що під терміном адміністративно-правове забезпечення слід розуміти сукупність нормативних засад та адміністративно-правових форм, в симбіозі яких реалізується правове регулювання та забезпечення в певній суспільній сфері.

Законом України «Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки» було затверджено Антикорупційну стратегію на 2021-2025 роки (далі – Стратегія), а також внесено деякі зміни до Закон України «Про запобігання корупції». Стратегія зазначає, що результати соціологічних досліджень засвідчують, що частка громадян, які мають безпосередній досвід

корупції, протягом останніх років суттєво зменшилася (у 2013 році такий досвід мало близько 60 відсотків, станом на початок 2020 року - не більше 40 відсотків громадян). Спостерігається поступове покращення порівняльних показників рівня корупції в Україні. Згідно з даними міжнародної організації «Transparency International», у період з 2013 року по 2019 рік Індекс сприйняття корупції (далі - ІСК) в Україні зріс із 25 до 30 балів. Це підтверджує, що досягнутий за останні роки прогрес не задовольняє суспільство, оскільки є надто повільним. Європейська комісія у висновку щодо заявок на членство в Європейському Союзі, поданих Україною, Грузією та Республікою Молдова від 17 червня 2022 року зазначила, що Україна досягла значного прогресу на шляху до верховенства права, проте подальша боротьба з корупцією залишається однією з основних вимог суспільства [128].

Метою цієї Антикорупційної стратегії є досягнення суттєвого прогресу в запобіганні та протидії корупції, а також забезпечення злагодженості та системності антикорупційної діяльності всіх органів державної влади та органів місцевого самоврядування. В Стратегії корупція розглядається як ключова перешкода стабільному економічному зростанню і розбудові ефективних та інклюзивних демократичних інститутів [128].

Основоположним нормативно-правовим актом в антикорупційному законодавстві України є Закон України «Про запобігання корупції», який визначає правові та організаційні засади функціонування системи запобігання корупції в Україні, зміст та порядок застосування превентивних антикорупційних механізмів, правила щодо усунення наслідків корупційних правопорушень. Даний нормативно-правовий акт визначає правовий статус центрального органу виконавчої влади зі спеціальним статусом, який забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику, а саме – Національного агентства з питань запобігання корупції, яке в свою чергу у відповідності із цим законом формує та реалізує державну антикорупційну політику. Визначено, що відносини, які виникають у сфері

запобігання корупції, регулюються Конституцією України, міжнародними договорами, згоду на обов'язковість яких надано Верховною Радою України, цим та іншими законами, а також прийнятими на їх виконання іншими нормативно-правовими актами. Стаття 3 Закону України «Про запобігання корупції» зазначає, що суб'єктами на яких поширюється дія Закону, зокрема, є: військові посадові особи Збройних Сил України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України та інших утворених відповідно до законів військових формувань, крім військовослужбовців строкової військової служби, курсантів вищих військових навчальних закладів, курсантів вищих навчальних закладів, які мають у своєму складі військові інститути, курсантів факультетів, кафедр та відділень військової підготовки [127]. Розділ IV Закону України «Про запобігання корупції» регламентує питання запобігання корупційним та пов'язаних з корупцією правопорушенням через механізм певних обмежень, якими є: - обмеження щодо використання службових повноважень чи свого становища; - обмеження щодо одержання подарунків; - запобігання одержанню неправомірної вигоди або подарунка та поводження з ними; - обмеження щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності; - обмеження після припинення діяльності, пов'язаної з виконанням функцій держави, місцевого самоврядування; - обмеження спільної роботи близьких осіб [127].

Також вважаємо за необхідне вказати за Закон України «Про Збройні Сили України», який визначає функції, склад Збройних Сил України, правові засади їх організації, діяльності, дислокації, керівництва та управління ними. Україна, враховуючи необхідність забезпечення власної воєнної безпеки та оборони, усвідомлюючи свою відповідальність у справі підтримання міжнародної стабільності, як суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава має Збройні Сили України із необхідним рівнем їх бойової готовності та боєздатності. Збройні Сили України - це військове формування, на яке відповідно до Конституції України покладаються оборона України, захист її суверенітету, територіальної цілісності і

недоторканності. Збройні Сили України забезпечують стримування збройної агресії проти України та відсіч їй, охорону повітряного простору держави та підводного простору у межах територіального моря України у випадках, визначених законом, беруть участь у заходах, спрямованих на боротьбу з тероризмом. Закон містить норми щодо загальної структури, складу та організації Збройних Сил України, інформацію щодо керівництва Збройних Сил України та забезпечення їх діяльності, а також засади на яких Збройні Сили України проводять свою діяльність [135]. Законом України «Про Збройні Сили України» визначено, що Збройні Сили України провадять свою діяльність на наступних засадах: вірності конституційному обов'язку та військовій присязі; - верховенства права, законності та гуманності, поваги до людини, її конституційних прав і свобод; - гласності, відкритості для демократичного цивільного контролю; поєднання єдиноначальності і колегіального розроблення найбільш важливих рішень; - комплектування шляхом призову громадян на військову службу та прийняття на військову службу за контрактом; - постійної бойової та мобілізаційної готовності; - збереження державної таємниці; - виховання військовослужбовців на патріотичних, бойових традиціях Українського народу, додержання військової дисципліни; - забезпечення державного соціально-економічного та соціально-правового захисту громадян, які перебувають на службі у Збройних Силах України, а також членів їх сімей; заборони створення і діяльності організаційних структур політичних партій [135].

Закон України «Про військовий обов'язок і військову службу» здійснює правове регулювання відносин між державою і громадянами України у зв'язку з виконанням ними конституційного обов'язку щодо захисту Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, а також визначає загальні засади проходження в Україні військової служби. Закон зауважує, що військові посадові особи Збройних Сил України зобов'язані вживати заходів щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, передбачених Законом України «Про запобігання корупції». Законом

України «Про військовий обов'язок і військову службу» передбачено, що стосовно кандидатів на зайняття військових посад, пов'язаних з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, за їх письмовою згодою проводиться спеціальна перевірка в порядку, встановленому Законом України «Про запобігання корупції». Також нормативно-правовий акт передбачає обов'язок відповідної особи на подачу щороку до 1 квітня декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, в порядку та на умовах, встановлених Законом України «Про запобігання корупції» [123].

Закон України «Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України» з метою подальшого зміцнення законності, правопорядку та військової дисципліни у Збройних Силах України, забезпечення конституційних прав військовослужбовців визначає статус, основні завдання, організацію та принципи діяльності Військової служби правопорядку у Збройних Силах України, права, обов'язки, заходи соціального і правового захисту та відповідальність її військовослужбовців. Військова служба правопорядку у Збройних Силах України - спеціальне правоохоронне формування у складі Збройних Сил України, призначене для забезпечення правопорядку і військової дисципліни серед військовослужбовців Збройних Сил України у місцях дислокації військових частин, у військових навчальних закладах, установах та організаціях (далі - військові частини), військових містечках, на вулицях і в громадських місцях; для запобігання кримінальним та іншим правопорушенням у Збройних Силах України, їх припинення; для захисту життя, здоров'я, прав і законних інтересів військовослужбовців, військовозобов'язаних під час проходження ними зборів, працівників Збройних Сил України, а також для захисту майна Збройних Сил України від розкрадання та інших протиправних посягань, а так само для участі у протидії диверсійним проявам і терористичним актам на військових об'єктах [124].

Завданням Кодексу України про адміністративні правопорушення є охорона прав і свобод громадян, власності, конституційного ладу України, прав і законних інтересів підприємств, установ і організацій, встановленого правопорядку, зміцнення законності, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі точного і неухильного додержання Конституції України та Законів України, поваги до прав, честі і гідності інших громадян, до правил співжиття, сумлінного виконання своїх обов'язків, відповідальності перед суспільством. Так, Главою 13-А Кодексу України про адміністративні правопорушення передбачено перелік та визначення адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією [70].

Постанова Кабінету Міністрів України від 26.11.2014 року №671 «Про затвердження Положення про Міністерство оборони України» визначає Міністерство оборони України центральним органом виконавчої влади, діяльність якого спрямовується і координується Кабінетом Міністрів України. Міноборони є центральним органом виконавчої влади та військового управління, у підпорядкуванні якого перебувають Збройні Сили України. Одним із основних завдань Міністерства оборони України є забезпечення у Міністерстві оборони України та Збройних Силах України реалізацію державної програми з виконання Антикорупційної стратегії. Для виконання вищевказаного завдання, Міністерство оборони України забезпечує в межах повноважень, передбачених законом, розроблення та здійснення заходів для запобігання і протидії корупції та недопущення вчинення правопорушень, контроль за їх реалізацією в апараті Міноборони, на підприємствах, в установах і організаціях, які належать до сфери його управління та Збройних Силах України [132].

Наказ Міністерства оборони України «Про затвердження Антикорупційної програми Міністерства оборони України на 2021-2024 роки» ставить за мету досягнення суттєвого прогресу у запобіганні та протидії корупції, забезпечення злагожденості та системності антикорупційної діяльності в апараті Міноборони, на підприємствах, в

установах і організаціях які належать до сфери управління Міноборони, Збройних Силах України, Головному управлінні розвідки Міністерства оборони України, Державної спеціальної служби транспорту, застосування комплексу першочергових превентивних заходів у найбільш вразливих до корупційних ризиків сферах діяльності, формування умов для поступової трансформації системи роботи щодо запобігання корупції на стандарти НАТО з розбудови доброчесності [129].

Наказ Міністерства оборони України «Про затвердження Порядку проведення службового розслідування у Збройних Силах України» визначає підстави та механізм проведення службового розслідування стосовно військовослужбовців Збройних Сил України, а також військовозобов'язаних та резервістів, які не виконали (неналежно виконали) свої службові обов'язки або вчинили правопорушення під час проходження служби (зборів), а також дії (бездіяльність) яких призвели до завдання шкоди державі. В Порядку зазначено, що службове розслідування за фактами порушень антикорупційного законодавства проводиться відповідно до Порядку проведення службового розслідування у Збройних Силах України, а також положень Закону України «Про запобігання корупції» [133].

Наказ Міністерства оборони України «Про затвердження Інструкції з надання доповідей і донесень про події, кримінальні правопорушення, військові адміністративні правопорушення та адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, порушення військової дисципліни та їх облік у Міністерстві оборони України, Збройних Силах України та Державній спеціальній службі транспорту» визначає механізм надання доповідей та донесень про події, кримінальні правопорушення, військові адміністративні правопорушення та адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, порушення військової дисципліни в структурних підрозділах Міністерства оборони України Апарату Головнокомандувача Збройних Сил України, Генерального штабу Збройних Сил України, органах військового управління, з'єднаннях, військових частинах, військових

навчальних закладах, установах та організаціях Збройних Сил України, органах військового управління, військових частинах, вищих військових навчальних закладах, установах, організаціях, підпорядкованих Міністерству оборони України, та державних підприємствах, що належать до сфери управління Міністерства оборони України, військових частинах, установах, організаціях, підпорядкованих Державній спеціальній службі транспорту [130].

Оскільки, Національне агентство з питань запобігання корупції є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, який забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику не менш важливим в сфері нормативно-правового регулювання питання запобігання адміністративним правопорушенням, які пов'язані з корупцією в Збройних Силах України є акти видані Національним агентством з питань запобігання корупції.

Так, в Наказі Національного агентства з питань запобігання корупції №277/21 від 27.05.2021 року про затвердження Типового Положення про уповноважений підрозділ (уповноважену особу) з питань запобігання та виявлення корупції зазначається, що положення визначає основні завдання, функції та права уповноважених підрозділів (уповноважених осіб) з питань запобігання та виявлення корупції (далі - уповноважений підрозділ (уповноважена особа). Уповноважений підрозділ утворюється як самостійний та функціонально незалежний структурний підрозділ з метою організації та здійснення заходів із запобігання та виявлення корупції, передбачених Законом України «Про запобігання корупції» [134]. Уповноважена особа призначається на окрему посаду, утворену у штатному розписі відповідного органу, на яку покладено повноваження з виконання функцій уповноваженої особи. Уповноважена особа може визначатися шляхом покладення на одного з працівників відповідного органу функцій уповноваженої особи. Визначення працівника відповідного органу уповноваженою особою не повинно призводити до реального чи

потенційного конфлікту інтересів у зв'язку з виконанням таким працівником повноважень уповноваженої особи. Уповноважений підрозділ (уповноважена особа) забезпечується окремим службовим приміщенням, матеріально-технічними засобами, необхідними для виконання покладених на нього (неї) завдань. Втручання у діяльність уповноваженого підрозділу (уповноваженої особи) під час здійснення ним (нею) своїх повноважень, а також покладення на уповноважений підрозділ (уповноважену особу) обов'язків, що не належать або виходять за межі його (її) повноважень чи обмежують виконання покладених на нього (неї) завдань, забороняються. Уповноважений підрозділ (уповноважена особа) у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, а також указами Президента України і постановами Верховної Ради України, актами Кабінету Міністрів України, іншими нормативно-правовими актами, у тому числі цим Типовим положенням. Також в Типовому положенні зазначені основні завдання та функції уповноваженого підрозділу (уповноваженої особи), права уповноваженого підрозділу (уповноваженої особи), а також відомості про керівника уповноваженого підрозділу (уповноважена особа) [134].

Ще одним актуальним Наказом Національного агентства з питань запобігання корупції є Наказ Про вдосконалення процесу управління корупційними ризиками від 28.12.2021 року №830/21, який затвердив Методологію управління корупційними ризиками [122] та Порядок подання антикорупційних програм, змін до них на погодження до Національного агентства з питань запобігання корупції та здійснення їх погодження [120].

Методологія управління корупційними ризиками визначає алгоритм управління корупційними ризиками у діяльності державних органів, органів місцевого самоврядування, інших суб'єктів, у яких приймаються антикорупційні програми згідно зі статтею 19 Закону України «Про запобігання корупції», який включає процедури оцінювання корупційних ризиків, підготовки, моніторингу, оцінки виконання та перегляду антикорупційних програм. Загальні положення Методології управління

корупційними ризиками визначає: - принципи управління корупційними ризиками; - завдання керівника організації та інших осіб в управлінні корупційними ризиками; - оцінювання корупційних ризиків, які в свою чергу включають: а) мету оцінювання корупційних ризиків та його етапи; б) підготовка до оцінювання корупційних ризиків; в) дослідження середовища організації та визначення обсягу оцінювання корупційних ризиків; г) ідентифікацію корупційних ризиків; д) аналіз корупційних ризиків; е) визначення рівнів корупційних ризиків; - визначення заходів впливу на корупційні ризики; - підготовка антикорупційної програми; - моніторинг виконання антикорупційної програми; - оцінка виконання антикорупційної програми; - перегляд антикорупційної програми [122].

Порядок подання антикорупційних програм, змін до них на погодження до Національного агентства з питань запобігання корупції та здійснення їх погодження в свою чергу ж, визначає процедуру подання державними органами, органами місцевого самоврядування, іншими суб'єктами, визначеними у частині першій статті 19 Закону України «Про запобігання корупції», до Національного агентства з питань запобігання корупції на погодження антикорупційних програм та змін до них, а також процедуру їх погодження Національним агентством. Так, Антикорупційна програма подається на погодження до Національного агентства протягом 3 робочих днів з дня її затвердження [120].

Продовжуючи про Антикорупційні програми, слід сказати і про Рішення Національного агентства з питань запобігання корупції від 19.01.2017 року № 31 про Методичні рекомендації щодо підготовки антикорупційних програм органів влади, які зазначають, що Із прийняттям Верховною Радою України та введенням в дію Закону України «Про запобігання корупції» в Україні сформовано нову трьохрівневу систему планування запобігання та виявлення корупції. Цю систему складають: засади антикорупційної політики (Антикорупційна стратегія), які визначаються Верховною Радою України; державна програма з виконання

Антикорупційної стратегії, яка затверджується Кабінетом Міністрів України; антикорупційні програми, які приймаються в органах влади, визначених у частині першій статті 19 Закону. Зазначається, що антикорупційна програма має визначати правила і процедури щодо запобігання та виявлення корупції не лише в апараті органу влади, а й у сфері діяльності, у якій відповідний орган забезпечує формування чи реалізує державну політику [131]. Антикорупційні програми приймаються органом влади, водночас заходи, закріплені у них, є обов'язковими до виконання усіма юридичними особами, що становлять систему органу влади, враховуючи його організаційну структуру (включаючи його центральний апарат, його територіальні органи, підприємства, установи, організації, що входять до сфери його управління тощо). Варто пам'ятати, що якісна підготовка та виконання антикорупційної програми кожного органу влади - це запорука зменшення рівня корупції в Україні в цілому, та, як наслідок, збільшення рівня довіри населення до органів влади. Саме тому антикорупційна програма не повинна бути імітацією запобігання та протидії корупції в органі влади, а має передбачати конкретні кроки для запобігання та мінімізації порушень посадовими особами норм спеціальних нормативно-правових актів, що є передумовою вчинення корупційних або пов'язаних з корупцією правопорушень, а також удосконалення відповідних актів у разі відсутності або нечіткості адміністративних процедур. У зв'язку з цим неабияка роль у процесі підготовки та виконання таких програм відведена саме суб'єкту затвердження антикорупційної програми, який повинен розуміти її мету, забезпечити надання допомоги під час здійснення аналітичної роботи і прогнозування заходів та основних цілей, які планується досягти [131].

Загалом, нормативно-правове забезпечення питання запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаних з корупцією в Збройних Силах України характеризується розгалуженою сукупністю нормативних актів, серед яких основне місце виділено спеціальним законам України щодо запобігання корупції та функціонування Збройних Сил України, Кодексу

України про адміністративні правопорушення та підзаконним актам, що регламентують порядок та умови діяльності Збройних Сил України.

Нормативно-правове забезпечення питання запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаних з корупцією в Збройних Силах України побудоване на засадах антикорупційної політики держави та реалізується адміністративним інструментарієм. Важливим аспектом у формуванні нормативно-правового забезпечення питання запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаних з корупцією в Збройних Силах України є стратегічна спрямованість на міжнародні стандарти запобігання корупції у оборонній сфері та розвиток міжнародної співпраці щодо створення ефективної системи запобігання корупції в Збройних Силах України.

Висновки до розділу 1

1. Під терміном «корупція» слід розуміти вчинення особою, на яку покладено функцію виконання державної влади умисного діяння, зазвичай з корисливих мотивів з метою отримання певної вигоди, яка може виражатися як чимось матеріальним (наприклад, грошові кошти) або ж настанням сприятливих/вигідних наслідків для цієї особи.

2. Під поняттям «адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією» слід розуміти діяння вчинене особою суб'єктом владних повноважень, яке не містить в собі ознак корупції, але порушує норми антикорупційного законодавства за що таку особу може бути притягнуто до відповідальності, що як правило передбачає штраф та конфіскацію отриманого доходу чи (або) подарунку.

3. Фактично, обов'язок запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаних з корупцією у службовій діяльності підрозділів Збройних Сил України зобов'язана реалізовувати вся ієрархічна

структура Збройних Сил України: Міністерство оборони України в особі загального керівництва та керівництва структурних підрозділів, Генеральний Штаб Збройних Сил України, Головнокомандувач Збройних Сил України, Управління з питань запобігання та виявлення корупції Міністерства оборони України, інші структурні підрозділи командири військових частин, та військовослужбовці як суб'єкти самоорганізації.

4. Безпосередньо керівництво Міністерства оборони України, а також керівники структурних підрозділів Міністерства оборони України доступними їм засобами та способами забезпечують реалізацію Антикорупційної стратегії держави, зокрема і в рядах Збройних Сил України, а також визначають головні напрям діяльності відповідних уповноважених органів (осіб) щодо забезпечення запобігання вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією військовослужбовцями та посадовими особами Збройних Сил України.

5. Головним суб'єктом публічної адміністрації, який найбільш широко реалізує державну політику щодо запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаних з корупцією в Збройних Силах України є Управління з питань запобігання та виявлення корупції Міністерства оборони України, яке є самостійним, незалежним структурним підрозділом Міністерства оборони України та підпорядковується прямо Міністру оборони України, який безпосередньо здійснює керівництво його діяльністю, а тому необхідно більш комплексно дослідити адміністративно-правовий статус Управління.

6. Причини, які потенційно становлять об'єкт адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією у Збройних Силах України – це об'єктивні чи суб'єктивні закономірності виникнення правопорушень, пов'язаних з корупцією у службовій діяльності Збройних Сил України, що трансформується в негативну тенденцію корупційних проявів у сфері оборони.

7. Причини, які потенційно становлять об'єкт адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією у Збройних Силах України є факторами, якими службовець обґрунтовує та апелює при вчиненні адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією. Їх можна систематизувати у дві загальні групи – внутрішньо-службові та особисті або морально-етичні.

8. Умови, які потенційно становлять об'єкт адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією у Збройних Силах України фактично не залежать від військовослужбовця, вони створюються державою та суспільством. Можна виділити три групи умов, які потенційно становлять об'єкт адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією у Збройних Силах України – правові, соціальні та політичні. Тому, до умов, які потенційно становлять об'єкт адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією у Збройних Силах України слід віднести:

1) правові: – недосконалість законодавства щодо правового захисту службовців Збройних Сил України; – проблеми механізму адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією; – неефективна система стримувань та противаг; – неефективна система запобігання тіньовій економіці у військовій сфері; – неефективність антикорупційної політики держави.

2) соціальні: – низький рівень надання якісних соціальних послуг для службовців Збройних Сил України та членів їх сімей; – низька заробітна плата для службовців Збройних Сил України, порівняно з іноземними державами; – соціальна пасивність службовців Збройних Сил України.

3) політичні: – незаконне втручання та вплив влади на діяльність Збройних Сил України; – маніпуляції щодо лобювання інтересів Збройних Сил України; – дискредитація Збройних Сил України та статусу військовослужбовців в суспільстві.

9. Об'єктом будь-якого адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією є ті чи інші суспільні відносини, щодо запобігання

конкретному правопорушенню, встановленої вимоги, заборони чи обмеження законодавства у сфері запобігання та протидії корупції, які є індивідуальними для кожного із видів таких правопорушень. В статті 172-4 об'єктом правопорушення є суспільні відносини, що виникають у сфері запобігання порушенню обмежень щодо сумісництва та суміщення з іншими видами діяльності. В статті 172-5 об'єктом правопорушення є суспільні відносини, що виникають у сфері запобігання порушенню встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків. В статті 172-6 об'єктом правопорушення є суспільні відносини, що виникають у сфері запобігання порушенню вимог фінансового контролю. В статті 172-7 об'єктом правопорушення є суспільні відносини, що виникають у сфері запобігання порушенню вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів. В статті 172-8 об'єктом правопорушення є суспільні відносини, що виникають у сфері запобігання порушенню законодавства щодо незаконного використання інформації, що стала відома особі у зв'язку з виконанням службових або інших визначених законом повноважень. В статті 172-8-1 об'єктом правопорушення є суспільні відносини, що виникають у сфері запобігання порушенню встановлених законом обмежень після припинення повноважень члена Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сферах енергетики та комунальних послуг. В статті 172-9 об'єктом правопорушення є суспільні відносини, що виникають у сфері невжиття заходів щодо протидії корупції. В статті 172-9-1 об'єктом правопорушення є суспільні відносини, що виникають у сфері запобігання порушення заборони розміщення ставок на спорт, пов'язаних з маніпулюванням офіційним спортивним змаганням. В статті 172-9-2 об'єктом правопорушення є суспільні відносини, що виникають у сфері запобігання порушення законодавства у сфері оцінки впливу на довкілля. Відповідно, об'єктом адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією є коло суспільних відносин, що підлягають врегулюванню нормами адміністративного права та

завдають шкоди чинному правовому порядку шляхом вчинення неправомірних корупційних діянь.

10. Нормативно-правові акти являються основними та головними правовими засобами, які регулюють ті чи інші суспільні відносини між учасниками таких правовідносин. В питанні запобігання адміністративним правопорушенням, які пов'язані з корупцією в Збройних Силах України основною ознакою механізму запобігання виступають саме ті прийняті законодавцем та відповідними уповноваженими органами влади нормативно-правові акти, дотримання та виконання яких дозволить повністю або частково уникнути фактів вчинення військовослужбовцями адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією.

11. Національне агентство з питань запобігання корупції є центральним органом виконавчої влади зі спеціальним статусом, який забезпечує формування та реалізує державну антикорупційну політику не менш важливим в сфері нормативно-правового регулювання питання запобігання адміністративним правопорушенням, які пов'язані з корупцією в Збройних Силах України є акти видані Національним агентством з питань запобігання корупції.

12. Нормативно-правове забезпечення питання запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаних з корупцією в Збройних Силах України побудоване на засадах антикорупційної політики держави та реалізується адміністративним інструментарієм. Важливим аспектом у формуванні нормативно-правового забезпечення питання запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаних з корупцією в Збройних Силах України є стратегічна спрямованість на міжнародні стандарти запобігання корупції у оборонній сфері та розвиток міжнародної співпраці щодо створення ефективної системи запобігання корупції .в Збройних Силах України.

РОЗДІЛ 2

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВІ ФОРМИ ЗАПОБІГАННЯ АДМІНІСТРАТИВНИМ ПРАВОПОРУШЕННЯМ, ПОВ'ЯЗАНИМ З КОРУПЦІЄЮ У ЗБРОЙНИХ СИЛАХ УКРАЇНИ

2.1. Корупційні ризики в службовій діяльності Збройних Силах України, пов'язані із порушенням вимог фінансового контролю

Корупція набула усіх ознак глобальної хронічної хвороби, і це актуалізує потребу системного вивчення її корінних причин, ознак та пошуку й впровадження найбільш дієвих інструментів подолання. Невідворотне покарання з боку держави необхідно обов'язково доповнювати впливом громадянського суспільства, при цьому саме суспільство в довгостроковій перспективі повинно стати основним носієм ідеї протиборства і неприйняття корупції, завдяки чому значною мірою можна мінімізувати прояви системних корупційних ризиків. Реальна протидія корупції можлива тільки в тому випадку, якщо вона буде розглядатися як системне явище, що включає в себе цілий комплекс соціальних, економічних, організаційних та інших проблем. Важливу роль в боротьбі з корупцією повинні відігравати заходи превентивного характеру, що полягають в удосконаленні державного регулювання і контролю в сферах діяльності, де схильність до корупційних задумів і діянь є хронічною [18, с. 105].

Корупція є найбільшою перешкодою для економічного зростання і розвитку держави. На сьогодні в нашій державі здійснюється ряд заходів у сфері запобігання та протидії корупції, більша частина з яких спрямована саме на запобігання корупції. Одним із основних завдань у сфері запобігання корупції є виявлення корупційних ризиків, які можуть виникнути в діяльності державних службовців під час виконання ними своїх функціональних обов'язків, а також усунення причин та умов появи цих ризиків [178, с. 46].

Адже сьогодні в нашій державі дуже гостро відчувається проблема корупції, яка є загрозою правам і свободам людини та громадянина, верховенству права та демократії, правопорядку та соціальній справедливості, вона також перешкоджає сталому економічному розвитку суспільства. Водночас очевидне бажання України стати рівноправним членом європейського співтовариства робить необхідним втілення у життя досвіду державного управління, насамперед діючих у розвинених демократичних країнах організаційних та правових механізмів виявлення та мінімізації корупційних ризиків в службовій діяльності Збройних Силах України, пов'язані із порушенням вимог фінансового контролю [47, с. 126-131].

Для початку слід розтлумачити поняття «корупційний ризик». За Оксфордським словником, «ризик» – це можливість чогось поганого статися в якийсь час у майбутньому; ситуація, яка може бути небезпечною або мати поганий результат; особа або річ, яка може спричинити проблеми чи небезпеку в майбутньому [187]. На думку О.Є. Помазуєва, формулюючи визначення поняття «корупційні ризики», слід виходити з декількох основних моментів. По-перше, саме слово-сполучення складається з двох понять і зміст кожного з них має бути відображено у підсумковому визначенні. По-друге, необхідно пам'ятати про наявність легальних дефініцій поняття «корупція» і понять, що позначають ризики різної природи. По-третє, важливо враховувати той зміст, який вкладають в це поняття діючі нормативні й методичні акти, оскільки кінцевою метою є забезпечення їх однакового розуміння і застосування. Також науковець зазначає про необхідність підтримки тих вчених, які, досліджуючи питання про зміст поняття «корупційні ризики», насамперед звертають увагу саме на слово «ризик» [118; 25, с. 16–19]. Перевагою такого підходу є приведення поняття «корупційні ризики» до діючої нормативно-правової бази, що може бути відправною точкою та прискорить і сфокусує дослідження на процесі пошуку дієвого механізму (методики) з їх виявлення. О.Є. Помазуєв вважає, що

«корупційні ризики» слід розглядати як узагальнену оцінку ймовірності виникнення корупції та її загрози суспільним відносинам [118; 25].

Ю. Дмитрієв сформував, що корупційними ризиками слід вважати – сукупність умов та факторів, що закладені у системі державного управління та які визначають можливість виникнення корупційної поведінки і створюють небезпеку настання негативних наслідків для життєво важливих інтересів особистості, суспільства, держави. При цьому корупційні ризики можуть мати самі різні детермінанти – організаційні, правові, економічні, політичні, соціальні та навіть технічні. Водночас структура корупційних ризиків буде однаковою у генезисі – вони в першу чергу обумовлені недоліками організаційного забезпечення та нормативно- правового регулювання питань, пов'язаних з державним управлінням, але можуть проявлятися по-різному. Так, в одному випадку, ризики виявляються у формі недотримання встановлених законодавством заборон і обмежень у зв'язку із проходженням публічної служби. В іншому випадку, у зв'язку із виконанням владних повноважень під час здійснення державного управління [47, с. 126-131].

Відповідно до Методології управління корупційними ризиками, що затверджено Наказом Національного агентства з питань запобігання корупції від 28 грудня 2021 року № 830/21, корупційний ризик – це імовірність вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, що негативно вплине на діяльність організації [97].

Під корупційним ризиком К. Заїка розуміє систему явищ і обставин, які виникають у процесі діяльності суб'єктів публічної адміністрації та створюють небезпеку вчинення корупційного або пов'язаного із корупцією правопорушення. Передумовами появи корупційних ризиків в Україні є сукупність політичних, економічних, правових, організаційно-управлінських, соціально-психологічних явищ та обставин (зокрема, низька правова культура і правосвідомість населення, відсутність методики оцінки якості реагування на корупційні правопорушення, низький рівень якості життя

суспільства, відсутність реальної відповідальності за правопорушення, колізії законодавчої техніки, постійне делегування повноважень у сфері протидії корупції від одного контролюючого органу до іншого, недостатність контролю та адміністративних процедур, протекціонізм щодо певних осіб, просування інтересів близьких осіб, слабкий фінансовий контроль за суб'єктами публічної адміністрації). Єдиний механізм управління корупційними ризиками відсутній, а процедура виявлення і оцінки корупційних ризиків носить формальний характер. Усунення формалізму вимагає розширення процедурних форм взаємодії осіб та суб'єктів владних повноважень, надання фізичним та юридичним особам додаткових процесуальних гарантій впливу на хід розвитку процедури, уточнення обсягу компетенції конкретних суб'єктів управління [61, с. 38].

В свою чергу, під «корупційними ризиками» Т. А. Головач розуміє нормативно-правові, організаційні та інші обставини в діяльності осіб, які виконують організаційно-розпорядчі чи адміністративно-господарські функції, здійснення яких містить можливість вчинення корупційних правопорушень. Центральне значення для визначення спеціального поняття «корупційні ризики» має загальне поняття ризику діяльності. Специфічною ознакою для визначення поняття «корупційні ризики» є загальне поняття «корупція» [25, с. 16–19].

Отже, корупційні ризики в службовій діяльності Збройних Силах України, що пов'язані із порушенням вимог фінансового контролю – це сукупність ситуацій та обставин щодо ігнорування, недотримання чи неправомірного застосування вимог фінансового контролю, в результаті яких виникає висока імовірність виникнення правопорушення, пов'язаного з корупцією, що негативно впливає на ефективність системи запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією у Збройних Силах України.

Попри запровадження в Україні протягом останніх років принципово нової системи декларування доходів і видатків осіб, уповноважених на

виконання функцій держави, а також установлення відповідальності за порушення вимог законодавства в цій сфері, на теперішньому етапі розвитку визначеної групи суспільних відносин проблема врегулювання адміністративної відповідальності за їх порушення не є вичерпаною [115]. Як слушно зазначає О.Ф. Пасєка, що встановлення відповідальності за порушення вимог фінансового контролю стало черговим кроком держави у сфері боротьби із корупцією. І нехай подекуди ці кроки невпевнені, спірні, однак вони є. Автор зазначає, що законодавець передбачив різного роду засоби впливу на осіб, які вчиняють корупційні чи пов'язані з корупцією діяння. Такі норми, на думку автора, далекі від ідеалу, однак, очевидним є той факт, що ідеальними вони ніколи не були і не будуть. Відповідно ставити перед собою завдання визначити склад того чи іншого правопорушення, який б не викликав запитань ні у теоретиків, ні у практиків видається утопічним прагненням. О.Ф. Пасєка стверджує, що основне завдання, яке повинно поставати перед теоретиками, практиками, законодавчим органом – це уникнути наявності в положеннях законодавчих актів хоча б очевидних суперечностей, колізій, конкуренції норм. Чітко визначати кожен ознаку складу правопорушення, а при потребі надавати його легальне тлумачення [110].

Досліджуючи питання запобігання порушенню вимог фінансового контролю посадовими особами Збройних Сил України, необхідно дати визначення таким правовим категоріям, як «контроль» та «фінансовий контроль», а також визначити посадових осіб Збройних Сил України на яких поширюються норми законодавства щодо відносин у сфері запобігання корупції, зокрема запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаних з корупцією.

Так, відповідно до Академічного тлумачного словника під терміном «контроль» розуміється перевірка, облік діяльності кого-,чого-небудь або ж нагляд за кимось, чимось [79]. Автори монографії розглядають поняття «контроль» у двох аспектах: як функцію управління та як економічну

категорію. Контроль як функція управління відображає більш прикладний аспект тоді, коли контроль як економічна категорія має виключно теоретичне значення [46, с. 11]. На думку В.М. Гаращука, слово «контроль» більш правильно тлумачити як перевірку, а також спостереження з метою перевірки для протидії чомусь небажаному, тобто виявлення, попередження та припинення протиправної поведінки з боку будь-кого [23, с. 37]. Науковець Т.О. Коломєць стверджує, що «контроль» – це функція управління, засіб виконання завдань управління, особливість якого полягає в тому, що він має активний характер, тобто суб'єкти контролю наділені правом втручання в діяльність підконтрольних об'єктів [71, с. 21]. Автори підручника адміністративного права України зазначають, що «контроль» – це організаційно-правовий засіб забезпечення законності й дисципліни, який характеризується спостереженням і перевіркою діяльності об'єкта контролю та фактичної відповідності тих чи інших дій вимогам чинного законодавства з можливістю втручатися в оперативно-господарську діяльність для усунення виявлених недоліків зі спроможністю притягнення порушників до відповідальності [75, с. 283]. На думку Леонтович С.П. «контроль» в широкому розумінні – це процес, який пов'язаний із забезпеченням відповідності функціонування об'єкта управління прийнятим управлінським рішенням і спрямований на успішне досягнення поставленої мети [90].

Таким чином, термін «контроль» потрібно розглядати, як процес перевірки діяльності об'єкта контролю на відповідність нормам та порядку встановленому чинним законодавством з метою запобігання та/або протидії неправомірній поведінці.

Що стосується визначення поняття «фінансового контролю», то досить загальним є твердження Музика-Стефанчук О.А., яка, визначає «фінансовий контроль» як регламентована правовими нормами цілеспрямована діяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, підприємств, установ, міжнародних організацій та інших суб'єктів з перевірки своєчасності й точності надходження коштів у банк, до бюджетів та інших

публічних грошових фондів, правильності та ефективності використання таких коштів і матеріальних ресурсів бюджетних установ [101, с. 109]. На думку Хомутенко А.В., «фінансовий контроль» - це система дій та контрольних заходів органів державної влади і окремих суб'єктів господарювання при управлінні фінансами, яка направлена на попередження та усунення фінансових правопорушень, неефективного управління фінансовими ресурсами та активами з боку підприємств, організацій та установ у процесі їх фінансово-господарської діяльності [172]. На нашу думку, вартим уваги є науково-практичний коментар щодо адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією, автори якого вважають, що «фінансовий контроль» - це специфічна форма моніторингу у сфері обігу грошових коштів, інших матеріальних і нематеріальних благ (об'єктів фінансового контролю), здійснюваний по відношенню до встановлених Законом «Про запобігання корупції» категорій осіб, членів їх сімей, інших визначених категорій громадян з метою запобігання корупції. Об'єктом даного проступку автори визначають суспільні відносини у сфері дотримання вимог фінансового контролю (щодо подання декларацій, зазначення у ній достовірних відомостей, дотримання вимог додаткових заходів фінансового контролю). З об'єктивної сторони протиправне діяння може бути вчинено як у формі дії (несвоєчасне подання без поважних причин декларації, подання завідомо недостовірних відомостей у декларації), так і бездіяльності (неповідомлення про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента або про суттєві зміни у майновому стані) [152, с. 31].

Таким чином, можна зробити висновок, що під «фінансовим контролем» слід розуміти системний превентивний захід, контрольно-наглядового характеру спеціальних фінансових правовідносин, що здійснюється шляхом перевірки фінансової діяльності конкретного об'єкта на відповідність нормам та встановленому порядку проведення фінансових операцій з метою запобігання корупції та вчиненню інших неправомірних дій.

Відповідно до Кодексу України про адміністративні правопорушення службовців ЗСУ може бути притягнути до адміністративної відповідальності за порушення вимог фінансового контролю, до передбачено статтею 172-б. Відповідно, несвоєчасне подання без поважних причин декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, - тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Неповідомлення або несвоєчасне повідомлення про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента або про суттєві зміни у майновому стані - тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Дії, передбачені частиною першою або другою статті 172-б, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення, - тягнуть за собою накладення штрафу від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією доходу чи винагороди та з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік. Подання завідомо недостовірних відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, - тягне за собою накладення штрафу від однієї тисячі до двох тисяч п'ятисот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [70].

Підставою притягнення до адміністративної відповідальності за порушення вимог фінансового контролю є вчинення особливого виду адміністративного правопорушення, яке спричинено корупцією. Це правопорушення не містять ознак корупції, але порушує встановлені законом вимоги, заборони та обмеження щодо здійснення публічної служби, вчиняється особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, прирівняними до них, та особами, які постійно або тимчасово обіймають посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків або спеціально уповноваженими на виконання таких обов'язків у юридичних осіб

приватного права незалежно від організаційно-правової форми та посягає на права і свободи громадян, встановлений порядок управління [142, с. 139-145].

Суб'єктами правопорушень у статті 172-6 Кодексу України про адміністративні правопорушення (крім правопорушень, визначених частинами другою та третьою статті 172-6 Кодексу України про адміністративні правопорушення, у частині неповідомлення або несвоєчасного повідомлення про суттєві зміни у майновому стані) є особи, які відповідно до частин першої та другої статті 45 Закону України «Про запобігання корупції» зобов'язані подавати декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Суб'єктами правопорушень, визначених частинами другою та третьою статті 172-6 Кодексу України про адміністративні правопорушення, у частині неповідомлення або несвоєчасного повідомлення про суттєві зміни у майновому стані є суб'єкти декларування, які є службовими особами, які займають відповідальне та особливо відповідальне становище, а також суб'єкти декларування, які займають посади, пов'язані з високим рівнем корупційних ризиків, відповідно до статті 51-3 Закону України «Про запобігання корупції». Відповідальність за статтею 172-6 Кодексу України про адміністративні правопорушення за подання завідомо недостовірних відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, стосовно майна або іншого об'єкта декларування, що має вартість, настає у випадку, якщо такі відомості відрізняються від достовірних на суму від 100 до 500 прожиткових мінімумів для працездатних осіб. [70].

Суб'єктами вищевказаного адміністративного правопорушення, які нас цікавлять в рамках цього дослідження у відповідності із Законом України «Про запобігання корупції» в тому числі є військові посадові особи Збройних Сил України, Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України та інших утворених відповідно до законів військових формувань,

крім військовослужбовців строкової військової служби, курсантів вищих військових навчальних закладів, курсантів вищих навчальних закладів, які мають у своєму складі військові інститути, курсантів факультетів, кафедр та відділень військової підготовки [127].

Термін «військові посадові особи» знаходить своє відображення в Законі України «Про військовий обов'язок і військову службу». Так відповідно до частини 12 статті 6 вищевказаного закону, військові посадові особи – це військовослужбовці, які обіймають штатні посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або які спеціально уповноважені на виконання таких обов'язків згідно із законодавством [123].

Відповідно до Роз'яснень Національного агентства з питань запобігання корупції від 29.12.2021 року №11 «Щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно заходів фінансового контролю (подання декларації, повідомлення про суттєві зміни в майновому стані, повідомлення про відкриття валютного рахунку)» під адміністративно– господарськими функціями (обов'язками) розуміються обов'язки з управління або розпорядження державним, комунальним майном (установлення порядку його зберігання, переробки, реалізації забезпечення контролю за цими операціями тощо). Такі повноваження в різному обсязі є у начальників планово-господарських, постачальницьких, фінансових відділів і служб, їхніх заступників, керівників відділів підприємств тощо. В свою чергу організаційно-розпорядчі функції (обов'язки) – це обов'язки щодо здійснення керівництва галуззю промисловості, трудовим колективом, ділянкою роботи, виробничою діяльністю окремих працівників на підприємствах, в установах чи організаціях незалежно від форм власності. Такі функції виконують, зокрема, керівники міністерств, інших центральних органів виконавчої влади, державних, комунальних підприємств, установ, організацій, структурних підрозділів, їхні заступники, особи, які керують ділянками робіт [145].

Таким чином, суб'єктами декларування є військовослужбовці, які: 1) обіймають штатні посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків; 2) спеціально уповноважені на виконання таких обов'язків згідно із законодавством [145].

Але варто відмітити, що є військовослужбовці, на яких не поширюються вимоги фінансового контролю взагалі. Такими зокрема є: 1) військовослужбовці військової служби за призовом під час мобілізації, на особливий період; 2) військовослужбовці військової служби за призовом осіб із числа резервістів в особливий період; 3) військовослужбовці військової служби за призовом осіб офіцерського складу; 4) військові посадові особи з числа військовослужбовців військової служби за контрактом осіб рядового складу; 5) військові посадові особи з числа військовослужбовців військової служби за контрактом осіб сержантського і старшинського складу; 6) військовослужбовці молодшого офіцерського складу військової служби за контрактом осіб офіцерського складу; 7) військовослужбовці строкової військової служби; 8) курсанти вищих військових навчальних закладів; 9) курсанти вищих навчальних закладів, які мають у своєму складі військові інститути; 10) курсанти факультетів, кафедр та відділень військової підготовки [145].

Підводячи підсумок, можна сказати, що найчастіше адміністративне правопорушення щодо порушення вимог фінансового контролю посадовими особами Збройних Сил України полягає в несвоєчасному поданні без поважних причин декларації або ж поданні завідомо недостовірних відомостей у декларації.

Загалом, можна виділити наступні адміністративно-правові характеристики запобігання порушення вимог фінансового контролю посадовими особами Збройних Сил України:

1) запобігання порушення вимог фінансового контролю посадовими особами Збройних Сил України полягає у проведенні роз'яснювальної, методичної, превентивної діяльності щодо ознайомлення посадових осіб

Збройних Сил України з вимогами фінансового законодавства;

2) дотримання вимог фінансового контролю є невід'ємним внутрішнім обов'язком посадових осіб Збройних Сил України;

3) фінансовим контроль за своєю природою є адміністративним інструментом перевірки посадових осіб Збройних Сил України встановлених вимог фінансового законодавства;

4) найпоширенішим адміністративним правопорушенням у сфері дотримання вимог фінансового контролю посадовими особами Збройних Сил України є порушення порядку подання декларацій та недостовірність відомостей, поданих у них.

Р. Д. Тройчук вказує, що виходячи з диспозиції, об'єкти адміністративного правопорушення, передбачено ст. 172-6 КУпАП, доцільно класифікувати на загальний, родовий, видовий та безпосередній. Родовим об'єктом порушення вимог фінансового контролю є суспільні відносини, що забезпечують установлений порядок запобігання та протидії корупції. Безпосереднім об'єктом порушення вимог фінансового контролю є охоронювані адміністративно-деліктною санкцією, встановлені Законом України «Про запобігання корупції» та іншими нормативно-правовими актами вимоги, заборони та обмеження, які виникають у зв'язку з поданням декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Таким чином, від того, наскільки повно і правильно буде визначено об'єкт порушення вимог фінансового контролю, залежить не тільки поведінка суб'єктів адміністративно- правових відносин, а й досягнення кінцевої мети цих відносин. Враховуючи, що диспозиція ст. 172-6 КУпАП містить різні форми діянь, за які передбачено відповідальність, склад порушення вимог фінансового контролю містить видовий об'єкт, під яким пропонується розуміти групу однорідних суспільних відносини, виокремлених у межах родового об'єкта, які пов'язані з порядком подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, відкриття валютного рахунка в установі банку-

нерезидента та повідомлення про суттєві зміни у майновому стані, а також подання завідомо недостовірних відомостей у декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави [163, с. 206].

Характеризуючи адміністративну відповідальність поліцейських за порушення вимог фінансового контролю в Україні, А. Титко визначила, що об'єктом в конкретному випадку виступають суспільні відносини щодо порядку подання декларації про майно, доходи, витрати та зобов'язання фінансового характеру, порядку повідомленням про відкриття валютного рахунку в установі банку-нерезидента чи про суттєві зміни у майновому стані. Об'єктивна сторона складається з діяння (дії або бездіяльності), причинно-наслідкового зв'язку та суспільно шкідливих наслідків. Діяння полягає у наступних позиціях: 1) несвоєчасне подання декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування; 2) неповідомлення або несвоєчасне повідомлення про відкриття валютного рахунку в установі банку-нерезидента або про суттєві зміни у майновому стані. Суспільно шкідливі наслідки та причинний зв'язок. Час є факультативною ознакою щорічно до 1 квітня поліцейські заповнюють на офіційному веб-сайті Національного агентства декларацію за минулий рік: 1) поліцейські, які припиняють діяльність подають декларацію за період, не охоплений раніше поданими деклараціями; 2) поліцейські, які припинили діяльність зобов'язані наступного року після припинення діяльності подавати в установленому порядку декларацію за минулий рік; 3) особа, яка претендує на зайняття посади до призначення або обрання на відповідну посаду подає в установленому порядку декларацію особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, за минулий рік. На підставі вищевикладеного, вважаємо недоцільним формулювання положень диспозиції ст. 172-6 як несвоєчасне повідомлення про відкриття валютного рахунку в установі банку-нерезидента, оскільки в цьому випадку відсутнє правова змістовність диспозиції статті. В цьому випадку поняття "неповідомлення" охоплює "несвоєчасне повідомлення", У першому і у

другому випадку адміністративне стягнення не диференціюється, тобто, якщо поліцейський надає інформацію з відтермінуванням, наприклад, до десяти діб або взагалі її не надає, на нього за рішенням суду накладають штраф у визначеному розмірі [158, с. 118–121].

При розгляді справи про адміністративне правопорушення, пов'язане з корупцією, судді повинні повно та об'єктивно з'ясувати всі обставини справи та брати до уваги усі докази по справі для того, щоб визначити чи дійсно службовець мав на меті приховання отриманих грошових коштів, іншого майна, переваг, пільг, послуг, нематеріальних активів. Врахування зазначених обставин є обов'язковим при кваліфікації діяння як адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією [158, с. 118–121].

Слід також зазначити, в Україні відсутній системний механізм запобігання чи мінімізації корупційних ризиків в службовій діяльності Збройних Силах України, пов'язані із порушенням вимог фінансового контролю, причому ефективність антикорупційної політики напряму впливає на ймовірність корупційних ризиків.

Щодо класифікації корупційних ризиків, то Ю. Дмитрієв сформував, що за факторами виникнення корупційних ризиків вони поділяються на зовнішні ризики та внутрішні ризики. При цьому зовнішні ризики можуть бути обумовлені різними чинниками (правові, політичні, економічні, соціальні тощо) та пов'язані із загальними недоліками функціонування системи державного управління. Внутрішні ризики – ризики, безпосередньо пов'язані з діяльністю органу державного управління: неформальний характер відносин службовців; безконтрольність підлеглих з боку керівництва; використання посадовими особами широкого кола дискреційних повноважень при прийнятті рішень та вчиненні управлінських дій тощо. В залежності від факторів, що лежать в основі корупційного ризику пропонуємо їх поділяти на: ризики обумовлені факторами організаційного характеру; ризики обумовлені факторами правового характеру; ризики

обумовлені факторами економічного характеру; ризики обумовлені факторами соціального характеру; ризики обумовлені факторами політичного характеру. В залежності від кола суб'єктів корупційних відносин ризики можливо поділити на: ризики у верхівкових органах державного управління та ризики у низових органах державного управління. Окремо слід зазначити ситуацію, коли обидві зацікавлені в корупційній угоді сторони можуть належать до одного органу державного управління – це також вид корупції, яку зазвичай називають «вертикальною». Вона, як правило, виступає як міст між верхівковою та низовою корупцією. В залежності від характеру взаємодії між суб'єктами корупційних відносин ризики можуть бути: децентралізовані; централізовані «знизу вверху» та централізовані «зверху вниз». При децентралізованій корупції кожен суб'єкт діє на власний розсуд та за власною ініціативою, а відносини носять хаотичний характер. При централізованій корупції взаємодія суб'єктів корупційних відносин носить пряму підпорядкованість. За сферами державного управління корупційні ризики можливо розділити на: ризики у сфері фінансового управління; ризики у сфері управління майном; ризики у сфері освіти; ризики у сфері соціального захисту населення та ін. За характером державних повноважень, що покладені в основу корупційного ризику класифікацію на наш погляд можливо представити, як: ризики пов'язані з повноваженнями щодо видачі (анулюванні, зупиненні) дозвільних документів; ризики пов'язані з повноваженнями щодо здійснення державного нагляду та контролю; ризики пов'язані з повноваженнями щодо розпорядження бюджетними коштами, проведенням тендерних процедур та іншими фінансовими повноваженнями; ризики пов'язані з повноваженнями щодо управління майном та наданням адміністративних послуг; ризики пов'язані з використанням процесуальних повноважень та розпорядженням інформацією з обмеженим доступом тощо [47, с. 126-131].

Разом з цим окремі види корупційних ризиків можуть розглядатися як цілісні неструктуровані явища, а відповідно вони можуть бути достатньо

точно оцінені (позитивістський підхід). Ефективне відстеження корупційних ризиків може бути реалізоване лише на основі розробки та впровадження системи їх моніторингу й оцінювання. Важливо, що аналіз корупційних ризиків має передбачати не лише оцінювання того чи іншого виду ризику, але й середовища, в якому він реалізується, включаючи суб'єктивне сприйняття його населенням [29, с. 65-74].

На сьогодні проблема інституалізації корупційних ризиків та їх мінімізації залишається одним з най-більш актуальних питань юридичної науки. Корупційні ризики в Україні все більше набувають статусу не юридичної, а окремої соціально-політичної категорії, внаслідок чого вони починають функціонувати як автономний суспільний процес. Це призводить до того, що будь-яка спроба оцінювання того чи іншого виду корупційного ризику починає прив'язуватися до його контексту (ним може стати, наприклад, будь-яка державна чи недержавна інституція), що значно ускладнює його об'єктивне вивчення [29, с. 65-74].

Під час виконання своїх професійних обов'язків чиновниками органів державної виконавчої влади серед корупційних ризиків виникає, зокрема, такий, як наділення посадових осіб дискреційними повноваженнями – сукупністю прав та обов'язків державних органів, осіб, уповноважених на виконання функцій держави, що надають можливість на власний розсуд визначити повністю або частково вид і зміст управлінського рішення, яке приймається, або можливість вибору на власний розсуд одного з кількох варіантів управлінських рішень. Усунення такого ризику, як правило, потребує вдосконалення нормативно-правової бази, яка врегульовує діяльність відповідних посадових осіб [95, с. 76–82].

Розроблення дієвої системи та методології щодо виявлення та нейтралізації економічних порушень є одним з головних завдань системи економічної безпеки, що надасть превентивного захисту в аспекті нецільового використання бюджетних коштів, порушень проти власності бізнесу та у сфері господарської діяльності на рівні підприємств і

державному рівні національної економіки, відмивання й легалізації доходів, доведення до банкрутства тощо. Такі економічні порушення знищують інвестиційний потенціал країни, вимивають бюджетні кошти, дестабілізують фінансово-кредитну систему. Відомо, що цілеспрямований погляд на процеси, що відбуваються за допомогою «тіньової» економіки, вказують на те, що вона узагальнює всі види економічної діяльності підприємств, які не віддзеркалюються в офіційній статистиці, охоплює сфери тіньової діяльності виробничо-господарських структур. Саме ці прояви найбільш відомі на підприємствах в умовах високої інфляції, усталення фінансового стану та порушення критеріїв економічної безпеки під впливом деструктивних процесів внаслідок десинхронізації фінансових потоків [30, с. 40–45].

Відповідно до Методології управління корупційними ризиками, що затверджено Наказом Національного агентства з питань запобігання корупції від 28 грудня 2021 року № 830/21, оцінювання корупційних ризиків проводиться з метою встановлення ймовірності вчинення корупційних та пов'язаних з корупцією правопорушень працівниками організації, встановлення причин, умов та наслідків можливого вчинення таких правопорушень, а також аналізу ефективності існуючих заходів контролю, спрямованих на запобігання реалізації корупційних ризиків. Оцінювання корупційних ризиків є основою для підготовки та за необхідності подальшого удосконалення антикорупційної програми. Етапами оцінювання корупційних ризиків є: підготовка до оцінювання корупційних ризиків; дослідження середовища організації та визначення обсягу оцінювання корупційних ризиків; ідентифікація корупційних ризиків; аналіз корупційних ризиків; визначення рівнів корупційних ризиків [97].

І. Ю. Гришова вказує, що основними методами оцінювання ризиків мають бути: а) аналіз нормативно-правової бази за спеціальною процедурою і на основі стандартних критеріїв та показників; б) опитування експертів та персоналу відповідних органів. Оцінювання корупційних ризиків передбачає існування кількох ступенів оцінювання: а) на рівні розробників проектів

нормативних актів (як формалізована самооцінка); б) на рівні спеціалізованих підрозділів (як базова офіційна експертиза перед прийняттям відповідного акта); в) на рівні громадської (неофіційної) експертизи, яка забезпечується існуванням прозорої процедури нормопроекування та доступністю інформації для громадськості; г) на рівні «контрольної експертизи». Жорстка підзвітність осіб, які наділені владними повноваженнями, перед реально незалежним органом, що здійснює моніторинг чистоти діяльності державних службовців, а також наділений повноваженнями щодо притягнення до відповідальності посадовців незалежно від їх місця в ієрархічній структурі влади [30, с. 40–45].

Також вищевказана Методологія управління корупційними ризиками визначає, що принципами управління корупційними ризиками є: інтегрованість - невід'ємність управління корупційними ризиками від діяльності організації, його впровадження у загальну систему управління організацією; врахування потреби у ресурсах, необхідних для виконання заходів впливу на корупційні ризики, під час планування та управління фінансовими ресурсами організації; врахування положень антикорупційної програми при прийнятті рішень та підготовці нормативно-правових актів та розпорядчих документів, що регулюють діяльність організації; залучення уповноваженого підрозділу (уповноваженої особи) з питань запобігання та виявлення корупції (далі - уповноважений підрозділ (уповноважена особа)) до управління корупційними ризиками; всеохопленість - здійснення управління корупційними ризиками щодо кожної функції організації з урахуванням її структури та розподілу повноважень між її самостійними структурними підрозділами організації, взаємозв'язків між різними функціями організації; адаптованість - урахування особливостей середовища організації під час управління корупційними ризиками; інклюзивність - належне і своєчасне залучення до всіх складових процесу управління корупційними ризиками зовнішніх та внутрішніх заінтересованих сторін з метою обміну інформацією та проведення консультацій; динамічність -

здійснення управління корупційними ризиками на системній та регулярній основі, врахування змін у середовищі організації, реагування на нові корупційні ризики та своєчасне й ефективне корегування заходів впливу на корупційні ризики, у тому числі шляхом внесення змін до антикорупційної програми; достатність інформації - здійснення управління корупційними ризиками на підставі всієї інформації, наявної в організації; постійне вдосконалення - покращення процесу управління корупційними ризиками завдяки набутим знанням та практичному досвіду з усунення, мінімізації корупційних ризиків з метою поступового зниження кількості таких ризиків або їх рівнів у діяльності організації [97].

Головним викликом для процесу управління корупційними ризиками залишається необхідність подолання інституціональної невизначеності, а також постійного переосмислення наукових надбань щодо можливостей її мінімізації. Найбільш виваженим щодо мінімізації корупційних ризиків для Є. Гречина, видається підхід Міжнародної ради з управління ризиками, який полягає у тому, що в системі управління ризиками центральне місце повинен займати обмін інформацією між інститутами [188]. Це означає, що прийняття рішень і управління ризиками повинне здійснюватися на основі розуміння процесів та подій, які можуть відбутися у майбутньому. У цьому випадку підсумкове оцінювання ризику є результатом поєднання наявних знань та різноманітних оцінок, детального аналізу статистичних та причинно-наслідкових зв'язків, а також вивчення впливу управлінських рішень. Виходячи із зробленого припущення, що в системі управління корупційними ризиками і відповідно у підходах до розв'язання проблеми їх мінімізації центральне місце займають інформація та ефективний інформаційний обмін, слід констатувати нерозвиненість означеної системи в Україні. Дійсно, аналіз ситуації з інформаційним забезпеченням та рівнем підготовки фахівців щодо можливостей використання, навіть загально-доступної інформації, засвідчує не- повноту даних, а також подекуди недостатню кваліфікацію службовців органів державного управління. Для ефективного управління корупційними

ризиками з метою їх мінімізації доцільно розвивати підходи, за якими вони розглядаються як багатоаспектні складні об'єктивно-суб'єктивні явища, що характеризуються невизначеністю, неоднозначністю та багатофакторністю. Це зумовлює: необхідність чіткої ідентифікації корупційних ризиків; упровадження дієвого контролю за наслідками їх актуалізації; розробку дієвих превентивних заходів [29, с. 65-74].

О. О. Мельник пропонує здійснити такі адміністративно-правові заходи запобігання виникненню зазначеним ризикам: 1) забезпечити доступ зацікавлених осіб до державних закупівель, так як він є обмеженим через домінування непрозорих і неконкурентних процедур закупівель при витрачанні бюджетних коштів; 2) удосконалити механізм доступу громадян до публічної інформації, особливо стосовно суспільно важливих питань, які впливають на добробут населення, таких як виділення земельних ділянок у відповідній місцевості або існування вакантної посади в органах державної влади; 3) посилити контроль за цільовим ефективним використанням бюджетних коштів; 4) залучати громадські організації до процедури затвердження місцевих бюджетів, а також до формування антикорупційної політики; 5) визначити нормативно чіткі процедури фіксування та класифікації звернень до посадових осіб органів державної виконавчої влади від громадян і організацій, їх класифікації та звітування щодо реагування на них; 6) удосконалити законодавство щодо дискреційних повноважень посадових осіб органів державної виконавчої влади. Відповідно, службовці, які працюють на державній службі, у тому числі в органах державної виконавчої влади, особливо на керівних посадах, повинні стати прикладом нетерпимості до проявів корупції, відповідально виконувати свої обов'язки, дотримуватися вимог чинного законодавства та принципів доброчесності у своїй поведінці. Корумпована поведінка завдає шкоди авторитету як самому органу, так і державі загалом [95, с. 76–82].

Отже, корупційні ризики в службовій діяльності Збройних Силах України, що пов'язані із порушенням вимог фінансового контролю мають

економічний характер, оскільки посягають на фінансові правовідносини, та все частіше набувають автономного характеру, відособлюючись від корупції як загального явища. Моніторинг за корупційними ризиками в службовій діяльності Збройних Силах України, що пов'язані із порушенням вимог фінансового контролю ефективний за умови реалізації системного аналізу внутрішніх проблем службової діяльності ЗСУ.

Загалом, можна виділити наступні висновки стосовно корупційних ризиків в службовій діяльності Збройних Силах України, пов'язані із порушенням вимог фінансового контролю:

– під «фінансовим контролем» слід розуміти системний превентивний захід, контрольно-наглядового характеру спеціальних фінансових правовідносин, що здійснюється шляхом перевірки фінансової діяльності конкретного об'єкта на відповідність нормам та встановленому порядку проведення фінансових операцій з метою запобігання корупції та вчиненню інших неправомірних дій.

– найчастіше адміністративне правопорушення щодо порушення вимог фінансового контролю посадовими особами Збройних Сил України полягає в несвоєчасному поданні без поважних причин декларації або ж поданні завідомо недостовірних відомостей у декларації.

– можна виділити наступні адміністративно-правові характеристики запобігання порушення вимог фінансового контролю посадовими особами Збройних Сил України: 1) запобігання порушення вимог фінансового контролю посадовими особами Збройних Сил України полягає у проведенні роз'яснювальної, методичної, превентивної діяльності щодо ознайомлення посадових осіб Збройних Сил України з вимогами фінансового законодавства; 2) дотримання вимог фінансового контролю є невід'ємним внутрішнім обов'язком посадових осіб Збройних Сил України; 3) фінансовим контроль за своєю природою є адміністративним інструментом перевірки посадових осіб Збройних Сил України встановлених вимог фінансового законодавства; 4) найпоширенішим адміністративним правопорушенням у

сфері дотримання вимог фінансового контролю посадовими особами Збройних Сил України є порушення порядку подання декларацій та недостовірність відомостей, поданих у них.

– в Україні відсутній системний механізм запобігання чи мінімізації корупційних ризиків в службовій діяльності Збройних Силах України, пов'язані із порушенням вимог фінансового контролю, причому ефективність антикорупційної політики напряду впливає на ймовірність корупційних ризиків.

– корупційні ризики в службовій діяльності Збройних Силах України, що пов'язані із порушенням вимог фінансового контролю мають економічний характер, оскільки посягають на фінансові правовідносини, та все частіше набувають автономного характеру, відособлюючись від корупції як загального явища. Моніторинг за корупційними ризиками в службовій діяльності Збройних Силах України, що пов'язані із порушенням вимог фінансового контролю ефективний за умови реалізації системного аналізу внутрішніх проблем службової діяльності ЗСУ.

Отже, корупційні ризики в службовій діяльності Збройних Силах України, що пов'язані із порушенням вимог фінансового контролю – це сукупність ситуацій та обставин щодо ігнорування, недотримання чи неправомірного застосування вимог фінансового контролю, в результаті яких виникає висока імовірність виникнення правопорушення, пов'язаного з корупцією, що негативно впливає на ефективність системи запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією у Збройних Силах України.

2.2. Запобігання врегулювання конфлікту інтересів у Збройних Силах України

Важливим вектором на шляху нашої держави є боротьба із корупцією та усіма її проявами. Одне з ключових місць у цьому процесі займає запобігання та врегулювання конфлікту інтересів. Сучасний етап розвитку правової реальності має перехідний характер та характеризується різноманіттям і варіативністю використовуваних термінів. На тлі динамічних законодавчих змін постають проблеми недосконалості закріплених понять, їх неоднозначної інтерпретації та формування у зв'язку із цим негативного ставлення до самого права [5, с. 259].

Станом на сьогодні ні в кого не викликає сумнівів твердження про те, що особливо відповідальне місце в розбудові та функціонуванні України відведене службовцям ЗСУ, які, опираючись на конституційне закріплення їх прав та обов'язків, зобов'язані представляти державу, виконувати її завдання та функції [161, с. 63–74]. Оскільки службовці ЗСУ є спеціальними суб'єктами, що мають змогу впливати не лише на поведінку окремого громадянина, групи суспільства, а й держави в цілому. Таким чином кожен службовець може створити деяку монополію у зв'язку з винятковою можливістю ухвалення рішення, що законодавчо віднесено до його компетенції як єдиний представник держави, що в свою чергу, може призвести до загрози використання ним свого службового становища у власних інтересах, зловживаючи наданою йому владою та наділеними повноваженнями з метою отримання неправомірної вигоди та корупції [161, с. 63–74].

Серед великої кількості корупційних підстав важливе місце посідає конфлікт інтересів, що обґрунтовано обумовлене проблематичним історичним минулим, що відбувалось на території України, коли в громадян на підсвідомому рівні закріпилось правило вирішення проблем за допомогою

так званих «своїх» людей, коли розподіл посад здійснювався за принципом «родинних зв'язків», а ухвалення важливих рішень відбувалось на користь інтересів окремих осіб. Усе це негативно впливало на ефективну діяльність службовців, підривало авторитет державного управління, знищувало довіру громадян до держави в цілому, а отже, є дуже актуальним питанням у сучасних умовах втілення в життя антикорупційної політики, побудови громадського суспільства та наближення України до європейських норм та стандартів [161, с. 63–74].

Вищевказані обставини загалом повністю актуалізують питання запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у Збройних Силах України.

Академічний тлумачний словник української мови трактує поняття «конфлікт», як зіткнення протилежних інтересів, думок, поглядів або ж як серйозні розбіжності чи гостра суперечка [80].

Конфлікт інтересів є однією з найбільших небезпек у системі державної влади. Хоча сам по собі конфлікт інтересів не є корупцією і не утворює складу корупційного правопорушення, однак він створює передумови для зловживання владою або службовим становищем, може негативно вплинути на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, а також на вчинення чи невчинення дій під час виконання наданих особі службових повноважень, відхилення від суспільних очікувань. Наявність службових повноважень надає особам можливості управляти значними матеріальними та людськими ресурсами. Такі особи мають широкий доступ до інформації, можуть кардинально впливати на долю конкретної людини, що сприяє створенню умов для виникнення конфлікту інтересів. Конфлікт інтересів може мати місце не лише тоді, коли зазначена суперечність вже фактично вплинула на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень (вчинення або невчинення дій), а й тоді, коли вона потенційно може вплинути на них [168].

Основний антикорупційний нормативно-правовий акт, а саме Закон України «Про запобігання корупції» визначає два види конфлікту інтересів, а

саме: 1) потенційний конфлікт інтересів - наявність у особи приватного інтересу у сфері, в якій вона виконує свої службові чи представницькі повноваження, що може вплинути на об'єктивність чи неупередженість прийняття нею рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень; 2) реальний конфлікт інтересів - суперечність між приватним інтересом особи та її службовими чи представницькими повноваженнями, що впливає на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень [127].

При цьому, спільною рисою в обох випадках є наявність у особи приватного інтересу, який законодавець розглядає, як будь-який майновий чи немайновий інтерес особи, у тому числі зумовлений особистими, сімейними, дружніми чи іншими позаслужбовими стосунками з фізичними чи юридичними особами, у тому числі ті, що виникають у зв'язку з членством або діяльністю в громадських, політичних, релігійних чи інших організаціях [127].

Що стосується теоретичного підходу до визначення сутності «конфлікту інтересів», то Д. В. Гудков розглядає «конфлікт інтересів» як колізію між державними інтересами в межах певної посади та приватними інтересами особи, яка займає дану посаду, що виникає внаслідок порушення основних принципів публічної служби, порушення обмежень та заборон, пов'язаних із публічною службою, недобросовісне виконання службових обов'язків посадовою особою, зокрема недотримання при їх виконанні прав і законних інтересів громадян, організацій, суспільства та держави, недодержання діючого законодавства, неякісне соціальне забезпечення публічних службовців [42, с. 120-124]. В свою чергу професор Т. Е. Василевська надає одразу три визначення цього поняття з урахуванням запропонованої нею класифікації. На думку авторки, фактичний конфлікт інтересів визначається як конфлікт між суспільно-правовими обов'язками та приватними інтересами державної посадової особи, за якого її приватні

інтереси (що впливають із положення посадової особи як приватної особи) здатні неправомірним чином вплинути на виконання нею офіційних обов'язків або функцій. У свою чергу, на думку дослідниці, потенційний конфлікт інтересів виникає в тих випадках, коли державна посадова особа має такі приватні інтереси, які можуть призвести до конфлікту інтересів, якщо цій посадовій особі належить виконувати відповідні (тобто конфліктуєчі з приватними інтересами) офіційні обов'язки в майбутньому [15, с. 109–111; 56].

Відповідно, на наш погляд, конфлікт інтересів у Збройних Силах України – це умисно-створена суперечність, колізія або розбіжність між інтересами держави та приватними інтересами в площині діяльності Збройних Сил України, що виникає задля можливості управління внутрішніми військовими правовідносинами з метою отримання певної матеріальної чи нематеріальної вигоди та задоволення приватних інтересів, та призводить (може призвести) до порушення чинного законодавства.

Стаття 172-7 Кодексу України про адміністративні правопорушення передбачає настання адміністративної відповідальності за порушення вимог щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів. Так, неповідомлення особою у встановлених законом випадках та порядку про наявність у неї реального конфлікту інтересів - тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Вчинення дій чи прийняття рішень в умовах реального конфлікту інтересів - тягнуть за собою накладення штрафу від двохсот до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [70].

Як зазначають автори науково-практичного коментаря об'єктом проступку пов'язаним із конфліктом інтересів виступають суспільні відносини, пов'язані з дотриманням встановлених вимог та процедур щодо запобігання конфлікту інтересів. Для визначення об'єктової сторони правопорушення необхідно встановити такі елементи: 1) наявність у особи службових чи представницьких повноважень; 2) наявність приватного

інтересу; 3) суперечність між приватним інтересом і повноваженнями, що впливає на неупередженість здійснення цих повноважень [42].

Згідно із статтею 27 Закону України «Про запобігання корупції» військові посадові особи Збройних Сил України не можуть мати у прямому підпорядкуванні близьких їм осіб або бути прямо підпорядкованими у зв'язку з виконанням повноважень близьким їм особам. У разі виникнення обставин, що порушують вимоги законодавства, відповідні особи, близькі їм особи вживають заходів щодо усунення таких обставин у п'ятнадцятиденний строк. Якщо в зазначений строк ці обставини добровільно не усунуто, відповідні особи або близькі їм особи в місячний строк з моменту виникнення обставин підлягають переведенню в установленому порядку на іншу посаду, що виключає пряме підпорядкування. У разі неможливості такого переведення особа, яка перебуває у підпорядкуванні, підлягає звільненню із займаної посади [127].

При цьому, під «прямим підпорядкуванням» - слід розуміти відносини прямої організаційної або правової залежності підлеглої особи від її керівника, в тому числі через вирішення (участь у вирішенні) питань прийняття на роботу, звільнення з роботи, застосування заохочень, дисциплінарних стягнень, надання вказівок, доручень тощо, контролю за їх виконанням. А «близькими особами» - члени сім'ї суб'єкта, на якого поширюється дія Закону України «Про запобігання корупції», а також чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний та двоюрідний брати, рідна та двоюрідна сестри, рідний брат та сестра дружини (чоловіка), племінник, племінниця, рідний дядько, рідна тітка, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, зять, невістка, тесть, теща, свекор, свекруха, батько та мати дружини (чоловіка) сина (дочки), усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням зазначеного суб'єкта [127].

Про підпорядкування близьких осіб також і згадується в Положенні про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах

України. Так, відповідно до пункту 99 вищевказаного Положення, військовослужбовці, які є близькими особами військових посадових осіб Збройних Сил України - не можуть перебувати у відносинах прямої організаційної та правової залежності підлеглої особи від її керівника, у тому числі через вирішення (участь у вирішенні) питань прийняття на військову службу, призначення на посаду, звільнення з військової служби, застосування заохочень, дисциплінарних стягнень, надання вказівок, доручень, контролю за їх виконанням. У разі виникнення обставин, що порушують вищевказану вимогу, відповідні військовослужбовці, близькі їм особи вживають заходів до усунення таких обставин. При цьому військовослужбовцям забороняється брати участь у роботі колегіальних органів під час розгляду питань щодо призначення на посаду близьких їм осіб та у будь-який інший спосіб впливати на прийняття такого рішення [137].

Стаття 28 Закону України «Про запобігання корупції» зазначає, що суб'єкти на яких поширюється дія закону зобов'язані: 1) вживати заходів щодо недопущення виникнення реального, потенційного конфлікту інтересів; 2) повідомляти не пізніше наступного робочого дня з моменту, коли особа дізналася чи повинна була дізнатися про наявність у неї реального чи потенційного конфлікту інтересів безпосереднього керівника, а у випадку перебування особи на посаді, яка не передбачає наявності у неї безпосереднього керівника, або в колегіальному органі - Національне агентство чи інший визначений законом орган або колегіальний орган, під час виконання повноважень у якому виник конфлікт інтересів, відповідно; 3) не вчиняти дій та не приймати рішень в умовах реального конфлікту інтересів; 4) вжити заходів щодо врегулювання реального чи потенційного конфлікту інтересів [127].

Цікавим є той факт, що у разі існування в особи сумнівів щодо наявності в неї конфлікту інтересів вона має право звернутися за роз'ясненням до Національного агентства з питань запобігання корупції. При

цьому, якщо особа отримала підтвердження про відсутність конфлікту інтересів, вона звільняється від відповідальності, якщо у діях, щодо яких вона зверталася за роз'ясненням пізніше було виявлено конфлікт інтересів [127].

У правових позиціях ВС у межах адміністративної юрисдикції містяться важливі аспекти, що стосуються поняття та ознак конфлікту інтересів, що є важливими також під час з'ясування того, чи має місце вказане протиправне явище під час виконання посадових повноважень особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, та притягнення її до адміністративної відповідальності за ст. 172-7 КУпАП. Як сформулювали З. А. Загинеї-Заболотенко, П. Ю. Дем'як, основні правові позиції щодо розуміння поняття конфлікту інтересів зводяться до такого: 1) обмеження спільної роботи близьких осіб є одним з видів конфлікту інтересів, оскільки породжує виникнення приватного інтересу в особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, що є основним елементом понять «потенційний конфлікт інтересів» та «реальний конфлікт інтересів». Конфлікт інтересів є більш широким поняттям, що включає в себе, у тому числі, обмеження відносин прямого підпорядкування, проте ним не обмежується; 2) встановлення ознак потенційного або реального конфлікту інтересів може виникнути у ситуації, коли близька особа особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, не працює у його підпорядкуванні, проте здійснює свою діяльність у сфері, на яку поширюється юрисдикція органу, в якому працює ця особа; 3) поняття «приватний інтерес» характеризується такими ознаками: а) перелік стосунків у визначенні поняття «приватний інтерес» не є вичерпним, у ньому окреслено лише їх найбільш типові форми, які можуть зумовлювати наявність майнового чи немайнового інтересу; б) для встановлення наявності / відсутності приватного інтересу слід брати до уваги увесь спектр своїх не лише правових (юридичних), а й соціальних (приватних) відносин, які

зумовлюють виникнення майнового чи немайнового інтересу; в) для виникнення приватного інтересу визначальною є спроможність відповідних відносин (незалежно від того, чи існували вони у минулому або існують тепер) спричинити виникнення приватного інтересу; г) приватний інтерес може мати своїм наслідком як позитивний вплив (особа має прагнення віддячити тощо) на ситуацію, так і негативний (завдати клопоту тощо); 4) поняття «потенційний конфлікт інтересів» характеризується такими ознаками: а) цей конфлікт завжди існуватиме, якщо в особи у сфері її повноважень є приватний інтерес, здатний вплинути на об'єктивність чи неупередженість рішення, або на вчинення чи невчинення дій під час виконання зазначених повноважень; б) при потенційному конфлікті інтересів, так само як і при реальному конфлікті інтересів, існує суперечність між приватним інтересом і службовими (представницькими) повноваженнями. Проте при потенційному конфлікті інтересів така суперечність може вплинути на об'єктивність прийняття рішення чи вчинення діяння лише в майбутньому за настання певних обставин [58, с. 120–126].

Загалом, за своєю адміністративною сутністю запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у Збройних Силах України являє собою системний правовий інструментарій запобігання конфлікту інтересів та відновлення порушених внутрішніх правовідносин у Збройних Силах України, що у відповідних адміністративно-правових формах реалізується в службовій діяльності Збройних Сил України з подальшим формуванням та реалізацією правових стандартів шляхів мінімізації корупційних ризиків в службовій діяльності Збройних Сил України.

Конфлікт інтересів є повсякчасно небезпечним, про що і говорить антикорупційне законодавство, оскільки службовця можливо з'явиться бажання використати свої службові повноваження під час вирішення питання, а отже, виникає можливість отримати за це матеріальну чи іншу винагороду. Також саме поняття «конфлікту інтересів» є оціночне, оскільки

майже неможливо точно сформулювати перелік усіх приватних інтересів державного службовця та закріпити всі життєві ситуації, в разі настання яких виникне конфлікт з інтересом служби [161, с. 63–74].

До основних загроз конфлікту інтересів вчені відносять наступні: – нечітке визначення кола обов'язків і повноважень службовця або державного органу (дублювання функцій і перетин повноважень); – нормативно-правові колізії; – надмірна політизація інституту державної служби України (відсутність на законодавчому рівні чіткого поділу посад державної служби на професійні і політичні); – недосконала процедура прийняття на державну службу, зокрема, процедура конкурсного відбору (неналежна увага до процедури визначення морально-етичних рис особи, яка претендує на зайняття посади державного службовця); – низька заробітна плата державних службовців (відсутність мотивації до професійного зростання) [19, с. 12–13].

Крім того, поширення цих явищ зумовлює виникнення негативних тенденцій, таких як: поширення політики непрофесіоналізму, спадкової аристократії замість принципів меритократії; звільнення професійних співробітників з одночасним заміщенням особами близького оточення; широке розповсюдження та розквіт поняття «кумівство», що призводить до ухвалення негативного, неправильного управлінського рішення та створює нестабільні організаційні структури; втрата професійної компетенції, здібностей кадрового резерву; руйнування внутрішньої кон'юктури командної роботи; соціальне відчуження, відчуття безглуздості в організації; істотно зменшиться ефективність діяльності підприємств, установ та організацій, що негативно вплине на економічні показники; відсутня чи обмежена конкуренція серед персоналу, що знищує принцип компетентності та неупередженої кадрової роботи; укорінення династичних родинних стосунків як в урядовому, так і в приватному секторі, що призведе до ухвалення необ'єктивних рішень і, як результат, розвиток кланових-олігархічних стосунків [161, с. 63–74].

О. А. Голяшкіна здійснила огляд процесу становлення і розвитку інституту запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у системі публічної служби в історичному аспекті, та зазначає, що відповідні організаційно правові механізми запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у сфері публічної служби були запроваджені й існували задовго до прийняття спеціальних антикорупційних законів України, в яких визначалися поняття та способи врегулювання конфлікту інтересів у сфері публічної служби. Зокрема, ретроспективний аналіз відповідних нормативно-правових актів, які набули історично правового характеру, дає підстави виділити такі основні етапи становлення і розвитку інституту запобігання та врегулювання конфлікту інтересів: перший – радянський етап, який охоплює період його існування з моменту входження України до складу Союзу РСР до проголошення Акту незалежності України (1922–1991 рр.), і другий етап, який охоплює період його становлення та розвитку в умовах незалежної України (з 1991 р. – до цього часу). При цьому процес становлення та розвитку інституту запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у сфері публічної служби незалежної України, який відбувався непослідовно через наявність розбіжностей щодо визначення основних засад антикорупційної політики, у свою чергу, також мав певні етапи, яким притаманні певні особливості. Зокрема, за ознакою наявності (чи відсутності) нормативного визначення поняття «конфлікт інтересів» у відповідних законах можна виділити два основних етапи становлення та розвитку інституту запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у системі публічної служби. Перший етап охоплює період його становлення та розвитку з моменту проголошення незалежності України до запровадження поняття «конфлікт інтересів» на законодавчому рівні (серпень 1991 р. – червень 2009 р.); другий етап – період його становлення та розвитку після запровадження поняття «конфлікт інтересів» на законодавчому рівні (червень 2009 р. – до цього часу). За результатами суто хронологічного аналізу законодавчих актів антикорупційного спрямування, прийнятих у незалежній Україні, можна

виді- лити такі етапи його становлення та розвитку: пер- ший етап: серпень 1991 – жовтень 1995 р.; другий етап: жовтень 1995 р. – червень 2009 р.; третій етап: червень 2009 р. – грудень 2010 р.; четвертий етап: квітень 2011 р. – жовтень 2014 р.; п'ятий етап: жовтень 2014 р. – до цього часу [26, с. 13–22].

У системі ж законодавчих актів вирішальне значення у регулюванні суспільних відносин, що виникають у процесі запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у публічному управлінні нині належить Закону України «Про запобігання корупції», а також законам «Про державну службу» та «Про службу в органах місцевого самоврядування», що містять загальні правила запобігання та врегулювання конфлікту інтересів на держав- ній службі та службі в органах місцевого самоврядування. Водночас, з огляду на зміст положення ч. 1 ст. 35 Закону України «Про запобігання корупції», до законів, у яких визначаються особливості врегулювання конфлікту інтересів, що виник у діяльності окремих категорій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, слід віднести закони України: «Про статус народного депутата України», «Про тимчасові слідчі комісії і тимчасові спеціальні комісії Верховної Ради України», «Про Кабінет Міністрів України», «Про центральні органи виконавчої влади», «Про Конституційний Суд України», «Про судоустрій і статус суддів», «Про місцеве самоврядування в Україні», «Про статус депутатів місцевих рад». Крім того, до цієї категорії законодавчих актів слід віднести Цивільний процесуальний кодекс (ЦПК) України, Господарський процесуальний кодекс (ГПК) України, Кодекс адміністративного судочинства (КАС) України, Кримінальний кодекс (КПК) України, які врегульовують питання відводу (самовідводу) суддів та інших учасників судового процесу у разі виникнення в них конфлікту інтересів [27, с. 83–88; 127].

Відповідно до Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» військові посадові особи зобов'язані вживати заходів щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, передбачених Законом України «Про запобігання корупції» [123].

Аналіз нормативно-правових актів, що регулюють суспільні відносини у сфері у сфері запобігання та врегулювання конфліктів інтересів, з позиції І. Пастуха, свідчить про таке: 1) натепер у національному правовому полі відсутнє легальне визначення конфлікту інтересів, а його зміст та структура розкривається через призму законодавчо визначених видів конфлікту інтересів – потенційного та реального; 2) складовими елементами конфлікту інтересів, виходячи зі змісту його видів, ви- ступають: а) приватний інтерес; б) службові чи представницькі повноваження; в) суперечність (її об'єктивна можливість) між приватним інтересом і службовими повноваженнями. При цьому поняття та зміст службових та представницьких повноважень законодавчо не визначений і пов'язується переважно з поняттями «службова особа», «представницький орган»; 3) коло суб'єктів, на яких поширюється вимога щодо запобігання конфлікту інтересів, не обмежується лише службовими особами, а є значно ширшим за рахунок осіб, які не наділені службовими повноваженнями, але надають публічні послуги, здійснюючи незалежну професійну діяльність, є представниками громадських формувань тощо. Усе це свідчить про те, що законодавчі визначення конфліктів інтересів, що пов'язуються виключно з виконанням службових повноважень, не поширюються на вказане коло осіб, які такими повноваженнями не наділені; 4) спеціальні закони, що регулюють діяльність зазначених осіб, коло приватних інтересів під час здійснення професійної діяльності щодо надання публічних послуг зводять переважно до сімейних відносин, що не відповідає вимогам законодавства у сфері запобігання та протидії корупції. Як першочергові заходи усунення зазначених проблем вченим пропонується: по-перше, у поняттях потенційного та реального конфлікту інтересів «службові чи представницькі повноваження» змінити на «службові, представницькі чи інші повноваження»; по-друге, спеціальні закони, що регулюють діяльність суб'єктів, які надають публічні послуги, доповнити нормами, які визначають, що на зазначених осіб поширюються вимоги щодо

запобігання конфлікту інтересів, передбачені Законом України «Про запобігання корупції» [112, с. 140–145].

Законодавець закріплює заходи зовнішнього та самостійного врегулювання конфлікту інтересів, відповідно до яких зовнішнє врегулювання конфлікту інтересів здійснюється шляхом: 1) усунення особи від виконання завдання, вчинення дій, прийняття рішення чи участі в його прийнятті в умовах реального чи потенційного конфлікту інтересів; 2) застосування зовнішнього контролю за виконанням особою відповідного завдання, вчиненням нею певних дій чи прийняття рішень; 3) обмеження доступу особи до певної інформації; 4) перегляду обсягу службових повноважень особи; 5) переведення особи на іншу посаду; 6) звільнення особи [127].

Особи у яких наявний реальний чи потенційний конфлікт інтересів, можуть самостійно вжити заходів щодо його врегулювання шляхом позбавлення відповідного приватного інтересу з наданням підтверджуючих це документів безпосередньому керівнику або керівнику органу, до повноважень якого належить звільнення/ініціювання звільнення з посади. Позбавлення приватного інтересу має виключати будь-яку можливість його приховування [127].

С. Ю. Бойко сформував поняття трудово-правових заходів запобігання корупції і врегулювання конфлікту інтересів як комплекс специфічних дій, процедур та засобів, які застосовуються з метою запобігання корупції і врегулювання конфлікту інтересів у передбачених чинним законодавством випадках та з визначених підстав у формі зміни умов трудового договору або його припинення по відношенню до конкретної особи – суб'єкта, на якого поширюється дія Закону «Про запобігання корупції». Основними ознаками трудово-правових заходів запобігання корупції і врегулювання конфлікту інтересів С. Ю. Бойко вважає наступні: 1) регулюються як загальними, так і спеціальними нормами трудового правами – спеціальна процедура застосування трудо-правового заходу, встановлена Законом України «Про

запобігання корупції», має відповідати та узгоджуватися із загальною процедурою, передбаченою Кодексом законів про працю, деталізуючи останню; 2) перелік суб'єктів застосування трудово-правових заходів запобігання корупції і врегулювання конфлікту інтересів визначено законодавчо (ст. 3 Закону України «Про запобігання корупції»); 3) застосовуються роботодавцем (керівником) або на вимогу осіб, які не є сторонами трудового договору, а також законодавчо передбачені можливості й відповідні заходи для самостійного запобігання та врегулювання конфлікту інтересів; 4) альтернативність (застосовуються відповідно до передбачених законом підстав, виду та характеру конфлікту інтересів, залежно від суб'єкта прийняття рішення про застосування трудо-правового заходу, тощо); 5) характеризуються специфічними процедурами та порядком здійснення; 6) прямо пов'язані з настанням відповідальності (та її видом) за порушення вимог чи обмежень, установлених Законом «Про запобігання корупції», вчинення корупційного правопорушення чи пов'язаного з ним; 7) передбачають зміну умов трудового договору або його припинення; 8) звільнення як трудо-правовий захід правомірний у випадку ухвалення вироку про притягнення до кримінальної відповідальності за вчинення корупційного правопорушення або винесення відповідної постанови про притягнення до адміністративної відповідальності (під час провадження – відсторонення від виконання посадових обов'язків), тощо [12, с. 42-46].

Отже, конфлікт інтересів поєднує в собі приватні інтереси військовослужбовця із публічними інтересами держави, які гарантуються службовими обов'язками. Конфлікт інтересів є прямою заборонаю як загального адміністративного законодавства для публічних службовців, так і внутрішнього військового законодавства. Конфлікт інтересів може виникати без прямого умислу, однак в разі виникнення особа зобов'язана виконати усі необхідні заходи самоорганізації щодо уникнення та припинення конфлікту інтересів.

Запобігання врегулювання конфлікту інтересів у Збройних Силах України здійснюється шляхом:

- 1) самоорганізації військовослужбовця;
- 2) адміністративного контролю за ризиками та можливостями виникнення конфлікту інтересів;
- 3) перегляду внутрішньої ієрархії управлінських взаємовідносин;
- 4) моделювання та використання альтернативних варіантів дипломатичного вирішення конкретних ситуацій в разі високої імовірності виникнення конфлікту інтересів;
- 5) позбавлення вільного доступу особи до службової інформації;
- 6) накладення адміністративної відповідальності як ефективного заходу запобігання (відповідно до статті 172-7 Кодексу України про адміністративні правопорушення).

2.3. Запобігання порушенню встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків у Збройних Силах України

Україна, з огляду на особливості історичного розвитку й неоднозначну геополітичну ситуацію, поєднує як сучасні перспективні напрями вдосконалення та репрезентації сучасної демократичної держави, так й атавізми колишньої радянської епохи. Одним з таких рудиментів залишається корупція в усіх її виявах. Саме вона є одним з найвагоміших дискредитаційних чинників, що позначається на побудові справедливого громадянського суспільства. Це своєю чергою активізує постійну роботу з удосконалення політичних інституцій у контексті протидії корупційним правопорушенням і правопорушенням, пов'язаним із корупцією [148, с. 13].

Корупція охопила всі сфери суспільного життя, набула значних масштабів, що засвідчує градація видів корупції на політичну, високорівневу

та побутову. Запорукою ефективної боротьби з корупційними виявами має стати формування ефективних механізмів протидії на всіх рівнях суспільно-політичного життя. Тому корупційні вияви – від кримінальних корупційних і до адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією, – мають негативну тенденцію впливу на весь державний апарат, передусім – на посадових осіб, що уповноважені на виконання функцій держави й органів місцевого самоврядування, як представників механізму державного управління [148, с. 13].

Прохання, одержання чи вимагання подарунків посадовими особами прирівнюються до виявів корупції, оскільки такий намір формується в уповноважених осіб на підставі корисливого мотиву, а використання державно-владних повноважень у власних особистих інтересах спричиняє упередженість у прийнятті рішень, що й сприяє формуванню корупційного середовища [148, с. 13].

Отримання посадовими особами Збройних Сил України різного роду подарунків є передумовою вчинення корупційних діянь або ж адміністративних правопорушень пов'язаних з корупцією. При виконанні своїх функцій будь-яка посадова особа може використовувати свої владні повноваження на користь третіх осіб або на тих осіб, які безпосередньо пропонують подарунок або ж інше благо. Як правило, такі зв'язки призводять до виникнення різного роду правопорушень, зокрема і адміністративних правопорушень пов'язаних з корупцією, що виражаються в порушенні встановлених обмежень законодавства щодо одержання подарунків, а тому вироблення чіткого механізму запобігання таким адміністративним правопорушенням є актуальним питанням.

В пункті 5 статті 8 Конвенції ООН проти корупції наголошено на тому, що кожна держава-учасниця прагне в належних випадках і згідно з основоположними принципами свого внутрішнього права запроваджувати заходи й системи, які зобов'язують державних посадових осіб надавати відповідним органам декларації, зокрема про суттєві дарунки, у зв'язку з

якими може виникнути конфлікт інтересів [77].

На думку Рощупкіна С.В., використання своїх службових повноважень або свого становища та пов'язаних з цим можливостей з метою одержання неправомірної вигоди для себе чи інших осіб, у тому числі використання будь-якого державного чи комунального майна або коштів у приватних інтересах посадовими особами, зокрема у зв'язку з отриманням подарунків, спричиняє збільшення масштабів корупційних дій, а тому важливим питанням боротьби з корупцією є попередження виникнення її виявів на початковому етапі [147, с. 225]. Для України питання неправомірності подарунків є вкрай актуальним, адже в багатьох випадках з метою вирішення питань у власних інтересах подарунки передаються публічному службовцю особами: які зацікавлені в певних офіційних діях установи, в якій працює службовець; які ведуть бізнес або розраховують на ведення бізнесу з цією установою; які здійснюють певні види діяльності, що регулюються відповідною установою; на інтереси яких може вплинути виконання чи невиконання службовцем своїх посадових обов'язків та інше. Як свідчить міжнародний досвід, на практиці розрізнити подарунок та хабар досить важко, тому питання отримання та передачі подарунків публічними службовцями з метою запобігання виникненню корупційних проявів у їх діяльності повинно бути обов'язково врегульовано на законодавчому рівні [41, с. 202].

Відповідно Закону України «Про запобігання корупції» під «подарунком» слід розуміти грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, які надають/одержують безоплатно або за ціною, нижчою мінімальної ринкової. Поряд з цим зазначаємо, що дещо схожим у Законі України «Про запобігання корупції» є визначення «неправомірної вигоди», яка розглядається законодавцем як грошові кошти або інше майно, переваги, пільги, послуги, нематеріальні активи, будь-які інші вигоди нематеріального чи негрошового характеру, які обіцяють, пропонують, надають або одержують без законних на те підстав. Проте, як

бачимо це два різних по своїй суті поняття, які мають свої відмінності [127].

Як і визначення поняття подарунок, Закону України «Про запобігання корупції», як головний нормативно-правовий акт в сфері запобігання та протидії корупції в Україні містить в собі зазначені обмеження щодо одержання подарунків. Так, відповідно до статті 23 Закону України «Про запобігання корупції» особам уповноваженим на виконання функцій держави або місцевого самоврядування забороняється безпосередньо або через інших осіб вимагати, просити, одержувати подарунки для себе чи близьких їм осіб від юридичних або фізичних осіб: 1) у зв'язку із здійсненням такими особами діяльності, пов'язаної із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування; 2) якщо особа, яка дарує, перебуває в підпорядкуванні такої особи [127].

Таким чином, одержання подарунку у Збройних Силах України – це умисне адміністративне порушення встановлених законодавством обмежень, що полягає у отриманні певного подарунку посадовою особою Збройних Сил України задля задоволення приватних інтересів або неправомірного впливу на службову діяльність.

Особа уповноважені на виконання функцій держави або місцевого самоврядування можуть приймати подарунки, які відповідають загально визнаним уявленням про гостинність, якщо вартість таких подарунків не перевищує один прожитковий мінімум для працездатних осіб, встановлений на день прийняття подарунка, одноразово, а сукупна вартість таких подарунків, отриманих від однієї особи (групи осіб) протягом року, не перевищує двох прожиткових мінімумів, встановлених для працездатної особи на 1 січня того року, в якому прийнято подарунки. Однак, передбачене обмеження щодо вартості подарунків не поширюється на подарунки, які: 1) даруються близькими особами; 2) одержуються як загальнодоступні знижки на товари, послуги, загальнодоступні виграші, призи, премії, бонуси [127].

Відповідно до статті 24 Закону України «Про запобігання корупції» особи, уповноважені на виконання функцій держави або місцевого

самоврядування, прирівняні до них особи у разі надходження пропозиції щодо неправомірної вигоди або подарунка, незважаючи на приватні інтереси, зобов'язані невідкладно вжити таких заходів: 1) відмовитися від пропозиції; 2) за можливості ідентифікувати особу, яка зробила пропозицію; 3) залучити свідків, якщо це можливо, у тому числі з числа співробітників; 4) письмово повідомити про пропозицію безпосереднього керівника (за наявності) або керівника відповідного органу, підприємства, установи, організації, спеціально уповноважених суб'єктів у сфері протидії корупції [3]. Якщо особа, на яку поширюються обмеження щодо використання службового становища та щодо одержання подарунків, виявила у своєму службовому приміщенні чи отримала майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок, вона зобов'язана невідкладно, але не пізніше одного робочого дня, письмово повідомити про цей факт свого безпосереднього керівника або керівника відповідного органу, підприємства, установи, організації. Про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка складається акт, який підписується особою, яка виявила неправомірну вигоду або подарунок, та її безпосереднім керівником або керівником відповідного органу, підприємства, установи, організації. У разі якщо майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок виявляє особа, яка є керівником органу, підприємства, установи, організації, акт про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка підписує ця особа та особа, уповноважена на виконання обов'язків керівника відповідного органу, підприємства, установи, організації у разі його відсутності [127].

Цікавою є думка Киричко В.М., який у своїй праці зазначає, що порушення обмежень щодо одержання подарунків, як діяння, які пов'язані з корупцією, на відміну від корупційних діянь, не заподіюють і не можуть заподіяти істотної шкоди фізичній чи юридичній особі, суспільству або державі. Встановлення адміністративної відповідальності за їх вчинення обумовлено прагненням законодавця у такий спосіб запобігти можливому виникненню конфлікту інтересів. Тобто йдеться про запобігання можливості

того, що в особи після одержання подарунка виникне суперечність між особистими інтересами та службовими повноваженнями, наявність якої може вплинути на об'єктивність або неупередженість прийняття рішень або вчинення діянь стосовно громадянина, який надав подарунок. Фактично така адміністративна відповідальність ґрунтується відразу на трьох припущеннях: 1) що суперечність інтересів виникне, хоча може й не виникнути; 2) що така суперечність інтересів може вплинути на виконання особою своїх повноважень, однак може й не вплинути; 3) що особа, яка одержує подарунок, у майбутньому буде приймати певне рішення чи вчинювати певне діяння стосовно особи, яка надала подарунок, хоча може й не приймати такого рішення та не вчинювати такого діяння. Такий соціальний характер розглядуваних порушень вказує не лише на відсутність їх суспільної небезпечності, а й на можливість визнання в окремих випадках самих порушень як малозначних в адміністративному сенсі [65, с. 125].

Адміністративна відповідальність за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків закріплена в статті 172-5 Кодексу України про адміністративні правопорушення, яка зазначає, що порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків - тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією такого подарунка. Та сама дія, вчинена особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за порушення, передбачене частиною першою цієї статті -тягне за собою накладення штрафу від двохсот до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією такого дарунка (пожертви) та з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік [70].

Як зазначає Кобець О.В., для України питання неправомірності подарунків є вкрай актуальним. На думку автора, для вирішення питань у власних інтересах подарунки передають публічному службовцю такі особи: 1) які зацікавлені в певних офіційних діях установи, в якій працює

службовець; 2) які ведуть бізнес або розраховують на ведення бізнесу з цією установою; 3) які здійснюють певні види діяльності, що регулюються відповідною установою; 4) на інтереси яких може вплинути виконання чи невиконання службовцем своїх посадових обов'язків та інше [69].

Рошупкін С.В. досліджуючи питання адміністративної відповідальності за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків в своїй праці дійшов висновку, що справи про порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків повинні мати певні ознаки: 1) наявність факту вимагання, прохання, одержання подарунку як предмета правопорушення, передбаченого статтею 172-5 Кодексу України про адміністративні правопорушення; 2) наявність встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків; 3) вчинення правопорушення особою, уповноваженою на виконання функцій держави та органів місцевого самоврядування та особами, що прирівнюються до таких; 4) наявність прямого умислу на отримання подарунку за вчинення дій в межах свої компетенції; 5) усвідомлення особою того факту, що такий подарунок отримує за вчинення чи не вчинення дій або прийняття чи неприйняття рішення на користь особи-дарувальника або третіх осіб [148].

Встановлення заборони одержання подарунків від осіб, які перебувають у підпорядкуванні, є цілком виправданим у нашій державі, де сформувалася досить сприятлива атмосфера для різноманітних підношень та подяк керівнику. Так чи інакше, бажатиме цього особа чи ні, однак прийнятий від підлеглого подарунок, нехай навіть у межах дозволеної вартості (букет квітів, цукерки, напої, канцелярія тощо) певною мірою може вплинути (принаймні, повністю виключити такий вплив не можна) на прийняття рішення, наприклад, щодо підвищення на посаді, при складенні графіку роботи на святкові та вихідні дні, у ході визначення обсягу певних робіт тощо [167, с. 135-139].

Адміністративна відповідальність за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків, є специфічним видом

адміністративної відповідальності, що засновується на ряді принципів, серед яких 1) законність; 2) справедливості; 3) диференціації притягнення до адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією; 4) недопустимість притягнення двічі за одне і те ж правопорушення, пов'язане з корупцією; 5) індивідуалізації притягнення до адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією; 6) невідворотності покарання за вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією; 7) транспарентність адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією; 8) взаємодії органів у сфері запобігання та протидії корупції у процесі виявлення, документування та запобігання адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією (органи прокуратури, Національної поліції, Національне антикорупційне бюро України, Національне агентство з питань запобігання корупції, Агентство з питань розшуку та повернення активів, Спеціалізована антикорупційна прокуратура, Мін'юст, Антикорупційний суд, тощо); 9) персоналізації адміністративної відповідальності за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків [148, с. 72–73].

Адміністративна відповідальність осіб, уповноважених на виконання функцій держави та органів місцевого самоврядування, та осіб, прирівняних до них, настає за вчинення дій, передбачених ст. 172-5 КУпАП у випадках порушення встановлених законом антикорупційних вимог, заборон та обмежень (фактична підстава); порушення норм, передбачених ст. 23 Закону України «Про запобігання корупції» щодо вимагання, одержання та прохання подарунків для себе чи близьких осіб безпосередньо чи опосередковано (нормативна підстава); наявність складеного протоколу про вчинення адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, передбаченого ст. 172-5 КУпАП, та зібрані матеріали перевірки органів НП України (процесуальна підстава) [148, с. 72–73].

А. В. Титко вважає, що заборони мають бути встановлені до подарунків, якщо: 1) вони даруються з метою отримати, утримати або

віддячити за отриману неналежним чином вигоду для особи або в інтересах третіх осіб, аби сприяти виконанню дій чи прийняття/неприйняття рішень, або віддячити за такий вчинок; 2) вони сприяють виникненню конфлікту інтересів. Якщо отримання подарунків може стати причиною виникнення реального конфлікту інтересів або може вважатися причиною конфлікту інтересів, що сприяє прийняттю/неприйняттю рішення або вчинення/невчинення дій; 3) подарунок взаємно зобов'язує все, що дарується або приймається, з наміром або очікуванням отримати щось взамін; 4) подарунок має грошовий еквівалент, наприклад, чеки, дорожні чеки, подарункові карти і сертифікати, ваучери, акції та інші цінні папери. Подарунки, які можуть бути прийнятими, мають відповідати певним ознакам: – не мають мотиву корисливості, тобто є такими, що не мають натяків на вчинення певних дій на власну користь або користь третіх осіб, і є лише виявом ввічливості та гостинності; – не мають ознак екстравагантності та розкоші. Подарунки мають бути незначними сувенірами або скромними подарунками, наприклад, дрібна рекламна продукція, щоденники, календарі або подібні речі з ім'ям або логотипом компанії, та мати невелику вартість; – відповідають загальновизнаним уявленням про ділову гостинність та налагодження взаємовигідних відносин [159, с. 67–70].

Таким чином, адміністративна відповідальність за правопорушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків (стаття 172-5 Кодексу України про адміністративні правопорушення) є встановленою законодавством специфічним заходом притягнення особи до відповідальності за умисне прохання, вимагання, витребування чи одержання подарунку, що тягне за собою фінансово-негативні наслідки (штраф), обов'язкову конфіскацію такого подарунку та, в разі повторного вчинення, позбавлення трудового права на зайняття певною діяльністю.

Важливим залишається питання встановлення ознак правопорушення, пов'язаного з корупцією, та здійснення відмежування від корупційних правопорушень. Обмеження щодо одержання подарунків відіграє важливу

роль у проведенні межі між корупційними ознаками та особливостями адміністративних правопорушень, пов'язаних із корупцією [159, с. 67–70].

Щодо складу такого правопорушення, то слід вважати, що загальний об'єкт порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків – суспільні відносини, що регулюють діяльність осіб, які виконують функції органів державної влади та місцевого самоврядування, а також, осіб, що прирівнюються до таких, та діяльність інших юридичних осіб публічного права [148, с. 126–128].

Під безпосереднім об'єктом правопорушення, передбаченого ст. 172-5 КУпАП, виступають публічно-правові відносини, що виникають внаслідок прохання, вимагання та одержання подарунків особами, уповноваженими на виконання функцій держави та органів місцевого самоврядування, а також осіб прирівняних до них, а також публічно-правові відносини, що виникають під час прийняття рішення та вчинення дій за умови наявності конфлікту інтересів, який виникає як наслідок прийняття подарунку [148, с. 126–128].

Обов'язковим елементом об'єкту правопорушення, передбаченого ст. 172-5 КУпАП, є предмет – подарунок, який може мати вигляд грошових коштів або іншого майна, переваг, пільг, послуг, нематеріальних активів, які надають/одержують безоплатно або за ціною, нижчою мінімальної ринкової. Об'єктивна сторона порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків уповноваженими особами полягає у вчиненні діянь, серед яких нормативно-закріплені 1) вимагання; 2) обмеження; 3) прохання надання такого подарунку [159, с. 67–70].

В.О. Рядінська вказує, що предметом подарунку можуть бути: переваги – особливі привілеї, що створюють додаткові можливості для конкретних осіб, які вигідно відрізняють їх від інших; надання особі першочергового права на реалізацію наданих їй прав чи задоволення якихось потреб (переваги можуть надаватись у вигляді гарантій, привілеїв тощо); пільги – переваги, додаткові права, часткове звільнення від виконання встановлених правил, обов'язків або полегшення умов їх виконання, що надаються певним

категоріям осіб тощо; послуги – діяльність виконавця з надання (передачі) споживачеві певного визначеного договором матеріального чи нематеріального блага, що здійснюється за індивідуальним замовленням споживача для задоволення його особистих потреб. У випадку отримання спеціальними суб'єктами переваг, пільг, послуг у зв'язку із здійсненням такими особами діяльності, пов'язаної із виконанням функцій держави або місцевого самоврядування або від підлеглих осіб слугує підставою притягнення таких суб'єктів до відповідальності [150, с. 42].

Загальновизнані уявлення про гостинність стосуються тих подарунків, які можуть стосуватися ділових дарунків (сувеніри) і проявів гостинності (запрошення на каву або вечерю, подарунки, одержані від знайомих із нагоди, наприклад, дня народження, загальновизнаного чи релігійного свята) у скромних масштабах, які широко використовують із метою налагодження добрих ділових відносин і зміцнення робочих стосунків. Загальновизнаними уявленнями про гостинність є те, що такі подарунки та прояви гостинності не будуть постійними та не впливатимуть на прийняття суб'єктами відповідальності рішень або не створюватимуть враження, що це може впливати на їхні рішення. Подарунки, що відповідають загальновизнаним уявленням про гостинність, можуть бути побутового та ділового характеру. Термін «ділова гостинність» передбачає прийняття запрошення на вечерю або обіди в ресторані, прийняття запрошення у розважальні заклади (наприклад, квитки або запрошення на спортивні або культурні заходи), витрати на дорогу, проживання (наприклад, в готелі) й інші види ділової гостинності, за які їх одержувач не сплачує повної вартості [159, с. 67–70].

Порушення обмежень щодо одержання подарунків особа вчиняє виключно умисно, тобто усвідомлює протиправний характер своєї дії чи бездіяльності, передбачає її шкідливі наслідки й бажає їх або свідомо допускає настання цих наслідків [59, с. 44–46].

Для визначення об'єктивної сторони правопорушення, передбаченого ч.1 ст.23 Закону України «Про запобігання корупції» визначальне значення

має: 1) мета, з якою даритель надає відповідний подарунок (для використання у власних цілях обдаровуваним або його близькими особами чи для інших цілей); 2) мотив надання та отримання подарунка (чи обумовлено надання та отримання подарунка здійсненням обдаровуваним функції держави чи у дарителя були інші причини для надання такого подарунка незалежно від посади, здійснюваних функцій та особи обдаровуваного); 3) чи перебувають даритель та обдарований у відносинах підпорядкування [148, с. 126–128].

Причинно-наслідковий зв'язок між одержанням подарунку та настанням наслідків полягає у встановленні взаємозв'язку між виконанням особою функцій держави або органів місцевого самоврядування та одержанням подарунка. Наявність причинно-наслідкового зв'язку між вчиненням активної дії та настанням суспільно-шкідливих наслідків, що виражається у одержанні подарунків, що надається як подяка за раніше вчинені службовцем дії (бездіяльність) або прийняті ним рішення на користь дарувальника або третіх осіб; або даруються в очікуванні заздалегідь необіцяного вчинення публічним службовцем дій (бездіяльності) або прийняття ним рішень на користь дарувальника чи третіх осіб. Суспільно-шкідливі наслідки можуть виражатися у прийнятті/неприйнятті рішень чи вчинення/невчинення дій безпосередньо на користь осіб, які надали подарунок або за їх вказівкою на третіх осіб [148, с. 126–128].

Причинно-наслідковий зв'язок між виконанням особою функцій органу державної влади або органу місцевого самоврядування та одержанням подарунка знаходиться поза межами його складу. Наявність такого причинно-наслідкового зв'язку свідчить про ймовірне вчинення особою корупційного правопорушення, за яке встановлено кримінальну відповідальність (ст. 368 КК України) [59, с. 44–46].

Суб'єктами вчинення правопорушення, передбаченого ст. 172-5 КУПАП є особи, які наділені спеціальним статусом та мають відповідні повноваження як особи, яким делеговані функції органів державної влади та

місцевого самоврядування. Суб'єктивна сторона зазначеного правопорушення характеризується прямим умислом та мотивом, спеціальною метою [148, с. 126–128].

Під час розгляду справ зазначеної категорії судами увагу акцентують на: 1) встановленні психологічних аспектів цих видів правопорушень, зокрема внутрішнього ставлення особи до порушення обмежень щодо одержання подарунків, усвідомлення нею суспільної шкідливості вчиненого; 2) з'ясуванні, чи було відомо особі про вартість подарунка та чи вживала вона заходів для встановлення такої вартості [59, с. 44–46].

Юридична (адміністративна, дисциплінарна, цивільно-правова) відповідальність за порушення обмежень щодо одержання подарунків настає за вчинення виключно умисних дій особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування. Для кваліфікації дій особи за ст.172-5 КУпАП не має значення встановлення наявності так званого «корупційного мотиву». Адже стаття 172-5 КУпАП належить до правопорушень, пов'язаних з корупцією, тобто таких, які не містять ознак корупції, однак порушують вимоги [59, с. 44–46].

Отже, можна визначити, що склад адміністративного правопорушення за статтею 172-5 Кодексу України про адміністративні правопорушення (порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків) є таким:

- 1) обов'язковим предметом є подарунок;
- 2) об'єктом є суспільні відносини, що встановлюють законодавчі обмеження щодо прохання, витребування або отримання особами, з відповідним адміністративно-правовим статусом, певного подарунку;
- 3) об'єктивна сторона – це активні дії або бездіяльність щодо прохання, вимагання, витребування чи одержання подарунку особою, якій адміністративно-правовим статусом обмежено вчиняти такі діяння, наслідком вчинення яких є корупційні прояви;
- 4) суб'єктом є фізична особа, яка за своїм адміністративно-правовим не

може отримувати подарунки, що закріплено відповідними нормами законодавства як правові обмеження (наприклад, службовець Збройних Сил України);

5) суб'єктивна сторона характеризується прямим умислом, з метою отримання подарунку як певної переваги чи матеріального блага, що обумовлюється корисливими мотивами.

Фактично в Україні немає жодної сфери діяльності, яка б не була уражена корупцією. Проте певна доля відповідальності за таку ситуацію покладається й на громадян, які демонструють максимальну толерантність до корупційних проявів, розглядаючи це як «норму життя». На жаль, у нашій державі це вже входить у звичку і плекається мало не з пелюшок. Зокрема, йдеться і про сприйняття такого корупційного способу поведінки, як надання та одержання подарунків для полегшення вирішення різноманітних питань, пришвидшення процедури доступу до суспільних благ тощо. Досить значна кількість громадян не розглядає таку ситуацію як щось негативне, «дякуючи» можновладцям за виконану роботу. Однак толерування одержання подарунків таїть у собі приховану небезпеку, оскільки практично відкриває шлях до більш серйозних та небезпечних форм корупційних проявів [167, с. 135-139].

У практиці застосування ст. 172-5 КУпАП одним із найбільш складних є питання відмежування цього правопорушення від близьких за змістом діянь, відповідальність за які регламентована Кримінальним кодексом України (далі – КК) [54, с. 12–21].

Стаття 368 Кримінального кодексу України передбачає, що прийняття пропозиції, обіцянки або одержання службовою особою неправомірної вигоди, а так само прохання надати таку вигоду для себе чи третьої особи за вчинення чи невчинення такою службовою особою в інтересах того, хто пропонує, обіцяє чи надає неправомірну вигоду, чи в інтересах третьої особи будь-якої дії з використанням наданої їй влади чи службового становища - карається штрафом від однієї тисячі до чотирьох тисяч неоподатковуваних

мінімумів доходів громадян або арештом на строк від трьох до шести місяців, або позбавленням волі на строк від двох до чотирьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років. Діяння, передбачене частиною першою цієї статті, предметом якого була неправомірна вигода у значному розмірі, - карається позбавленням волі на строк від трьох до шести років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років. Діяння, передбачене частиною першою або другою цієї статті, предметом якого була неправомірна вигода у великому розмірі або вчинене службовою особою, яка займає відповідальне становище, або за попередньою змовою групою осіб, або повторно, або поєднане з вимаганням неправомірної вигоди, - карається позбавленням волі на строк від п'яти до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, з конфіскацією майна. Діяння, передбачене частинами першою, другою або третьою цієї статті, предметом якого була неправомірна вигода в особливо великому розмірі, або вчинене службовою особою, яка займає особливо відповідальне становище, - карається позбавленням волі на строк від восьми до дванадцяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років, з конфіскацією майна [84].

Зокрема, відмежовуючи передбачений ст. 172-5 КУпАП проступок від складу злочину, передбаченого ст. 368 КК, слід, серед іншого, виходити з того, що: а) у згаданій статті КУпАП говориться про порушення певних обмежень, а не заборон; б) п. 1 ч. 1 ст. 23 Закону від 14 жовтня 2014 р. хоч і має назву «Обмеження щодо одержання подарунків», забороняє особам, зазначеним у пунктах 1, 2 ч. 1 ст. 3 цього Закону (це, серед іншого, «публічні» службові особи, спроможні нести відповідальність за ст. 368 КК), безпосередньо або через інших осіб вимагати, просити, одержувати подарунки для себе чи близьких їм осіб від юридичних або фізичних осіб у зв'язку зі здійсненням такими особами діяльності, по- в'язаної з виконанням

функцій держави або місцевого самоврядування. Таким чином, на відміну від того, хто вчиняє злочин (ст. 368, ст. 368-4 КК), особа, котра скоює адміністративний проступок (ст. 172-5 КУпАП), одержує подарунок не «у зв'язку», тобто не за виконання (невиконання) в інтересах певної особи дії з використанням службового становища, а, умовно кажучи, просто так, порушуючи при цьому приписи антикорупційного законодавства [54, с. 12–21].

Отже, загалом, можна визначити такі адміністративні аспекти запобігання порушенню встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків у Збройних Силах України: 1) прохання, вимагання, витребування чи одержання подарунку у Збройних Силах України є об'єктивною стороною адміністративного правопорушення (стаття 172-5 Кодексу України про адміністративні правопорушення); 2) законодавством чітко встановлюються та контролюються обмеження щодо одержання подарунків; 3) запобігання порушенню встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків є адміністративно-правовою формою запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією у Збройних Силах України; 4) суб'єкти запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією наділяються спеціальними адміністративними повноваженнями щодо виявлення фактів одержання подарунків у Збройних Силах України, запобігання та попередження таких фактів, та притягнення до відповідальності осіб, які вчинили відповідне правопорушення.

Висновки до розділу 2

1. Під «фінансовим контролем» слід розуміти системний превентивний захід, контрольно-наглядового характеру спеціальних фінансових правовідносин, що здійснюється шляхом перевірки фінансової діяльності

конкретного об'єкта на відповідність нормам та встановленому порядку проведення фінансових операцій з метою запобігання корупції та вчиненню інших неправомірних дій.

2. Найчастіше адміністративне правопорушення щодо порушення вимог фінансового контролю посадовими особами Збройних Сил України полягає в несвоєчасному поданні без поважних причин декларації або ж поданні завідомо недостовірних відомостей у декларації.

3. В Україні відсутній системний механізм запобігання чи мінімізації корупційних ризиків в службовій діяльності Збройних Силах України, пов'язані із порушенням вимог фінансового контролю, причому ефективність антикорупційної політики напряду впливає на ймовірність корупційних ризиків.

4. Корупційні ризики в службовій діяльності Збройних Силах України, що пов'язані із порушенням вимог фінансового контролю мають економічний характер, оскільки посягають на фінансові правовідносини, та все частіше набувають автономного характеру, відособлюючись від корупції як загального явища. Моніторинг за корупційними ризиками в службовій діяльності Збройних Силах України, що пов'язані із порушенням вимог фінансового контролю ефективний за умови реалізації системного аналізу внутрішніх проблем службової діяльності ЗСУ.

5. Конфлікт інтересів у Збройних Силах України – це умисно-створена суперечність, колізія або розбіжність між інтересами держави та приватними інтересами в площині діяльності Збройних Сил України, що виникає задля можливості управління внутрішніми військовими правовідносинами з метою отримання певної матеріальної чи нематеріальної вигоди та задоволення приватних інтересів, та призводить (може призвести) до порушення чинного законодавства.

6. Конфлікт інтересів поєднує в собі приватні інтереси військовослужбовця із публічними інтересами держави, які гарантуються службовими обов'язками. Конфлікт інтересів є прямою заборонаю як

загального адміністративного законодавства для публічних службовців, так і внутрішнього військового законодавства. Конфлікт інтересів може виникати без прямого умислу, однак в разі виникнення особа зобов'язана виконати усі необхідні заходи самоорганізації щодо уникнення та припинення конфлікту інтересів.

7. Одержання подарунку у Збройних Силах України – це умисне адміністративне порушення встановлених законодавством обмежень, що полягає у отриманні певного подарунку посадовою особою Збройних Сил України задля задоволення приватних інтересів або неправомірного впливу на службову діяльність.

8. Склад адміністративного правопорушення за статтею 172-5 Кодексу України про адміністративні правопорушення (порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків) є таким:

1) обов'язковим предметом є подарунок;

2) об'єктом є суспільні відносини, що встановлюють законодавчі обмеження щодо прохання, витребування або отримання особами, з відповідним адміністративно-правовим статусом, певного подарунку;

3) об'єктивна сторона – це активні дії або бездіяльність щодо прохання, вимагання, витребування чи одержання подарунку особою, якій адміністративно-правовим статусом обмежено вчиняти такі діяння, наслідком вчинення яких є корупційні прояви;

4) суб'єктом є фізична особа, яка за своїм адміністративно-правовим не може отримувати подарунки, що закріплено відповідними нормами законодавства як правові обмеження (наприклад, службовець Збройних Сил України);

5) суб'єктивна сторона характеризується прямим умислом, з метою отримання подарунку як певної переваги чи матеріального блага, що обумовлюється корисливими мотивами.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ МІНІМІЗАЦІЇ КОРУПЦІЙНИХ РИЗИКІВ В СЛУЖБОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ЗБРОЙНИХ СИЛ УКРАЇНИ

3.1. Міжнародні стандарти запобігання корупції в діяльності Збройних Сил України

Корупція супроводжувала людське суспільство впродовж усього періоду його існування. Історично корупція носила локальний або національний характер і лише на початку ХХ ст. набула нових форм та масштабів. Сьогодні корупція є глобальною проблемою, а її вирішення перебуває в центрі уваги світової спільноти. Вона зачіпає інтереси і добробут більшості країн світу, адже жодна держава не може вважати себе застрахованою від злочинів корупції [113, с. 66–69].

Наряду з політичною волею та національним законодавством загалом, а також нормами права у сфері протидії корупції та фактом членства України у відповідних міжнародних організаціях зокрема, утворено підґрунтя для застосування міжнародно-правових стандартів в Україні, користь яких для багатьох очевидна. У світі існування інституту відповідальності за корупцію стало загальним, внутрішнім або національним правовим стандартом. У кожній з розвинених країн суспільство для себе об'єктивно визначило, що неприйнятно, коли корупція лишається без наказаною або ж не зустрічає опору. По суті така правосвідомість є зрілою ознакою визнання у державі руйнівної проблеми корупції, що неодмінно супроводжує процес розбудови сучасного суспільства [87, с. 116].

В українських умовах проєвропейського вектору розвитку, світової глобалізації та збереження кращих національних правових традицій є природнім підняття питання про наявність у нормах національного законодавства міжнародно-правових стандартів відповідальності за корупцію. Авторитетні міжнародні організації рекомендують Україні

звернути увагу на проблеми у врахуванні міжнародних стандартів запобігання корупції в діяльності Збройних Сил України [87, с. 116].

Для початку дослідження варто виділити поняття «міжнародно-правові стандарти» в аналізованій сфері. Оксфордський словник надає декілька трактувань слову «стандарт»: 1) затверджений зразок одиниці вимірювання, що забезпечує постійний доказ законодавчо встановленої величини одиниці; копія або еквівалент такого зразка; величина такого зразка. Також: артефакт, пристрій, інструмент або фізичне явище, яке відповідно до узгодженого визначення служить еталоном для кількісних вимірювань; 2) досягнення необхідного, погодженого або бажаного рівня якості або досягнення; 3) міра або норма, за якою щось можна судити чи оцінювати; 4) офіційний знак, який використовується для підтвердження якості продукту або виробленого виробу; спец. офіційний знак або штамп, який використовується на виробках із золота чи срібла для підтвердження якості металу [189].

Щодо наукових трактувань, то П. Рабінович вказує «якщо стандарти прав людини мають відігравати орієнтуючу, а нерідко й юридично-регулюючу роль, то їх інтерпретація повинна бути – принаймні у рамках певної сфери суспільних відносин – справді достатньо уніфікованою. Особливо це стосується стандартів міжнародних». Вчений сформував, що міжнародні стандарти прав людини – це закріплені у міжнародних актах і документах, текстуально уніфіковані й функціонально універсальні (для певних міжнародних об'єднань держав) принципи та норми, які за посередництвом вельми абстрактних, здебільшого оціночних, терміно-понять фіксують мінімально необхідний або бажаний зміст і/чи обсяг прав людини, зумовлювані досягнутим рівнем соціального розвитку та його динамікою, а також встановлюють позитивні обов'язки держав щодо їх забезпечення, охорони й захисту та передбачають за їх порушення санкції політико-юридичного або політичного характеру [141, с. 19–29].

Як зазначає Д. Мартиновський, основоположні міжнародні правові стандарти торкаються, встановлюють, регламентують, легалізують та

регулюють насамперед права і свободи людини і громадянина на міжнародному рівні комунікації держав-членів міжнародної спільноти, з метою створення єдиного правового простору в цій важливій сфері міжнародного співробітництва. В узагальненому вигляді роль і значення міжнародних правових стандартів в сфері прав людини для національного конституційного права вчений зводить до наступних положень [177], які не тільки необхідно дотримуватись в процесі національної і міжнародної правотворчості (нормотворчості), а й гарантувати таке дотримання всією правовою силою держави та суспільства, що знаходить свій прояв в відповідних положеннях конституції держави: - внутрішнє законодавство повинно включати обсяг прав людини і громадянина, який відповідає міжнародним стандартам та міжнародним зобов'язанням, взятим на себе державою в процесі підписання нею міжнародних договорів (дотримуватись вимог міжнародної імплементації та національної імплементації міжнародних договорів (ст. 9 Конституції України); - внутрішнє законодавство повинно не суперечить загальнолюдським цінностям, зафіксованим в міжнародних актах з прав і свобод людини і громадянина (пріоритет норм міжнародного права перед нормами національного права та пріоритет прав людини перед правами держави (ст. 9 Конституції України); - у реальному житті абсолютні права і свободи відсутні, вони обмежені лише на підставі закону, в межах, допустимих конституцією держави, згідно вимог міжнародного права, в точно визначених цілях, зазначених в міжнародних актах (кримінальні покарання, забезпечення суспільного порядку, здоров'я населення тощо) (неможливість довільного обмеження прав людини (ст. ст. 21, 22, 23, 24, 55, 57, 58, 59, 64, 68 Конституції України); - права і свободи людини забезпечуються відповідними гарантіями в судовому порядку, а також матеріальними та іншими гарантіями в мірі, передбаченій міжнародними стандартами. Такі стандарти повинні відповідати конкретним умовам держави і її міжнародний обов'язок – здійснювати законодавчі, адміністративні і судові заходи, з метою закріплення, легалізації, легітимації,

охорони, захисту, виконання і забезпечення прав і свобод людини згідно її конституційних процедур (обов'язкова наявність національної системи захисту прав і свобод людини (ст. ст. 19, 55, 92, 106 Конституції України) [93, с. 153-167; 78].

Як вказує Є. Лаврентьев, міжнародно-правові стандарти відповідальності за адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією – це консесуально та документально закріплені державами загальноєвропейські правила поведінки суб'єктів міжнародного права з метою досягнення оптимальної впорядкованості попередження впливу корупції та подолання її наслідків, які стосуються недотримання фізичними або юридичними особами встановленого порядку суспільних відносин [87, с. 119].

Отже, міжнародні стандарти запобігання корупції в діяльності Збройних Сил України – це встановлені нормами міжнародного публічного права нормативні засади, що визначають та забезпечують функціонування внутрішньодержавного механізму запобігання корупції з використанням міжнародних норм щодо діяльності Збройних Сил України задля досягнення результатів максимально ефективною антикорупційною політикою та реалізації демократичних ідей у суспільному правовому регулюванні.

Категорія міжнародно-правових стандартів за діяння чи бездіяльність, пов'язану з корупцією, є умовним адже був особливий історико-правовий розвиток, який спочатку формувався переважно щодо кримінальної відповідальності, та ґрунтувався на ідеях комплексу різних заходів. Стандарти стали продуктом багаторічної роботи, які в різних країнах та Україні можна проілюструвати по різному. Таким прикладом є стандарти протидії проявам корупції в політиці або діянь, пов'язаних з нею чи суміжних протиправних діянь [87, с. 117]. А. Пахлеванзаде виокремлює декілька етапів становлення міжнародно-правового механізму протидії корупції [113, с. 66–69]:

– на першому – етапі зародження міжнародного механізму протидії корупції (50– 60-ті рр. ХХ ст.) – міжнародні організації, зокрема ООН,

почали звертати серйозну увагу на необхідність боротьби з підкупом державних посадових осіб у сфері міжнародних комерційних і фінансових операцій. У цей час боротьба з корупцією стала одним із пріоритетних напрямів державної політики таких країн, як Бельгія, Великобританія, Німеччина, Корея, Сингапур, США, Франція та Японія [113, с. 66–69].

– другий етап умовно називає етапом національно-правового регулювання протидії міжнародній корупції та віднести його до 70-х рр. ХХ ст. У цей час із метою становлення нового міжнародного економічного порядку в ООН здійснюються спроби вироблення юридичного визначення корупції та підготовки міжнародної угоди із боротьби з незаконними виплатами та іншими видами корупційних практик. Саме в цей період формується ідея зробити подібні діяння кримінально караними за національним законодавством держав – членів ООН [113, с. 66–69].

– третій етап становлення міжнародного механізму протидії корупції – етап інтернаціоналізації антикорупційних норм (1980–2003 рр.), який характеризується активізацією роботи в межах універсальних і регіональних міжнародних організацій із розробки заходів протидії незаконним виплатам та іншим різновидам корупції. Зусилля ООН у цьому напрямі завершилися прийняттям Генеральною Асамблеєю ООН Декларації про боротьбу з корупцією та підкупом у міжнародних комерційних операціях, яка містила, *inter alia*, Міжнародний кодекс поведінки посадових осіб [113, с. 66–69; 2].

Відповідно, на міжнародній арені активне засудження всіх видів корупції, включаючи хабарництво, почалось із другої половини ХХ століття. Одним із перших документів в цій сфері є ухвалена 15 грудня 1975 року Резолюція Генеральної Асамблеї ООН 3514(XXX) «Заходи проти корупції, яка практикується транснаціональними й іншими корпораціями, їх посередниками та іншими причетними до цього сторонами» [96]. Зазначений документ закликає уряди всіх країн вжити на національному рівні всіх необхідних заходів щодо запобігання та протидії корупції, які вони вважатимуть доцільними, включаючи законодавчі [67, с. 20-21]. Така

необхідність була обумовлена переходом до нового міжнародного економічного порядку, де діяльність транснаціональних корпорацій перебувала під пильним наглядом [96]. Даним документом пропонувалось запровадження на національному рівні системи моніторингу за діяльністю корпорацій, а також збір, обробка та міждержавний обмін інформацією щодо стану корупції в країнах. Аналітичним центром такої інформації визначався Центр ООН з транснаціональних корпорацій [96; 121, с. 167-172].

24 травня 1989 року Економічна і Соціальна рада ООН запропонувала восьмому Конгресу ООН з профілактики злочинності і поводження з правопорушниками і його підготовчим нарадам вивчити шляхи і засоби сприяння дотриманню Керівних принципів ефективного здійснення Кодексу поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку. Пропонувалось застосування положень даного акту до всіх посадових осіб з підтримання правопорядку, незалежно від їх відомчої належності з обов'язковою розробкою спеціалізованих національних кодексів [149], які вміщуватимуть норми необхідної поведінки таких осіб [121, с. 167-172].

На восьмому конгресі ООН, який відбувся в Гавані у 1990 році, ухвалено «Практичні заходи боротьби з корупцією», в яких визначаються найбільш важливі завдання для подолання корупції. А саме, уряди мають: проаналізувати адекватність свого кримінального законодавства, включаючи процесуальні норми, з тим щоб реагувати на всі види корупції; розробити адміністративні та регулятивні механізми попередження корупції; встановити процедури виявлення, розслідування та засудження корумпованих посадових осіб; розробити правові положення для конфіскації коштів та майна, набутих в результаті корупції; вжити відповідних заходів по відношенню до підприємств, причетних до корупції [165].

З цього часу визначені завдання не змінювалися. Вони уточнювалися, деталізувалися в різних документах, прийнятих в рамках ООН. Зокрема, це резолюція Генеральної Асамблеї ООН «Боротьба з корупцією» від 12 грудня 1996 року, Декларація ООН «Про боротьбу з корупцією та хабарництвом в

міжнародних комерційних операціях» (1996 р.), Керуючі принципи для ефективного виконання Кодексу поведінки посадових осіб з підтримання правопорядку (1989 р.). Зазначені документи мають рекомендаційний характер. Водночас саме вони відіграли ключову роль в підготовці міжнародно-правових актів, які закріпили міжнародні стандарти протидії за запобігання корупції [165].

Таким чином, ідейним початком формування міжнародних стандартів запобігання корупції в діяльності Збройних Сил України можна вважати формування загально-міжнародних критеріїв та умов притягнення до кримінальної відповідальності осіб за вчинення корупційних діянь, що розпочалося з прийняття Асамблеєю ООН різних міжнародних резолюції та декларацій рекомендаційного характеру, у яких закріплювалися ідеї формування системи правових та організаційних заходів запобігання та протидії корупції, в тому числі, щодо діяльності органів публічної влади.

У 1996 році був прийнятий Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб, який визначає, що державна посада, як вона визначається у національному законодавстві, це посада, наділена довірою, яка передбачає зобов'язання діяти в інтересах держави. Тому державні посадові особи виявляють абсолютну відданість державним інтересам своєї країни, які представлені демократичними інститутами влади. Державні посадові особи виконують свої обов'язки і функції компетентно і ефективно у відповідності до законів або адміністративних положень і з повною доброчесністю. Вони постійно прагнуть того, щоб забезпечити найефективніше і вміле розпорядження державними ресурсами, за які вони несуть відповідальність. Державні посадові особи уважні, справедливі і неупереджені при виконанні своїх функцій і, зокрема, у своїх відносинах з громадськістю. Вони ніколи не надають будь-яку неправомірну перевагу будь-якій групі осіб або окремій особі, не допускають дискримінації щодо будь-якої групи осіб або окремої особи або не зловживають іншим чином наданими їм повноваженнями та владою [99].

Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб встановлює, що державні посадові особи не використовують своє офіційне становище для невинного здобування особистої користі або особистої та фінансової користі для своїх сімей. Вони не беруть участі ні в яких угодах, не займають ніякого становища, не виконують ніяких функцій і не мають ніяких фінансових, комерційних або інших аналогічних інтересів, які несумісні з їх посадою, функціями, обов'язками або їх виконанням. У тій мірі, у якій до цього зобов'язує посада, і відповідно до законів і адміністративних положень державні посадові особи сповіщають про ділові, комерційні або фінансові інтереси та про діяльність, яка здійснюється з метою отримання фінансового прибутку, які можуть привести до можливої колізії інтересів. У випадку можливої або передбачуваної колізії між обов'язками і приватними інтересами державних посадових осіб вони діють відповідно до заходів, встановлених для того, щоб зменшити або усунути таку колізію інтересів. Державні посадові особи не мають права користуватися державними грошовими коштами, власністю, послугами або інформацією, отриманою ними при виконанні службових обов'язків, для здійснення діяльності, не пов'язаної з виконанням ними службових функцій. Державні посадові особи діють відповідно до заходів, які встановлені законом або адміністративними положеннями, для того, щоб після виходу зі своїх офіційних посад вони не зловживали своїм колишнім службовим становищем [99].

Відповідно, Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб 1996 року є одним із основоположних міжнародних актів запобігання корупції в діяльності органів влади, що встановлює обов'язок посадових та службових осіб діяти в межах закону та інтересах держави, та формує адміністративні положення запобігання корупції, заборони використання привілейованого статусу та відстоювання приватних інтересів у публічній професійній діяльності.

Одним з головних документів у цій сфері є Конвенція ООН проти корупції, прийнята на 58 сесії Генеральної Асамблеї ООН у жовтні 2003

року. Конвенція визначає пакет стандартів, заходів та правил, які всі країни можуть застосувати для зміцнення своїх правових норм та режимів державного регулювання у сфері боротьби з корупцією. Дослідники права розцінюють Конвенцію ООН протидії корупції як «антикорупційний документ глобального значення», який може стати «ефективним інструментом міжнародного співробітництва в боротьбі з корупцією» [165; 77].

Конвенція ООН проти корупції встановлює, що кожна держава-учасниця, згідно з основоположними принципами своєї правової системи, розробляє й здійснює або проводить ефективну скоординовану політику протидії корупції, яка сприяє участі суспільства і яка відображає принципи правопорядку, належного управління державними справами й державним майном, чесності й непідкупності, прозорості й відповідальності. Кожна Держава-учасниця прагне періодично проводити оцінку відповідних правових інструментів й адміністративних заходів з метою визначення їхньої адекватності з точки зору запобігання корупції та боротьби з нею [77].

Крім того, Конвенція ООН проти корупції передбачає, що кожна Держава-учасниця прагне, в належних випадках і згідно з основоположними принципами своєї правової системи, створювати, підтримувати й зміцнювати такі системи приймання на роботу, набору, проходження служби, просування по службі та виходу у відставку державних службовців і, в належних випадках, інших державних посадових осіб, які не обираються, які: а) ґрунтуються на принципах ефективності й прозорості й на таких об'єктивних критеріях, як бездоганність роботи, справедливість і здібності; б) включають належні процедури підбору й підготовки кадрів для заняття державних посад, які вважаються особливо вразливими з точки зору корупції, і ротації, у належних випадках, таких кадрів на таких посадах; с) сприяють виплаті належної винагороди й установленню справедливих окладів з урахуванням економічного розвитку Держави-учасниці; д) сприяють здійсненню освітніх і навчальних програм, з метою забезпечення того, що ці особи задовольняють

вимоги стосовно правильного, добросовісного й належного виконання державних функцій, а також забезпечують їм спеціалізовану й належну підготовку, щоб поглибити усвідомлення ними ризиків, які пов'язані з корупцією та стосуються виконання ними своїх функцій. Такі програми можуть містити посилання на кодекси або стандарти поведінки у відповідних галузях [77].

Отже, Конвенція ООН проти корупції 2003 року є основним нормативним стандартом міжнародного характеру щодо запобігання та протидії корупції, яким встановлюється ідея обов'язкового внутрішньодержавного формування антикорупційної політики з використанням інструментів та заходів міжнародної співпраці та стандартизації щодо запобігання корупції, та закріпленням ідеологічної заборони органів влади щодо вчинення корупційних діянь з обов'язковим використанням інституту відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією у складовій професійної публічної діяльності органів влади.

Міжнародне співтовариство відносно нещодавно звернуло увагу на негативні наслідки, ризики для розвитку демократичного суспільства та національної безпеки, які виникають внаслідок корупції у владних органах держав. Співпраця та доробки держав у сфері запобігання та боротьби з корупцією здійснюються як на універсальному, так і на регіональному рівні. Рамковій Конвенції ООН проти організованої злочинності належить центральне місце у системі міжнародних договорів, присвячених цьому питанню. Її основне значення полягає у створенні теоретичної основи для адаптації національного законодавства та визначенні фундаментальних засад антикорупційної політики держав-учасниць цього міжнародного договору. Резолюції, декларації та інші акти Генеральної Асамблеї ООН стали основою для створення міжнародних нормативно-правових актів, які закріпили універсальні стандарти запобігання корупційним проявам. Регіональні міжнародні організації, такі як Рада Європи, Організація економічного співробітництва та розвитку, Європейський Союз, Африканський Союз та

Організація американських держав, відіграють вагому роль у розробці міжнародних договорів та актів рекомендаційного характеру [60, с. 55; 76].

Конвенція ООН проти організованої злочинності є міжнародним-правовим документом, універсальність якого підтверджується, по-перше, кількістю держав, що брали участь у її розробці, підписанні та стали її учасниками, по-друге, широким колом охоплених проблем. Перш за все, це стосується вимоги криміналізувати: створення організованої злочинної групи і участь у ній; відмивання грошових коштів (доходів); акти корупції; перешкоджання здійсненню правосуддя. Універсальний характер Конвенції виявляється і в широкому наборі заходів, спрямованих на попередження транснаціональної організованої злочинності: встановлення всеосяжного внутрішнього режиму регулювання і нагляду щодо банків і небанківських фінансових установ, недопущення і виявлення усіх форм відмивання коштів; вжиття заходів для забезпечення ефективних дій органів держав-учасниць у сфері попередження і виявлення корупції серед публічних посадових осіб і покарання за неї; конфіскацію майна та арешт; екстрадицію, захист свідків і потерпілих тощо. З прийняттям Конвенції отримали «легалізацію» терміни «транснаціональна злочинність», «транснаціональна організована злочинність», які вже давно поширені в сучасній юридичній літературі та міжнародно-правових документах. У подальшому все більше використовуються ці терміни, що підкреслює тісний зв'язок цих двох характеристик явища, що розглядається. Він отримав поширення як у сучасній юридичній літературі, у тому числі вітчизняній, так і в міжнародно-правових документах. Цю Конвенцію було розроблено для загальних цілей, внаслідок чого рівень абстракції Конвенції є вищим, ніж це необхідно для внутрішнього законодавства. Для виконання зобов'язань, передбачених Конвенцією і протоколами, багатьом державам необхідно прийняти нові закони чи внести зміни до чинного законодавства, а також зміцнити свої правоохоронні структури і системи кримінального правосуддя. Однак, Конвенція проти транснаціональної організованої злочинності, як й інші

міжнародно-правові документи, не містить єдиного концептуального підходу до питань контролю і профілактики транснаціональної злочинності. У першу чергу це стосується діянь, що посягають на інтереси кількох держав і внаслідок цього представляють міжнародну суспільну небезпеку (здійснюються особами (групами осіб) поза політикою будь-якої держави, заради досягнення власних протиправних цілей). Проте прийняття єдиного доку- мента є необхідним для вироблення комплексного підходу і єдиної ефективної стратегії співробітництва у сфері боротьби із серйозними формами транснаціональної організованої злочинності [119, с. 226-232].

Не менш плідною та активною є діяльність у сфері протидії та запобіганні корупції на рівні регіональних організацій. В першу чергу це стосується Ради Європи. Підхід цієї організації до боротьби з корупцією має три взаємопов'язаних аспекти: вироблення загальноєвропейських норм та стандартів, контроль за їх дотриманням, а також надання технічної допомоги державам та регіонам. Рада Європи розробила кілька міжнародно-правових документів у цій сфері: Кримінальну Конвенцію Ради Європи про боротьбу з корупцією (1999 р.), Цивільну Конвенцію Ради Європи про боротьбу з корупцією (1999 р.), Двадцять принципів боротьби з корупцією (1997 р.), Модельний кодекс поведінки для державних службовців (2000 р.), Єдині правила протидії корупції при фінансуванні політичних партій та виборчих кампаній (2003 р.) [165].

Не можна і оминати й відповідні акти НАТО. Так, Програма НАТО з розбудови доброчесності, цілісності, прозорості та зниження корупційних ризиків у роботі оборонних та безпекових інституцій (Building Integrity Program) започаткована у листопаді 2007 року. Вона має на меті допомогти зацікавленим країнам запроваджувати в їхніх національних оборонних і безпекових інституціях ефективний, доброчесний та прозорий менеджмент, зміцнювати механізми запобігання і протидії корупції, удосконалювати систему управління фінансовими і матеріальними ресурсами. Україна офіційно приєдналася до Програми 21 травня 2008 року. Самооцінка є

інструментом НАТО щодо діагностики національних інституцій сектору безпеки й оборони держав-членів та партнерів НАТО і підготовки рекомендацій, які спрямовано на мінімізацію корупційних ризиків та розбудову ефективної і прозорої системи управління. Самооцінка здійснюється у три етапи: опитування визначених структур сектору безпеки й оборони (опрацювання цими структурами відповідей до формалізованої анкети); узагальнення результатів опитувань під час інтерактивних зустрічей (Peer Review), які здійснюються міжнародними експертами Програми ВІ з представниками органів, що залучені до Самооцінки; опрацювання за результатами Самооцінки експертних висновків і рекомендацій, які, як правило, офіційно доводяться НАТО до керівництва відповідних національних структур, що пройшли Самооцінку [140].

Програма НАТО з розбудови доброчесності, цілісності, прозорості та зниження корупційних ризиків у роботі оборонних та безпекових інституцій передбачає наступні заходи антикорупційної політики у секторі безпеки та оборони: - публікація міністерствами антикорупційних планів дій на веб-сторінках. Здійснення постійного моніторингу стану імплементації таких планів Президентом та антикорупційним комітетом; - завершити створення структур із запобігання проявам корупції або трансформувати існуючі структури в органах державної влади та переконатись, що вони відповідно забезпечені необхідними ресурсами (у т. ч. людськими); - здійснювати потужну публічну інформаційну кампанію з питань антикорупційної діяльності та забезпечувати необхідну підтримку антикорупційних структур; - перепідпорядкування антикорупційного підрозділу безпосередньо Міністру оборони; - заохочувати розробку та реалізацію постійних антикорупційних навчальних програм в органах державної влади [139].

Таким чином, у складовій системі міжнародних стандартів запобігання корупції в діяльності Збройних Сил України чільне місце відіграє міжнародна співпраця на регіональному рівні щодо формування ідейних стандартів запобігання та протидії корупції таких міжнародних організацій

як Рада Європи та НАТО, що дозволяють нормативно закріпити засади запобігання корупції та практично реалізувати конкретні заходи протидії шляхом використання комплексу міжнародних заходів, внутрішньо-організаційних інструментів та засад конкретної антикорупційної політики держави сукупно в спільну, новітню та спеціалізовану антикорупційну програму в діяльності Збройних Сил України.

Усе вищевикладене дозволяє виділити наступні висновки:

– міжнародні стандарти запобігання корупції в діяльності Збройних Сил України – це встановлені нормами міжнародного публічного права нормативні засади, що визначають та забезпечують функціонування внутрішньодержавного механізму запобігання корупції з використанням міжнародних норм щодо діяльності Збройних Сил України задля досягнення результатів максимально ефективною антикорупційною політикою та реалізації демократичних ідей у суспільному правовому регулюванні.

– ідейним початком формування міжнародних стандартів запобігання корупції в діяльності Збройних Сил України можна вважати формування загально-міжнародних критеріїв та умов притягнення до кримінальної відповідальності осіб за вчинення корупційних діянь, що розпочалося з прийняття Асамблеєю ООН різних міжнародних резолюції та декларацій рекомендаційного характеру, у яких закріплювалися ідеї формування системи правових та організаційних заходів запобігання та протидії корупції, в тому числі, щодо діяльності органів публічної влади.

– Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб 1996 року є одним із основоположних міжнародних актів запобігання корупції в діяльності органів влади, що встановлює обов'язок посадових та службових осіб діяти в межах закону та інтересах держави, та формує адміністративні положення запобігання корупції, заборони використання привілейованого статусу та відстоювання приватних інтересів у публічній професійній діяльності.

– Конвенція ООН проти корупції 2003 року є основним нормативним стандартом міжнародного характеру щодо запобігання та протидії корупції, яким встановлюється ідея обов'язкового внутрішньодержавного формування антикорупційної політики з використанням інструментів та заходів міжнародної співпраці та стандартизації щодо запобігання корупції, та закріпленням ідеологічної заборони органів влади щодо вчинення корупційних діянь з обов'язковим використанням інституту відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією у складовій професійній публічній діяльності органів влади.

– у складовій системі міжнародних стандартів запобігання корупції в діяльності Збройних Сил України чільне місце відіграє міжнародна співпраця на регіональному рівні щодо формування ідейних стандартів запобігання та протидії корупції таких міжнародних організацій як Рада Європи та НАТО, що дозволяють нормативно закріпити засади запобігання корупції та практично реалізувати конкретні заходи протидії шляхом використання комплексу міжнародних заходів, внутрішньо-організаційних інструментів та засад конкретної антикорупційної політики держави сукупно в спільну, новітню та спеціалізовану антикорупційну програму в діяльності Збройних Сил України.

Таким чином, міжнародні стандарти запобігання корупції в діяльності Збройних Сил України є встановленою міжнародним публічним правом комплексною системою правових норм, концепцій та практичних антикорупційних програм, що забезпечують належне виконання Збройними Силами України своїх державних обов'язків з супровідним закріпленням загально-міжнародних критеріїв та умов притягнення до відповідальності військовослужбовців та службовців Збройних Сил України.

3.2. Розвиток адміністративного законодавства в частині удосконалення механізмів запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаних з корупцією в Збройних Силах України

Запровадження комплексних, збалансованих, дієвих механізмів запобігання правопорушенням, пов'язаним з корупцією, забезпечить належний результат та сприятиме зниженню рівня корупції в державі. Розроблення реальних концептуальних засад запобігання правопорушенням, пов'язаним з корупцією, дозволить мінімізувати негативні наслідки таких діянь в суспільстві, а обов'язкове виконання положень національного законодавства у сфері запобігання таким правопорушенням дасть змогу громадянам та особам, які підпадають під дію Закону України «Про запобігання корупції», дотримуватись позиції «не брати та не давати», що є проявом морально- етичних норм [89, с. 202–204].

Усунення корупційних ризиків та подолання соціальних передумов вчинення правопорушень, пов'язаних з корупцією, є основною метою політики держави в галузі запобігання корупції. Саме тому поінформованість суспільства щодо заходів запобігання правопорушенням, пов'язаним з корупцією, та взаємодія суспільства з органами державної влади і місцевого самоврядування є необхідним кроком до позитивних перетворень сфери антикорупційної політики. Формалізація антикорупційної політики має важливе, ключове значення під час створення антикорупційної стратегії, яка в свою чергу є визначеним орієнтиром на певний проміжок часу, з окресленою проблемою та запланованими результатами [89, с. 202–204].

Науковою спільнотою визначено, що удосконалення складів правопорушень, пов'язаних із корупцією, можливе кількома способами: 1) оптимізація правових норм, які передбачають відповідальність за такі діяння; 2) за потреби доповнення положень КУпАП новими складами правопорушень, пов'язаних із корупцією, чи навпаки виключення окремих

складів із положень адміністративного законодавства України; 3) удосконалення редакцій чинних адміністративно-правових норм, які передбачають відповідальність за такі діяння (і окремих ознак цих складів правопорушень, і стягнень за їх вчинення) [170].

Вирішення питання удосконалення редакцій чинних нормативно-правових норм, що врегульовують питання механізмів запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаних з корупцією в тому числі в Збройних Силах України є в край важливим, оскільки передбачає вироблення належного та комплексного інструментарію запобігання вчиненню військовослужбовцями адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією.

Найперше, що слід удосконалити це категоріальний апарат. Зокрема, законодавством досить обмежено визначено поняття «корупційний ризик». Відповідно до Методології управління корупційними ризиками, що затверджено Наказом Національного агентства з питань запобігання корупції від 28 грудня 2021 року № 830/21, корупційний ризик – це імовірність вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення, що негативно вплине на діяльність організації [97].

Спеціалізований Закон України «Про запобігання корупції» взагалі не визначає це поняття, хоча у його нормах неодноразово вказується про корупційний ризик.

Відповідно, з метою вдосконалення базового категоріального апарату в сфері запобігання корупції, пропонуємо доповнити статтю 1 «Визначення термінів» Закон України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року №1700-VII таким терміном: «корупційний ризик – це сукупність ситуацій та обставин щодо ігнорування, недотримання чи неправомірного застосування вимог законодавства, в результаті яких виникає висока імовірність виникнення вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення». Таким же положенням слід доповнити Методологію

управління корупційними ризиками, що затверджено Наказом Національного агентства з питань запобігання корупції від 28 грудня 2021 року № 830/21.

А. Левчук вказує, що один із етапів в пошуку колізій і прогалин в системі антикорупційного законодавства полягає у самому пошуку так званих «слабких місць», які потребують доопрацювання та уточнення. Розпочати варто із самого визначення поняття «правопорушення, пов'язане з корупцією», яке законодавчо закріплено в Законі України «Про запобігання корупції». Відповідно до ст. 1 п. 10 правопорушення, пов'язане з корупцією – діяння, що не містить ознак корупції, але порушує встановлені цим Законом вимоги, заборони та обмеження, вчинене особою, зазначеною у частині першій статті 3 цього Закону, за яке законом встановлено кримінальну, адміністративну, дисциплінарну та/або цивільно-правову відповідальність. Це поняття є досить широким та охоплює чимале коло питань, включаючи і кримінальне, і цивільно-правове, і адміністративне, і дисциплінарне законодавство, тим самим ускладнюючи своє практичне застосування. Також законодавець не дав вичерпного переліку правопорушень, пов'язаних з корупцією, залишивши розмиту межу між правопорушеннями, які пов'язані з корупцією, та корупційними правопорушеннями. Як мінімум, ці правопорушення мають деякі спільні спеціально-правові наслідки, які зазначені в Законі України «Про запобігання корупції», а саме: відсторонення від виконання службових повноважень, відсутність можливості в особи призначатись на певні посади та внесення відомостей про осіб, яких притягнуто до відповідальності, до Єдиного реєстру. Також слід згадати про наявність в КУпАП низки статей, які не потрапили до Глави 13-А, проте містять ознаки правопорушень, пов'язаних з корупцією. Зокрема, такими є ст. 164-12 КУпАП «Порушення бюджетного законодавства», ст. 164-14 «Порушення законодавства про здійснення закупівлі товарів, робіт і послуг за державні кошти», ст. 184-1 «Неправомірне використання державного майна», ст. 212-2 «Порушення законодавства про державну таємницю», де

передбачені санкції за правопорушення, пов'язані з корупцією [70; 89, с. 194–198].

Також проблемним є «переплетіння» корупційних правопорушень та правопорушень, пов'язаних з корупцією, як в адміністративному, так і в кримінальному законодавстві. Адже є деякі діяння, які за своїми ознаками є корупційними, але законодавчо не віднесені до таких, чи навпаки, містять ознаки, які повинні містити правопорушення, пов'язані з корупцією, проте в Главі 13- А КУпАП їх не містить [70; 89, с. 194–198].

Окрім того, в законодавстві наявні правові норми, які окреслюють ознаки корупційних правопорушень, проте з огляду на правову свідомість суспільства не вважаються такими. Тобто є діяння, які можуть бути корупційними, якщо міститимуть ознаки корупції [70; 89, с. 194–198].

Удосконалення системи запобігання правопорушенням, пов'язаним з корупцією, сприятиме реформуванню соціально-економічної системи України за допомогою стратегії інформаційного та законодавчого забезпечення, що має на меті запровадження нових ефективних превентивних антикорупційних механізмів. Запровадження антикорупційної освіти дозволить підтримувати загальнолюдські національні цінності та високі моральні засади життя суспільства, де пріоритетом виступатиме активна громадянська позиція в питаннях виявлення правопорушень, пов'язаних з корупцією, та запобігання їх вчиненню [89, с. 202–204].

У науковій літературі щодо правопорушень, пов'язаних із корупцією, зустрічаються пропозиції й щодо доцільності внесення змін до статті 172-5 КУпАП. Тут йдеться про виключення з положень антикорупційного законодавства словосполучення «подарунки, які відповідають загальноновизнаним уявленням про гостинність», оскільки надто широке його трактування сприяє виключно зловживанням у цій сфері. На цій підставі науковці обґрунтовано вважають, що задля ефективнішого застосування заходів запобігання корупції доцільно виключити з частини 2 статті 23 Закону України «Про запобігання корупції» положення щодо відповідності

подарунків загальноновизнаним уявленням про гостинність, залишивши тільки вартісне обмеження щодо їх отримання [170, с. 150]. А відтак вдосконалена частини 2 статті 23 Закону України «Про запобігання корупції»: а) не повинна містити положення щодо відповідності подарунків загальноновизнаним уявленням про гостинність, оскільки ця конструкція завдяки своєму оціночному характеру є корупціогенною і не сприяє ефективному застосуванню заходів запобігання корупції; б) має дозволяти одержання працівниками подарунків як заохочення в порядку, передбаченому законодавством про працю [55, с. 249].

Досліджуючи особливості подарунків для публічних службовців в Україні, Т.О. Коломоєць та Р.О. Кукурудз звертають увагу на те, що в Україні впроваджено змішану модель закріплення положень щодо одержання подарунків публічними службовцями, однак аналіз правозастосовної практики свідчить про непоодинокі порушення встановлених правових приписів, безпосередньо пов'язаних саме з дотриманням установлених обмежень, що зумовлено специфікою визначення меж дозволених діянь. Саме використання оціночних понять, відсутність детальної регламентації процедурних засад дотримання правових приписів зумовлює наявність передумов для можливих проявів суб'єктивного розсуду щодо тлумачення та застосування відповідних положень, з'ясування дотримання (недотримання) установлених обмежень щодо одержання подарунків [73, с. 96; 318].

Рошупкін С.В. в своїй праці про адміністративну відповідальність за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків пропонує статтю 24 Закону України «Про запобігання корупції» викласти в іншій редакції, а саме: «Якщо особа, на яку поширюються обмеження щодо використання службового становища та щодо одержання подарунків, виявила у своєму службовому приміщенні чи отримала майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок, вона зобов'язана невідкладно письмово повідомити про цей факт свого безпосереднього керівника або керівника відповідного органу, підприємства, установи, організації», тобто

виключивши словосполучення але не пізніше одного робочого дня. Також автором запропоновано доповнити вищевказану статтю такими положеннями: «Якщо особа, на яку поширюються обмеження щодо використання службового становища та щодо одержання подарунків, виявила майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок поза робочим місцем та службовим приміщенням, або одержала через близьких або третіх осіб, то вона невідкладно повинна повідомити про це органи Національної поліції України» [148]. Рощупкін С.В. пропонує розробити нормативно-правовий акт під назвою «Порядок отримання подарунків особами, що займають відповідальне та особливо відповідальне становище, а також посади з високим корупційних ризиків, у зв'язку з протокольними заходами, службовими відрядженнями і іншими офіційними заходами», включивши положення щодо можливості викупу подарунка особою, що обіймає посаду з підвищеним корупційних ризиком, відповідальне та особливо відповідальне становище, що здали подарунок в строк не пізніше 15 днів з дня тримання подарунка. У разі, якщо подарунок не був викуплений або не реалізований, керівником органу, в якому працює особа-одержувача приймається рішення про повторну реалізацію подарунка, або про його безоплатну передачу на баланс благодійної організації, або про його знищення відповідно до законодавства України [148].

Також є цікавою думка Шимон О.М., який у своєму дослідженні зазначає, що Законом України «Про запобігання корупції» встановлено положення, за якими «якщо особа, на яку поширюються обмеження щодо використання службового становища та щодо одержання подарунків, виявила у своєму службовому приміщенні чи отримала майно, що може бути неправомірною вигодою, або подарунок, вона зобов'язана невідкладно, але не пізніше одного робочого дня, письмово повідомити про цей факт свого безпосереднього керівника або керівника відповідного органу, підприємства, установи, організації. Про виявлення майна, що може бути неправомірною вигодою, або подарунка складається акт, який підписується особою, яка

виявила неправомірну вигоду або подарунок, та її безпосереднім керівником або керівником відповідного органу, підприємства, установи, організації. Предмети неправомірної вигоди, а також одержані чи виявлені подарунки зберігаються в органі до їх передачі спеціально уповноваженим суб'єктам у сфері протидії корупції». Подальша доля таких предметів законодавчо не врегульована. Не встановлено де вони зберігаються, який режим на них поширюється, куди вони далі передаються чи реалізуються, хто є відповідальною особою за їх збереження/передачу/реалізацію/знищення. А відтак автором пропонується закріпити нормативно створення окремого реєстру для фіксації подібних випадків одержаних подарунків державними службовцями та встановити правила їх реалізації (зі спрямуванням коштів у дохід держави) або передання їх у власність держави, або процедури знищення [181].

На наш погляд, удосконалення потребує термінологічне наповнення статті 172-5 Кодексу України про адміністративні правопорушення, відповідно до якої порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків - тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією такого подарунка. Та сама дія, вчинена особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за порушення, передбачене частиною першою цієї статті, - тягне за собою накладення штрафу від двохсот до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією такого дарунка (пожертви) та з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік [70].

Відповідно, у частині 1 статті 172-5 Кодексу України про адміністративні правопорушення, як в назві статті, вказано про конфіскацію такого подарунка. Частина 2 статті 172-5 Кодексу України про адміністративні правопорушення зазначає про «конфіскацію такого дарунка (пожертви)», тобто встановлює інше, синонімічне слово. Тому, з метою уніфікації та однозначності правових норм, пропонуємо внести зміни до

частини 2 статті 172-5 Кодексу України про адміністративні правопорушення та викласти її в такій редакції: «Та сама дія, вчинена особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за порушення, передбачене частиною першою цієї статті, - тягне за собою накладення штрафу від двохсот до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією такого подарунка та з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік.».

Окрім того, пропонуємо доповнити статтю 172-5 Кодексу України про адміністративні правопорушення приміткою про поняття подарунку, яке визначене у Законі України «Про запобігання корупції».

В пояснювальній записці до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо оптимізації процедур фінансового контролю в сфері запобігання корупції)» зазначається, що з метою оптимізації процедур фінансового контролю в сфері запобігання корупції існує необхідність внесення до чинного законодавства передбачених законопроектом змін, які скасовують проміжне протягом звітного року декларування інформації про суттєві зміни у майновому стані [125]. Автори законопроекту аргументують свою пропозицію тим, що декларант, подаючи протягом звітного року проміжні відомості щодо зміни майнового стану, фактично здійснює зайву роботу, оскільки такі відомості в будь-якому разі знову потрібно буде врахувати та відобразити у підсумковій річній декларації. Своєю чергою, необхідність подання таких проміжних відомостей викликає потребу держави витратити додаткові ресурси (людські, грошові, часові і т.д.) на адміністрування. По-перше, потрібно забезпечувати, щоб ці відомості декларант реально міг внести у будь-який день та час до Єдиного державного реєстру декларацій осіб, уповноважених на виконання функцій держави або місцевого самоврядування (збої у роботі якого були вже неодноразово). По-друге, антикорупційні органи не встигають перевірити у розумні строки навіть всі річні декларації, не кажучи вже про проміжні відомості про суттєві зміни майнового стану декларантів, подані

декларантами протягом звітного року (при цьому потрібно перевіряти і зміст поданих відомостей, і своєчасність подання таких проміжних відомостей) [125].

Основним призначенням приписів антикорупційного законодавства щодо додаткових заходів фінансового контролю є моніторинг реальних, а не потенційних доходів суб'єктів, що має бути чітко відображено у відповідних положеннях Закону України «Про запобігання корупції». Нині очевидною є необхідність внесення змін до частини 2 статті 52 Закону України «Про запобігання корупції». Адже в ситуації, коли навіть вузькопрофільні та висококваліфіковані експерти як, до речі, і судді, по-різному тлумачать положення законодавства, посилаючись на складні для опанування та неоднозначні приписи податкового законодавства, про дотримання принципу правової визначеності, який є складовою принципу верховенства права, не може йтися [55, с. 249]. Поряд з цим деякі науковці вдосконалення цих положень вбачають в іншому. На їхню думку, не слід відмовлятися від такого додаткового заходу здійснення фінансового контролю, як повідомлення про суттєву зміну у майновому стані (частина 2 статті 52 Закону України «Про запобігання корупції»). Доцільно вдосконалити його законодавчу регламентацію, зокрема шляхом збільшення вдвічі строку подання відповідного повідомлення та суми коштів (вартості майна), у разі отримання (придбання) яких виникає обов'язок подати повідомлення, а також закріплення вказівки на обов'язок брати до уваги оціночну вартість майна [55, с. 250].

На наш погляд, вдосконалювати адміністративну відповідальність за порушення вимог фінансового контролю слід в такому питанні. Відповідно до статті 172-6 Кодексу України про адміністративні правопорушення несвоєчасне подання без поважних причин декларації особи, уповноваженої на виконання функцій держави або місцевого самоврядування, - тягне за собою накладення штрафу від п'ятдесяти до ста неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Неповідомлення або несвоєчасне повідомлення

про відкриття валютного рахунка в установі банку-нерезидента або про суттєві зміни у майновому стані - тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян. Дії, передбачені частиною першою або другою цієї статті, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за такі ж порушення, - тягнуть за собою накладення штрафу від ста до трьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією доходу чи винагороди та з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік [70].

Однак, санкція частини 3 статті 172-6 Кодексу України про адміністративні правопорушення передбачає конфіскацію доходу чи винагороди. Згідно статті 29 Кодексу України про адміністративні правопорушення конфіскація предмета, який став знаряддям вчинення або безпосереднім об'єктом адміністративного правопорушення, полягає в примусовій безоплатній передачі цього предмета у власність держави за рішенням суду. Конфісковано може бути лише предмет, який є у приватній власності порушника, якщо інше не передбачено законами України. Конфіскація вогнепальної зброї, інших знарядь полювання і бойових припасів не може застосовуватись до осіб, для яких полювання є основним джерелом існування [70].

Відповідно, оскільки об'єктом статті 172-6 Кодексу України про адміністративні правопорушення є порушення вимог фінансового контролю, не можна застосовувати конфіскацію доходу чи винагороди, адже вони можуть бути отримані законним способом, однак не задекларовані суб'єктом. Питання легальності коштів слід встановлювати в порядку іншого провадження, тому конфіскація доходу чи винагороди, як санкція частини 3 статті 172-6 Кодексу України про адміністративні правопорушення є порушенням права власності. Тому, необхідно ввести зміни до частини 3 статті 172-6 Кодексу України про адміністративні правопорушення та вилучити складову санкції про конфіскацію доходу чи винагороди.

Як нами було сформовано, запобігання врегулювання конфлікту інтересів у Збройних Силах України здійснюється шляхом: 1) самоорганізації військовослужбовця; 2) адміністративного контролю за ризиками та можливостями виникнення конфлікту інтересів; 3) перегляду внутрішньої ієрархії управлінських взаємовідносин; 4) моделювання та використання альтернативних варіантів дипломатичного вирішення конкретних ситуацій в разі високої імовірності виникнення конфлікту інтересів; 5) позбавлення вільного доступу особи до службової інформації; 6) накладення адміністративної відповідальності як ефективного заходу запобігання (відповідно до статті 172-7 Кодексу України про адміністративні правопорушення).

Однак, питання запобігання врегулювання конфлікту інтересів у Збройних Силах України теж потребує певного врегулювання. Зокрема, на наш погляд, найбільш ефективним способом запобігання є самоорганізації військовослужбовця. Проте, виникають випадки, коли військовослужбовець не розумію, що виникає ризик конфлікту інтересів в межах службової діяльності, або ж не знає як правильно вирішити це питання. Відповідно, Міністерству оборони України слід розробити та затвердити Інструкцію з організації діяльності службовців Збройних Сил України щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, у яких визначити комплексну методичку самоорганізації військовослужбовців як внутрішньої інструкції їх діяльності.

Також важливим є сектор міжнародної, регіональної співпраці. 21 травня 2008 року під час засідання Спільної робочої групи Україна – НАТО з питань воєнної реформи Україна офіційно заявила про готовність приєднатися до Програми НАТО з розбудови доброчесності, цілісності, прозорості та зниження корупційних ризиків у роботі оборонних та безпекових інституцій (Building Integrity Program). Україна є однією із перших країн, що бере активну участь в Програмі практично з початку її реалізації. Співробітництво України в рамках Ініціативи спрямоване: на запровадження ефективної, доброчесної і прозорої системи управління;

зміцнення механізмів протидії і запобігання корупції; удосконалення системи управління фінансовими і матеріальними ресурсами з метою мінімізації негативного впливу корупційної діяльності в національних інституціях сектору безпеки та оборони. Сторонами щорічно узгоджується Робочий план заходів Україна-НАТО в рамках Програми BI (NATO Building Integrity 2015 Work Programme for Ukraine) [139].

На наш погляд, слід розширювати регіональну співпрацю з НАТО, що є складовою процесу впровадження міжнародних стандартів запобігання корупції в діяльності Збройних Сил України, через більш активне залучення до Програми НАТО з розбудови доброчесності, цілісності, прозорості та зниження корупційних ризиків у роботі оборонних та безпекових інституцій (Building Integrity Program) шляхом розширення доступу військовослужбовців до навчання, підвищення якості освітніх та навчальних послуг на рівні професорсько-викладацького складу, загальної обізнаності службовців щодо корупції та заходів її протидії.

Загалом, можна зробити наступні висновки щодо розвитку адміністративного законодавства в частині удосконалення механізмів запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаних з корупцією в Збройних Силах України:

– з метою вдосконалення базового категоріального апарату в сфері запобігання корупції, пропонуємо доповнити статтю 1 «Визначення термінів» Закон України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року №1700-VII таким терміном: «корупційний ризик – це сукупність ситуацій та обставин щодо ігнорування, недотримання чи неправомірного застосування вимог законодавства, в результаті яких виникає висока імовірність виникнення вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення». Таким же положенням слід доповнити Методологію управління корупційними ризиками, що затверджено Наказом Національного агентства з питань запобігання корупції від 28 грудня 2021 року № 830/21.

– у частині 1 статті 172-5 Кодексу України про адміністративні правопорушення, як в назві статті, вказано про конфіскацію такого подарунка. Частина 2 статті 172-5 Кодексу України про адміністративні правопорушення зазначає про «конфіскацію такого дарунка (пожертви)», тобто встановлює інше, синонімічне слово. Тому, з метою уніфікації та однозначності правових норм, пропонуємо внести зміни до частини 2 статті 172-5 Кодексу України про адміністративні правопорушення та викласти її в такій редакції: «Та сама дія, вчинена особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за порушення, передбачене частиною першою цієї статті, - тягне за собою накладення штрафу від двохсот до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією такого подарунка та з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік.».

– пропонуємо доповнити статтю 172-5 Кодексу України про адміністративні правопорушення приміткою про поняття подарунку, яке визначене у Законі України «Про запобігання корупції».

– оскільки об'єктом статті 172-6 Кодексу України про адміністративні правопорушення є порушення вимог фінансового контролю, не можна застосовувати конфіскацію доходу чи винагороди, адже вони можуть бути отримані законним способом, однак не задекларовані суб'єктом. Питання легальності коштів слід встановлювати в порядку іншого провадження, тому конфіскація доходу чи винагороди, як санкція частини 3 статті 172-6 Кодексу України про адміністративні правопорушення є порушенням права власності. Тому, необхідно ввести зміни до частини 3 статті 172-6 Кодексу України про адміністративні правопорушення та вилучити складову санкції про конфіскацію доходу чи винагороди.

– найбільш ефективним способом запобігання є самоорганізації військовослужбовця. Проте, виникають випадки, коли військовослужбовець не розумію, що виникає ризик конфлікту інтересів в межах службової діяльності, або ж не знає як правильно вирішити це питання. Відповідно,

Міністерству оборони України слід розробити та затвердити Інструкцію з організації діяльності службовців Збройних Сил України щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, у яких визначити комплексну методичку самоорганізації військовослужбовців як внутрішньої інструкції їх діяльності.

– слід розширювати регіональну співпрацю з НАТО, що є складовою процесу впровадження міжнародних стандартів запобігання корупції в діяльності Збройних Сил України, через більш активне залучення до Програми НАТО з розбудови доброчесності, цілісності, прозорості та зниження корупційних ризиків у роботі оборонних та безпекових інституцій (Building Integrity Program) шляхом розширення доступу військовослужбовців до навчання, підвищення якості освітніх та навчальних послуг на рівні професорсько-викладацького складу, загальної обізнаності службовців щодо корупції та заходів її протидії.

Отже, розвиток адміністративного законодавства в частині удосконалення механізмів запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаних з корупцією в Збройних Силах України має бути спрямований на вдосконалення базового категоріального апарату в сфері запобігання корупції шляхом доповнення спеціалізованого закону поняттям «корупційний ризик», уніфікації та однозначності правових норм, які встановлюють адміністративну відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією, розробки внутрішньої інструкції з організації діяльності службовців Збройних Сил України щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, розширення регіональної співпраці з НАТО через активне залучення до Програми НАТО з розбудови доброчесності, цілісності, прозорості та зниження корупційних ризиків у роботі оборонних та безпекових інституцій (Building Integrity Program).

Висновки до розділу 3

1. Міжнародні стандарти запобігання корупції в діяльності Збройних Сил України – це встановлені нормами міжнародного публічного права нормативні засади, що визначають та забезпечують функціонування внутрішньодержавного механізму запобігання корупції з використанням міжнародних норм щодо діяльності Збройних Сил України задля досягнення результатів максимально ефективною антикорупційною політикою та реалізації демократичних ідей у суспільному правовому регулюванні.

2. Ідейним початком формування міжнародних стандартів запобігання корупції в діяльності Збройних Сил України можна вважати формування загально-міжнародних критеріїв та умов притягнення до кримінальної відповідальності осіб за вчинення корупційних діянь, що розпочалося з прийняття Асамблеєю ООН різних міжнародних резолюції та декларацій рекомендаційного характеру, у яких закріплювалися ідеї формування системи правових та організаційних заходів запобігання та протидії корупції, в тому числі, щодо діяльності органів публічної влади.

3. Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб 1996 року є одним із основоположних міжнародних актів запобігання корупції в діяльності органів влади, що встановлює обов'язок посадових та службових осіб діяти в межах закону та інтересах держави, та формує адміністративні положення запобігання корупції, заборони використання привілейованого статусу та відстоювання приватних інтересів у публічній професійній діяльності.

4. Конвенція ООН проти корупції 2003 року є основним нормативним стандартом міжнародного характеру щодо запобігання та протидії корупції, яким встановлюється ідея обов'язкового внутрішньодержавного формування антикорупційної політики з використанням інструментів та заходів міжнародної співпраці та стандартизації щодо запобігання корупції, та закріпленням ідеологічної заборони органів влади щодо вчинення

корупційних діянь з обов'язковим використанням інституту відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією у складовій професійній публічній діяльності органів влади.

5. У складовій системи міжнародних стандартів запобігання корупції в діяльності Збройних Сил України чільне місце відіграє міжнародна співпраця на регіональному рівні щодо формування ідейних стандартів запобігання та протидії корупції таких міжнародних організацій як Рада Європи та НАТО, що дозволяють нормативно закріпити засади запобігання корупції та практично реалізувати конкретні заходи протидії шляхом використання комплексу міжнародних заходів, внутрішньо-організаційних інструментів та засад конкретної антикорупційної політики держави сукупно в спільну, новітню та спеціалізовану антикорупційну програму в діяльності Збройних Сил України.

6. З метою вдосконалення базового категоріального апарату в сфері запобігання корупції, пропонуємо доповнити статтю 1 «Визначення термінів» Закон України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року №1700-VII таким терміном: «корупційний ризик – це сукупність ситуацій та обставин щодо ігнорування, недотримання чи неправомірного застосування вимог законодавства, в результаті яких виникає висока імовірність виникнення вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення». Таким же положенням слід доповнити Методологію управління корупційними ризиками, що затверджено Наказом Національного агентства з питань запобігання корупції від 28 грудня 2021 року № 830/21.

7. У частині 1 статті 172-5 Кодексу України про адміністративні правопорушення, як в назві статті, вказано про конфіскацію такого подарунка. Частина 2 статті 172-5 Кодексу України про адміністративні правопорушення зазначає про «конфіскацію такого дарунка (пожертви)», тобто встановлює інше, синонімічне слово. Тому, з метою уніфікації та однозначності правових норм, пропонуємо внести зміни до частини 2 статті 172-5 Кодексу України про адміністративні правопорушення та викласти її в

такій редакції: «Та сама дія, вчинена особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за порушення, передбачене частиною першою цієї статті, - тягне за собою накладення штрафу від двохсот до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією такого подарунка та з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік.».

8. Пропонуємо доповнити статтю 172-5 Кодексу України про адміністративні правопорушення приміткою про поняття подарунку, яке визначене у Законі України «Про запобігання корупції».

9. Оскільки об'єктом статті 172-6 Кодексу України про адміністративні правопорушення є порушення вимог фінансового контролю, не можна застосовувати конфіскацію доходу чи винагороди, адже вони можуть бути отримані законним способом, однак не задекларовані суб'єктом. Питання легальності коштів слід встановлювати в порядку іншого провадження, тому конфіскація доходу чи винагороди, як санкція частини 3 статті 172-6 Кодексу України про адміністративні правопорушення є порушенням права власності. Тому, необхідно ввести зміни до частини 3 статті 172-6 Кодексу України про адміністративні правопорушення та вилучити складову санкції про конфіскацію доходу чи винагороди.

10. Найбільш ефективним способом запобігання є самоорганізації військовослужбовця. Проте, виникають випадки, коли військовослужбовець не розумію, що виникає ризик конфлікту інтересів в межах службової діяльності, або ж не знає як правильно вирішити це питання. Відповідно, Міністерству оборони України слід розробити та затвердити Інструкцію з організації діяльності службовців Збройних Сил України щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, у яких визначити комплексну методичку самоорганізації військовослужбовців як внутрішньої інструкції їх діяльності.

11. Слід розширювати регіональну співпрацю з НАТО, що є складовою процесу впровадження міжнародних стандартів запобігання корупції в діяльності Збройних Сил України, через більш активне залучення

до Програми НАТО з розбудови доброчесності, цілісності, прозорості та зниження корупційних ризиків у роботі оборонних та безпекових інституцій (Building Integrity Program) шляхом розширення доступу військовослужбовців до навчання, підвищення якості освітніх та навчальних послуг на рівні професорсько-викладацького складу, загальної обізнаності службовців щодо корупції та заходів її протидії.

ВИСНОВКИ

У дисертації на основі системного аналізу нормативно-правових актів, міжнародних стандартів та внутрішньо-службових інструментів, практики діяльності Збройних Сил України, теорії адміністративного права та науково-теоретичних позицій, сформовано, розкрито та вдосконалено правові засади запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією у Збройних Силах України. В результаті дослідження сформовано низку нових наукових та практичних висновків, положень та пропозицій, основними з яких є такі:

1. Сформовано, що запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією у Збройних Силах України – це превентивна адміністративна діяльність, спрямована на системну нейтралізацію причин та умов, які потенційно становлять об'єкт адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією, та мінімізацію корупційних ризиків в службовій діяльності Збройних Сил України.

2. Визначено, що адміністративно-правовий статус органів і підрозділів Збройних Сил України, які є суб'єктами запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаних з корупцією полягає в публічному правовому становищі усієї ієрархічної структури Збройних Сил України (від керівництва до військовослужбовця як суб'єкта самоорганізації) щодо реалізації адміністративно-правових форм запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаних з корупцією у службовій діяльності, що гарантується їх функціональними завданнями, обов'язками, правами та засадами відповідальності, та сукупно виражається у правовому зобов'язанні дотримання засад антикорупційної політики в сфері оборони.

3. Причини, які потенційно становлять об'єкт адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією у Збройних Силах України систематизовано у дві загальні групи:

1) внутрішньо-службові: – конфлікт інтересів у діяльності Збройних Сил України; – поганий та неефективний адміністративний контроль службовців Збройних Сил України; – необізнаність службовців Збройних Сил України у сфері корупції; – проблеми дотримання принципу професіоналізму у військовій системі; – неякісність військової освіти в Україні; – дисбаланс повноважень у діяльності Збройних Сил України; – неналежне матеріальне забезпечення Збройних Сил України; – неналежна внутрішня військова організація Збройних Сил України; – низький рівень взаємодії у військовій системі; – проблеми реалізації принципу прозорості у службовій діяльності Збройних Сил України щодо дотримання вимог фінансового контролю.

2) особисті або морально-етичні: – негативні риси характеру службовця Збройних Сил України (жадібність, відсутність сили волі, бажання влади тощо); – умисне зловживання правовим становищем службовцем Збройних Сил України; – необґрунтоване відчуття необхідності становлення власного бачення соціальної справедливості службовцем Збройних Сил України.

4. Розкрито, що нормативно-правове забезпечення питання запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаних з корупцією в Збройних Силах України характеризується розгалуженою сукупністю нормативних актів, серед яких основне місце виділено спеціальним законам України щодо запобігання корупції та функціонування Збройних Сил України, Кодексу України про адміністративні правопорушення та підзаконним актам, що регламентують порядок та умови діяльності Збройних Сил України.

5. Виділено адміністративно-правові характеристики запобігання порушення вимог фінансового контролю посадовими особами Збройних Сил України: 1) запобігання порушення вимог фінансового контролю посадовими особами Збройних Сил України полягає у проведенні роз'яснювальної, методичної, превентивної діяльності щодо ознайомлення посадових осіб Збройних Сил України з вимогами фінансового законодавства; 2) дотримання вимог фінансового контролю є невід'ємним внутрішнім обов'язком

посадових осіб Збройних Сил України; 3) фінансовим контроль за своєю природою є адміністративним інструментом перевірки посадових осіб Збройних Сил України встановлених вимог фінансового законодавства; 4) найпоширенішим адміністративним правопорушенням у сфері дотримання вимог фінансового контролю посадовими особами Збройних Сил України є порушення порядку подання декларацій та недостовірність відомостей, поданих у них.

6. Визначено, що запобігання врегулювання конфлікту інтересів у Збройних Силах України здійснюється шляхом: 1) самоорганізації військовослужбовця; 2) адміністративного контролю за ризиками та можливостями виникнення конфлікту інтересів; 3) перегляду внутрішньої ієрархії управлінських взаємовідносин; 4) моделювання та використання альтернативних варіантів дипломатичного вирішення конкретних ситуацій в разі високої імовірності виникнення конфлікту інтересів; 5) позбавлення вільного доступу особи до службової інформації; 6) накладення адміністративної відповідальності як ефективного заходу запобігання (відповідно до статті 172-7 Кодексу України про адміністративні правопорушення).

7. Виявлено адміністративні аспекти запобігання порушенню встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків у Збройних Силах України: 1) прохання, вимагання, витребування чи одержання подарунку у Збройних Силах України є об'єктивною стороною адміністративного правопорушення (стаття 172-5 Кодексу України про адміністративні правопорушення); 2) законодавством чітко встановлюються та контролюються обмеження щодо одержання подарунків; 3) запобігання порушенню встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків є адміністративно-правовою формою запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією у Збройних Силах України; 4) суб'єкти запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаних з корупцією наділяються спеціальними адміністративними повноваженнями

щодо виявлення фактів одержання подарунків у Збройних Силах України, запобігання та попередження таких фактів, та притягнення до відповідальності осіб, які вчинили відповідне правопорушення.

8. Розкрито, що міжнародні стандарти запобігання корупції в діяльності Збройних Сил України є встановленою міжнародним публічним правом комплексною системою правових норм, концепцій та практичних антикорупційних програм, що забезпечують належне виконання Збройними Силами України своїх державних обов'язків з супровідним закріпленням загально-міжнародних критеріїв та умов притягнення до відповідальності військовослужбовців та службовців Збройних Сил України.

9. Сформовано, що розвиток адміністративного законодавства в частині удосконалення механізмів запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаних з корупцією в Збройних Силах України має бути спрямований на вдосконалення базового категоріального апарату в сфері запобігання корупції шляхом доповнення спеціалізованого закону поняттям «корупційний ризик», уніфікації та однозначності правових норм, які встановлюють адміністративну відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією, розробки внутрішньої інструкції з організації діяльності службовців Збройних Сил України щодо запобігання та врегулювання конфлікту інтересів, розширення регіональної співпраці з НАТО через активне залучення до Програми НАТО з розбудови доброчесності, цілісності, прозорості та зниження корупційних ризиків у роботі оборонних та безпекових інституцій (Building Integrity Program).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Авер'янов В. Б. Адміністративне право України. Академічний курс: підручник у 2 томах. Т. 1. Загальна частина Київ: *Юрид. Думка*, 2004. 584 с.
2. Авер'янов В. Б. Виконавча влада і адміністративне право. Київ: *Видавничий Дім «Ін-Юре»*, 2002. 668 с.
3. Алексеев С. С. Право: азбука – теорія-філософія. Опыт комплексного исследования. Москва: *Статут*, 1999. 244 с.
4. Алфьоров С. М. Причини корупції в ОВС, що зумовлені специфікою органу. *Форум права*. 2011. № 1. С. 21-26.
5. Андрущенко О. Ю. Окремі проблеми визначення поняття конфлікту інтересів в законодавстві України. *Університетські наукові записки*. 2017. № 3. С. 259-267.
6. Безпалова О. І. Законодавче забезпечення реалізації правоохоронної функції держави. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2013. № 2. С. 22-32.
7. Безпалова О. І. Компетенція органів внутрішніх справ України щодо реалізації правоохоронної функції держави. *Журнал східноєвропейського права*. 2014. № 5. С. 17-26.
8. Безрутченко В. С. Причини та наслідки поширення корупції. *Боротьба з організованою злочинністю і корупцією (теорія і практика)*. 2010. Вип. 23. С. 105-114.
9. Белікова О. В. Юридичний склад адміністративного правопорушення. *Держава та регіони*. Серія «Право». 2013. № 3 (41). С. 22–28.
10. Боднарчук О. Г. Адміністративно-правові засади протидії корупції у Державній кримінально-виконавчій службі України : автореф. дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.07; *Держ. фіск. служба України, Ун-т держ. фіск. служби України*. Ірпінь, 2016. 40 с.

11. Бойко В. Поняття та зміст адміністративно-правового забезпечення ефективності функціонування судової влади України. *Підприємництво, господарство і право*. 2020. № 1. С. 96–100.
12. Бойко С. Ю. Поняття і суттєві ознаки трудо-правових заходів запобігання корупції і врегулювання конфлікту інтересів. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Вип. 1(5.2). С. 42-46.
13. Борисова Ю. В. Адміністративна відповідальність за правопорушення, пов'язані з корупцією: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07; *Ун-т мит. справи та фінансів*. Дніпро, 2021. 17 с.
14. Боротьба проти корупції: книжка парламентарія. *Парламентський центр Канади у співробітництві з Інститутом економічного розвитку Світового Банку за підтримкою Канадського агентства міжнародного розвитку*. 1999. С. 6–7.
15. Василевська Т. Е. Конфлікт інтересів на державній службі: етичні аспекти. *Науково-інформаційний вісник Академії національної безпеки*. 2014. № 1. С. 106–120.
16. Васнев С.А. Статистика : учеб. пособие. Москва: *МГУП*, 2001. 170 с.
17. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В.Т. Бусел. Київ : Ірпінь: *ВТФ «Перун»*, 2003. 1440 с.
18. Волошенко А. В. Корупційні ризики в оборонній сфері: природа, чинники та шляхи мінімізації. *Актуальні проблеми економіки*. 2015. № 10. С. 95-105.
19. Гайдученко С. О. До питання про конфлікт інтересів на державній службі в Україні. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. 2018. № 17(1). С. 12-13.
20. Галуцько В. В. Теорія держави та права: конспект лекцій. Херсон: *ВАТ «ХМД»*, 2008. 280 с.

21. Галуцько В. В., Діхтієвський П. В., Кузьменко О. В., Стеценко С. Г. та ін. Адміністративне право України. Повний курс: підручник. Херсон: *ОЛДІ-ПЛЮС*, 2018. 446 с.
22. Галуцько В. В., Олефір В. І., Пихтін М. П. та ін. Адміністративне право України: навчальний посібник у 2 т. Херсон: *ПАТ Херсонська міська друкарня*, 2011. 320 с.
23. Гаращук В. М. Контроль та нагляд в державному управлінні. Харків: *Фоліо*, 2002.
24. Гедульянов В. Е. Адміністративно-правові засади запобігання корупційним та пов'язаним з корупцією правопорушенням : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07; *Нац. авіац. ун-т*. Київ, 2020. 20 с.
25. Головач Т. А. Поняття корупційних ризиків. *Економіка. Фінанси. Право*. 2020. № 12. С. 16-19.
26. Голяшкіна О. А. Еволюція інституту запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у системі публічної служби. *Вісник Національної академії державного управління при Президентові України*. Серія : Державне управління. 2020. № 1. С. 13-22.
27. Голяшкіна О. Деякі методологічні підходи щодо визначення поняття та структури організаційно-правового механізму запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у публічному управлінні. *Збірник наукових праць Національної академії державного управління при Президентові України*. 2020. Вип. 2. С. 80-88.
28. Грабець І. Н. Адміністративно-правові засади діяльності прокурора щодо протидії адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Ген. прокуратура України, *Нац. акад. прокуратури України*. Київ, 2015. 20 с.
29. Гречин Є. Є. Корупційні ризики в інституціональному дискурсі. *Інформаційна безпека людини, суспільства, держави*. 2018. № 2. С. 65-74.

30. Гришова І. Ю. Корупційні ризики та зарубіжна методологія їх оцінювання в системі економічної безпеки бізнесу. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2015. № 4. С. 40-45.

31. Грудовенко О. С. Адміністративна сутність запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у Збройних Силах України. *Юридична наука*. 2020. №11. С. 111–115.

32. Грудовенко О. С. Адміністративні аспекти запобігання порушенню встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків у Збройних Силах України. *Юридична наука*. 2020. №12. С. 89–93.

33. Грудовенко О. С. Адміністративно-правова характеристика запобігання порушення вимог фінансового контролю посадовими особами Збройних Сил України. *Держава та регіони*. Серія: Право. 2022. № 3. С. 118–123.

34. Грудовенко О. С. Адміністративно-правовий статус управління з питань запобігання та виявлення корупції міністерства оборони України. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2022. № 4. С. 79–83.

35. Грудовенко О. С. Актуальні питання запобігання отриманню подарунків посадовими особами Збройних Сил України з позиції адміністративного права. Актуальні проблеми імплементації наукових досягнень у практичну діяльність: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 19–20 січня 2022 р.). Київ: *Науково-дослідний інститут публічного права*, 2022. С. 22–24.

36. Грудовенко О. С. Аналіз нормативно-правового забезпечення питання запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаних з корупцією в Збройних Силах України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. Випуск 5. Том 3. С. 99–103.

37. Грудовенко О. С. Новітні характеристики порушення вимог фінансового контролю як об'єкту адміністративного правопорушення у діяльності Збройних Сил України. Перспективні напрямки розвитку юридичної науки у XXI сторіччі: матеріали міжнародної науково-практичної

конференції (м. Київ, 17–18 лютого 2021 р.). Київ: *Науково-дослідний інститут публічного права*, 2021. С. 40–43.

38. Грудовенко О. С. Проблеми визначення об'єкту адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. Випуск 6. Том 2. С. 117–122.

39. Грудовенко О. С. Сучасна проблематика поняття адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією в Україні. Виклики сучасності та наукові підходи до їх вирішення: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 12–13 серпня 2020 р.). Київ: *Науково-дослідний інститут публічного права*, 2020. С. 32–34.

40. Грудовенко О. С. Теоретико-правові питання запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією у Збройних Силах України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2022. Випуск 3. С. 144–148.

41. Гудков Д. В. Адміністративно-правові засоби запобігання і протидії корупції дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. *Сумський державний університет*. Суми, 2018. 202 с.

42. Гудков Д. В. Конфлікт інтересів та шляхи його врегулювання в національному законодавстві. *Право і суспільство*. 2014. № 1-2. С. 120–124.

43. Джафарова О. В., Шатрава С. О. Адміністративно-правові інструменти взаємодії сервісних центрів МВС з іншими правоохоронними органами. *Право і Безпека*. 2022. № 2. С. 21-29.

44. Джужа О. М., Іванов Ю. Ф. Роль міжнародних організацій у боротьбі зі злочинністю. *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ України*. 2003. С. 59-67

45. Діденко С. В., Адміністративно-правовий статус суб'єктів публічної адміністрації які здійснюють адміністративно-правове забезпечення обігу та застосування зброї в Україні. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2015. № 3. С. 75–80.

46. Дікань Л. В., Кожушко О. В., Лядова Ю. О. та ін. Контроль у бюджетних установах: теорія та практика: монографія. Харків: *ХНЕУ ім. С. Кузнеця*. 2016. 332 с.
47. Дмитрієв Ю. В. Корупційні ризики у системі державного управління: поняття та види. *Менеджер*. 2015. № 1. С. 126-131.
48. Дмитрієв Ю. В. Причини виникнення корупційних ризиків у системі державного управління. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 4. С. 92-95.
49. Дрозд О. Ю. Теоретико-правова характеристика відповідальності за адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією в Україні. *Київський часопис права*. 2023. № 1.
50. Дрозд О. Ю. Військовослужбовець як суб'єкт адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією в Україні. *Право та державне управління*. 2023. № 1.
51. Дрозд О. Ю., Сорока Л. В. Організаційно-правові засади розбудови доброчесності в Міністерстві оборони України та Збройних Силах. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2022. Випуск 5.
52. Дрозд О. Ю. Проблеми визначення причин корупції під час проходження державної служби. *Національна академія внутрішніх справ: офіційний репозиторій*. 2022. URL: http://elar.naiu.kiev.ua/bitstream/123456789/12152/1/Реаліз.держ.антикор.політ.Ч1_p054-057.pdf.
53. Дрозд О. Ю., Тітко А. В. Служба фінансових розслідувань як орган боротьби з адміністративними корупційними правопорушеннями. *Митна справа*. 2014. С. 121-127
54. Дудоров О. О. Порушення обмежень щодо одержання подарунків: проблеми кваліфікації та вдосконалення законодавства. *Правничий часопис Донецького університету*. 2019. № 1. С. 12-21.

55. Дудоров О. О. Узагальнення судової практики у справах про адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією (статті 172-4 172-9 КУпАП). Київ, 2019. URL: <https://www.slideshare.net/CentrePravo/1724-1729>

56. Дутка Р. Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів як адміністративно-правовий інститут. 2020. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2020/3/23.pdf>

57. Європейський досвід протидії корупції: теорія та практика: аналіт. огляд / Нац. акад. внутр. справ ; упоряд.: Кржечковський І. та ін.; за заг. ред. д-ра юрид. наук, проф. В. В. Чернея. Київ : *Нац. акад. внутр. справ*, 2016. 235 с.

58. Загиней-Заболотенко З. А. Поняття «конфлікт інтересів» у правових позиціях Верховного Суду. *Слово Національної школи суддів України*. 2021. № 4. С. 110-126.

59. Загорська О. І. Психологічні особливості порушення обмежень щодо одержання подарунків. *Юридична психологія*. 2020. № 1. С. 40-46.

60. Задорожній О.В. Міжнародно-правові стандарти боротьби з корупцією. Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі: матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф. (Київ, 9 груд. 2016 р.). Київ : *Нац. акад. внутр. справ*, 2016. С. 49–55.

61. Заїка К. П. Корупційні ризики: поняття та засоби їх мінімізації. *Актуальні проблеми правознавства*. 2018. Вип. 2. С. 35-38.

62. Зайчук О. В., Оніщенко Н. М. Теорія держави і права. Академічний курс: підручник. Київ: *Юрінком Інтер*, 2008. 688 с.

63. Інформація Міністерства оборони України про ключові антикорупційні інформаційні ініціативи, що проведені в 2020 році. *Міністерство оборони України*. 2020. URL: https://www.mil.gov.ua/content/corruption/info_corruption_2020_year.pdf

64. Кадегроб А. І. Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07; *НДІ публ. права*. Київ, 2020. 19 с.

65. Киричко В. М. Проблема розмежування кримінальної та адміністративної відповідальності за порушення заборон одержання неправомірної вигоди й подарунків, шляхи її вирішення. *Проблеми законності*. 2017. Випуск 138. С. 125.

66. Ківалов С. В., Біла Л. Р. Адміністративне право України: навчально-методичний посібник. Одеса, 2004. 344 с.

67. Клімова С. М., Ковальова Т. В. Організаційно- правове забезпечення сучасної антикорупційної політики: навчальний посібник. *Харківський регіональний інститут державного управління Національної академії державного управління при Президентові України*. Харків, 2015. 252 с.

68. Клок О.В. Протидія корупційним правопорушенням засобами адміністративного права: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2015. 214 с.

69. Кобець О. В. Особливості прозорості одержання подарунків працівниками правоохоронних органів та особами, уповноваженими на виконання функцій держави. *Часопис Київського університету права*. 2011. № 4. С. 154.

70. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.

71. Коломоєць Т.О. Адміністративне право України : навчальний посібник. Київ : Істина, 2008. 216 с.

72. Коломоєць Т.О. Адміністративне право України. Академічний курс : підручник. Київ : *Юрінком Інтер*, 2011. 567 с.

73. Коломоєць Т.О., Кукурудз Р.О. Подарунки для публічних службовців в Україні: заборона, обмеження чи дозвіл як оптимальна модель правового регулювання. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2018. № 1. С. 92-96.

74. Колпаков В. К. Адміністративна відповідальність (адміністративно-деліктне право): навч. посіб. Київ: *Юрінком Інтер*, 2008. 256 с.
75. Колпаков В. К., Кузьменко О. В., Пастух І. Д., Сущенко В. Д. та ін. Курс адміністративного права України : підручник. Київ: *Юрінком Інтер*, 2012. 808 с.
76. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти транснаціональної організованої злочинності від 15 листопада 2000 року. *Верховна Рада України: офіційний веб-сайт*. 2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_789#Text
77. Конвенція Організації Об'єднаних Націй проти корупції від 31.10.2003: Закон України від 18.10.2006 року №252-V. *Верховна Рада України: офіційний веб-сайт*. 2018. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_c16
78. Конституція України від 28 червня 1996 року. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
79. Контроль: значення слова. Білодід І. К. Словник української мови: в 11 томах. Том 4, 1973. С. 271. URL: <http://sum.in.ua/s/kontrolj>
80. Конфлікт: значення слова Білодід І. К. Словник української мови: в 11 томах. Том 4, 1973. С. 274. URL: <http://sum.in.ua/s/konflikt>
81. Коррупция как социальное явление: понятие и содержание : презентація. *Свободаінфо*. 2022. URL: http://www.svobodainfo.org/en/system/files/Lekziya_Corruption_2.pdf
82. Корупція: значення слова. Білодід І. К. Словник української мови: в 11 томах. Том 4, 1973. С. 302. URL: <http://sum.in.ua/s/korupcija>
83. Костюченко О. Є. Визначення поняття «правове забезпечення». *Науковий вісник Національного університету державної податкової служби України*. 2015. № 1 (68). С. 11–16.
84. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 № 2341-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25-26. Ст. 131.

85. Курило С. Адміністративно-правовий статус органів внутрішніх справ як суб'єкта взаємодії з органами місцевої влади з питань забезпечення громадської безпеки та громадського порядку. *Форум права*. 2012. № 1. С. 523–526.
86. Кушнар'єв І. В. Причини та умови корупції. *Вісник Харківського національного університету внутрішніх справ*. 2013. № 1. С. 88-96.
87. Лаврент'єв Є. О. Міжнародно-правові стандарти та відповідальність за адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Вип. 2(5.1). С. 116-120.
88. Лаврент'єв Є.О. Відповідальність за адміністративні правопорушення пов'язані з корупцією в Україні. *ДДУВС*. 2022. URL: https://dduvs.in.ua/wp-content/uploads/files/Structure/science/rada/new_d0872702/37_3/d.pdf
89. Левчук А. О. Адміністративно-правовий механізм запобігання правопорушенням, пов'язаним з корупцією: дис. доктор. філос. 081 «Право». *Національна академія внутрішніх справ*, Київ, 2021. 260 с.
90. Леонтович С.П. Розвиток фінансового контролю за використанням бюджетних коштів в аграрному секторі економіки: дис. канд. екон. наук: 08.00.08. Київ: 2012. 168 с.
91. Мандибура В. Корупція: інституційна сутність та механізми подолання. *Економічна теорія*. 2017. №1. С. 59–76.
92. Мандибура В. О. Умови і механізми дієвого запобігання корупції в Україні. *Економіка України*. 2021. № 10. С. 67-91.
93. Мартиновський Д. П. Міжнародні правові стандарти: до визначення історико-правових, понятійних аспектів та еволюції становлення. *Вісник Маріупольського державного університету*. Серія : Право. 2017. Вип. 13. С. 153-167.
94. Матвійчук А. Адміністративно- правове забезпечення державної регуляторної політики. *Підприємство, господарство і право: науково-практичний юридичний журнал*. 2019. № 1. С. 108–111.

95. Мельник О. О. Адміністративно-правові заходи протидії корупції та корупційні ризики в державних органах влади. *Юридичний вісник. Повітряне і космічне право*. 2018. № 3. С. 76-82.

96. Меры против коррупции, практикуемой транснациональными и другими корпорациями, их посредниками и другими причастными к этому сторонами: Резолюция Генеральной Ассамблеи ООН от 15 декабря 1975 року 3514 (XXX). *UNDOCS*. 2022. URL: <https://undocs.org/ru/A/RES/3514%28XXX%29>

97. Методологія управління корупційними ризиками: затверджено Наказом Національного агентства з питань запобігання корупції від 28 грудня 2021 року № 830/21. *Верховна Рада України: офіційний веб-сайт*. 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0219-22#Text>

98. Михненко А. М., Руснак О. В., Мудров А. М. та ін. Запобігання та протидія корупції : навч. посіб. Київ: *ДННУ «Акад. фін. Управління»*, 2013. 666 с.

99. Міжнародний кодекс поведінки державних посадових осіб від 23.07.1996. *Верховна Рада України: офіційний веб-сайт*. 2022. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_788#Text

100. Міловідова С. В. Попередження та протидія адміністративним правопорушенням в Україні. *Державний вищий навчальний заклад «Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»*. Київ, 2016. 231 с.

101. Музика-Стефанчук О.А. Фінансове право: навчальний посібник. Київ: *Ін Юре*, 2018. 348 с.

102. Настюк В. Я. Сутність і причини корупційних проявів в Україні. *Питання боротьби зі злочинністю*. 2014. Вип. 27. С. 182-191.

103. Оленцевич Н. В. Корупція в системі публічного управління: причини та запобігання. *Бізнес Інформ*. 2018. № 11. С. 28-33.

104. Онищук О. О. Механізм адміністративно-правового запобігання та протидії корупції. *Форум права*. 2010. № 4. С. 686–689. URL: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/2010-4/10oootpk.pdf>

105. Опис ідентифікованих корупційних ризиків у діяльності Міністерства оборони України, чинників корупційних ризиків та можливих наслідків корупційного правопорушення чи правопорушення, пов'язаного з корупцією. Додаток 1 до Звіту за результатами оцінки корупційних ризиків у діяльності Міністерства оборони України. *Міністерство оборони України: офіційний веб-сайт*. 2021. URL: https://www.mil.gov.ua/content/corruption/Opus_24_02_2021.pdf

106. Організаційно-методичні вказівки з питань реалізації державної антикорупційної діяльності Міністерства оборони України та Збройних Сил України в 2022 році від 26.11.2021 року. *Міністерство оборони України: офіційний веб-сайт*. 2021. URL: https://www.mil.gov.ua/content/corruption/org_metod_vkazivky_antucorup_2022.pdf

107. Пак Н. Т., Тітарчук А. О., Кобець К. О. Запобігання корупції в Україні. *«Молодий вчений»*. 2019. № 6 (70) С. 118-123.

108. Панфілов О. Є. Адміністративна відповідальність за корупційні правопорушення в Україні: автореф. дис. канд. юрид. наук: 12.00.07. *Нац. ун-т «Одеська юридична академія»*. Одеса, 2013. 22 с.

109. Панчишин А. Поняття, ознаки та структура категорії «правовий статус». *Часопис Київського університету права*. 2010. № 2. С. 95–98.

110. Пасека О.Ф. Проблемні аспекти адміністративної відповідальності за порушення вимог фінансового контролю. *Transform to Open Science*. 2022. URL: <http://dx.doi.org/10.5281/zenodo.3678828>

111. Пастух І. Д. Викладацька діяльність публічних службовців і конфлікт інтересів. *Право та державне управління*. 2018. С. 145-150

112. Пастух І. Межі службових та представницьких повноважень у конфлікті інтересів. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 10. С. 140-145.

113. Пахлеванзаде А. Становлення міжнародно-правового механізму протидії корупції. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2021. Вип. 4. С. 66-69.

114. Пашинський В.Й. Адміністративно-правове забезпечення оборони країни. *Порівняльно-аналітичне право*. 2017. № 6. С. 252–255.

115. Петренко Г. О., Ковальчук В. І. Окремі аспекти застосування адміністративної відповідальності за правопорушення, пов'язані з корупцією у сфері фінансового контролю. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2020. URL: <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2020-8/33>

116. Побережний В.В. Сутність та причини корупції в системі органів державної влади. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej12/txts/10pvvodv.pdf>

117. Положення про Управління з питань запобігання та виявлення корупції Міністерства оборони України: Наказ Міністерства оборони України №11 від 10.01.2019 року. *Міністерство оборони України: офіційний веб-сайт*. 2021. URL:

https://www.mil.gov.ua/content/mou_orders/mou_2021/389_nm.pdf

118. Помазуев А.Е. Коррупционные риски: понятие и значение для механизма противодействия коррупции. URL: <http://electronic.ruzh.org/?q=ru/node/579>

119. Попко В. В. Конвенція ООН проти транснаціональної організованої злочинності 2000 р. (Палермська конвенція): умови прийняття, структура, зміст. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 2. С. 226-232.

120. Порядок подання антикорупційних програм, змін до них на погодження до Національного агентства з питань запобігання корупції та здійснення їх погодження: Наказ Національного агентства з питань запобігання корупції від 28.12.2021 року №830/21. *Верховна Рада України:*

офіційний веб-сайт. 2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0220-22#n83>

121. Приходько А. А. Міжнародна ретроспектива розвитку стандартів протидії корупції. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Вип. 2(2). С. 167-172.

122. Про вдосконалення процесу управління корупційними ризиками: Наказ Національного агентства з питань запобігання корупції від 28.12.2021 року №830/21. *Верховна Рада України: офіційний веб-сайт*. 2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0219-22#n18>

123. Про військовий обов'язок і військову службу: Закон України від 25.03.1992 року №2232-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 27. Ст. 385.

124. Про Військову службу правопорядку у Збройних Силах України: Закон України від 07.03.2002 року №3099-ІІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 32. Ст. 225.

125. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо оптимізації процедур фінансового контролю в сфері запобігання корупції): Проект Закону України / С. В. Шахов, С. А. Вельможний, О. С. Сухов. *Ліга закон*. 2022. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/GI00446A.html

126. Про внесення змін до Положення про Управління з питань запобігання та виявлення корупції Міністерства оборони України: Наказ Міністерства оборони України №389 від 17.12.2021 року. *Міністерство оборони України: офіційний веб-сайт*. 2021. URL: https://www.mil.gov.ua/content/mou_orders/mou_2021/389_nm.pdf

127. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 року №1700- VII. *Відомості Верховної Ради*. 2014. № 49. Ст. 2056.

128. Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки: Закон України від 20.06.2022 року №2322-ІХ. *Верховна Рада України: офіційний веб-сайт*. 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#n94>

129. Про затвердження Антикорупційної програми Міністерства оборони України на 2021-2024 роки: Наказ Міністерства оборони України від 31.08.2021 року № 264. *Міністерство оборони України: офіційний веб-сайт*. 2021. URL:

https://www.mil.gov.ua/content/mou_orders/mou_2021/264_nm_full_2021.pdf

130. Про затвердження Інструкції з надання доповідей і донесень про події, кримінальні правопорушення, військові адміністративні правопорушення та адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією, порушення військової дисципліни та їх облік у Міністерстві оборони України, Збройних Силах України та Державній спеціальній службі транспорту: Наказ Міністерства оборони України від 29.11.2018 року №604. *Верховна Рада України: офіційний веб-сайт*. 2019. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1451-18#Text>

131. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо підготовки антикорупційних програм органів влади: Рішення Національного агентства з питань запобігання корупції від 19.01.2017 року №31. *Верховна Рада України: офіційний веб-сайт*. 2021. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0031884-17#n10>

132. Про затвердження Положення про Міністерство оборони України: Постанова Кабінету Міністрів України від 26.11.2014 року №671. *Верховна Рада України: офіційний веб-сайт*. 2021. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/671-2014-п#Text>

133. Про затвердження Порядку проведення службового розслідування у Збройних Силах України: Наказ Міністерства оборони України від 21.11.2017 року №608. *Верховна Рада України: офіційний веб-сайт*. 2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1503-17#Text>

134. Про затвердження Типового Положення про уповноважений підрозділ (уповноважену особу) з питань запобігання та виявлення корупції: Наказ Національного агентства з питань запобігання корупції №277/21 від

27.05.2021 року. *Верховна Рада України: офіційний веб-сайт*. 2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0914-21#Text>

135. Про Збройні Сили України: Закон України від 06.12.1991 року №1934- XII. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 9. Ст.108.

136. Про Положення про Генеральний штаб Збройних Сил України: Указ Президента України від 30.01.2019 року №23/2019. *Верховна Рада України: офіційний веб-сайт*. 2021. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/23/2019#n14>

137. Про Положення про проходження громадянами України військової служби у Збройних Силах України: Указ Президента України від 10.12.2008 року №1153/2008. *Верховна Рада України: офіційний веб-сайт*. 2019. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1153/2008#Text>

138. Проведення реформ в умовах захисту суверенітету держави, її економічне зростання неможливі без викорінення корупції. *Арміяінформ*. 2021. URL: <https://armyinform.com.ua/2021/04/27/provedennya-reform-v-umovah-zahystu-suverenitetu-derzhavy-yiyi-ekonomichne-zrostannya-nemozhlyvi-bez-vykorinennya-korupcziyi/>

139. Програма (ініціатива) НАТО/РСАП з розбудови цілісності, прозорості, підзвітності, запровадження доброчесності та зниження корупційних ризиків в оборонних та безпекових інституціях. *НАЗК: офіційний веб-сайт*. 2022. URL: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2019/05/Programa-NATO-z-rozbudovy-tsilisnosti-zaprovadzhennya-dobrochesnosti-ta-znyzhennya-koruptsijnyh-ryzykiv-v-oboronnyh-ta-bezpekovyh-instytutsiyah.pdf>

140. Програма НАТО з розбудови доброчесності є потужним інструментом реформ у секторі безпеки і оборони України. *Кабінет Міністрів України: офіційний веб-сайт*. 2022. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/programa-nato-z-rozbudovi-dobrochesnosti-ye-potuzhnim-instrumentom-reform-u-sektori-bezpeki-i-oboroni-ukrayini-ivanna-klimpush-cincadze-u-vashingtoni>

141. Рабінович П. М. Міжнародні стандарти прав людини: властивості, загальне поняття, класифікація. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2016. № 1. С. 19-29.

142. Рева Ю. О. Особливості притягнення до адміністративної відповідальності за порушення вимог фінансового контролю. *Юридичний вісник*. Одеса : *Гельветика*. 2019. № 3. С. 139-145.

143. Рівчаченко С.В. Запобігання та врегулювання конфлікту інтересів як спосіб протидії корупції: дис. канд. юрид. наук: 12.00.07. Запоріжжя: *Запорізький національний університет*, 2017. 195 с.

144. Рогульський С. С. Адміністративно-правові заходи боротьби з корупцією в Україні: дис. канд. юрид. наук: 12.00.07. *Київський національний університет імені Тараса Шевченка*. Київ, 2005. 187 с.

145. Роз'яснення Національного агентства з питань запобігання корупції від 29.12.2021 року №11 «Щодо застосування окремих положень Закону України «Про запобігання корупції» стосовно заходів фінансового контролю (подання декларації, повідомлення про суттєві зміни в майновому стані, повідомлення про відкриття валютного рахунку)». 2021. URL: <https://www.pfu.gov.ua/2151214-roz-yasnennya-natsionalnogo-agentstva-z-pytan-zapobigannya-koruptsiyi-vid-29-12-2021-11-shhodo-zastosuvannya-okremykh-polozhen-zakonu-ukrayiny-pro-zapobigannya-koruptsiyi-stosovno-zahodiv-finansovogo-k/>

146. Розвиток законодавства України у сфері оборони: проблеми адаптації до стандартів НАТО та шляхи їх вирішення : матеріали Науково-практичної конференції. м. Київ, 23 квітня 2021 року / упоряд.: П. П. Богуцький, В. Г. Пилипчук, С. О. Дорогих. Київ, 2021. 376 с.

147. Рощупкін С. В. Актуальні питання обмеження щодо одержання подарунків. *Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ*. 2018. № 2. С. 225.

148. Рощупкін С.В. Адміністративна відповідальність за порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків дис. ... канд.

юрисд. наук : 12.00.07. *Національна академія внутрішніх справ*, Київ, 2020. 230 с.

149. Руководящие принципы для эффективного осуществления Кодекса поведения должностных лиц по поддержанию правопорядка 1989/61. АО «Кодекс». URL: <http://docs.cntd.ru/document/901744941>

150. Рядінська В. О. Переваги, пільги, послуги як предмети подарунку (новели антикорупційного законодавства України). *Вісник Маріупольського державного університету*. Серія : Право. 2020. Вип. 19. С. 34-42.

151. Сербин Р. А. Адміністративна відповідальність за правопорушення пов'язані з корупцією у Збройних Силах України: перспективи удосконалення. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2023. № 4.

152. Сербин Р. А., Чернявський С. С., Пастух І. Д. та ін. Адміністративні правопорушення, пов'язані з корупцією: наук.-практ. комент. Київ : *Нац. акад. внутр. справ*, 2020. 90 с.

153. Сікорський О. П. Адміністративно-правовий статус Державного департаменту у справах громадянства, імміграції та реєстрації фізичних осіб України: автореф. дис...канд. юрид. наук: 12.00.07. Харків, 2011. 17 с.

154. Сіренко Д.О. Правові засади запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією, здійснюваного суб'єктами приватної детективної діяльності: дис. ... канд. юрид. наук: спец. 12.00.07. Київ, 2019. 263 с.

155. Сорока Л. В. Державне регулювання і управління та їх співвідношення з публічним адмініструванням. Актуальні проблеми держави і права : зб. наук. пр. Вип. 86. Одеса: *Гельветика*, 2020. С. 204-209.

156. Сорока Л. В. Державний нагляд і контроль як основа адміністративно-правового забезпечення та реалізації державних гарантій. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського*. Серія: Юридичні науки. 2020. Том 31. № 4.

157. Стасюк О.Л. Сутність адміністративно-правового забезпечення реалізації правозахисної функції української держави. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2017. Вип. 5. С. 172–175.

158. Титко А. В. Адміністративна відповідальність поліцейських за порушення вимог фінансового контролю в Україні : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ: *Нац. акад. внутр. справ*, 2016. 269 с.

159. Титко А. В. Ознаки обмеження одержання подарунків як різновиду адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2018. Вип. 4(3). С. 67-70.

160. Тімашов В. Причини та умови корупції в Україні. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія : Юридичні науки. 2017. № 865. С. 338-344.

161. Ткаченко О. Г. Поняття та характерні риси конфлікту інтересів під час проходження державної служби в Україні. *Науковий вісник Сіверщини*. Серія : Право. 2020. № 2. С. 63-74.

162. Трепак В.М. Особливості дефініції поняття «корупція». *Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ*. 2015 № 4 (97). С. 181-196.

163. Тройчук Р. Д. Об'єкт порушення вимог фінансового контролю. *Право і Безпека*. 2022. № 1. С. 196-206.

164. Управління з питань запобігання та виявлення корупції Міністерства оборони України. *Міністерство оборони України. Офіційний веб-сайт*. 2022. URL: <https://www.mil.gov.ua/ministry/struktura-aparatu-ministerstva/upravlinnya-z-pitan-zapobigannya-ta-viyavlennya-korupczii.html>

165. Участь України в міжнародному співробітництві у сфері запобігання та протидії корупції: лист Міністерства юстиції України від 22.06.2011. *Верховна Рада України: офіційний веб-сайт*. 2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/n0042323-11#Text>

166. Федотова І. О. Теоретичні аспекти визначення змісту та елементів правового статусу суб'єктів митних правовідносин. *Вісник Академії митної служби України*. Сер. : Право. 2012. № 1. С. 7–12.

167. Фідря Ю. Проблеми законодавчої регламентації заборони одержання подарунків особами, на яких поширюється дія антикорупційного законодавства. *Історико-правовий часопис*. 2017. № 2. С. 135-139.

168. Фодчук А. Б., Стрільців О. М., Гаман І. Г. та ін. Запобігання конфлікту інтересів у діяльності органів системи Міністерства внутрішніх справ. Київ : *Нац. акад. внутр. справ*, 2019. 72 с.

169. Фоміна М. В., Приходько В. В., Каптуренко М. Г. та ін. Корупція і тіньова економіка: політекономічний аспект: монографія. Донецьк: *ДонНУЕТ*, 2012. 333 с.

170. Франчук В.В., Корецька-Шукєвіч Д.Д. Правопорушення, пов'язані з корупцією: адміністративно-правові засади протидії: монографія. Варшава: *ЛьвДУВС*, 2021. 183 с.

171. Хабарова Т. В. Адміністративно-процесуальні засади запобігання корупції в Україні : дис. канд. юр. наук : 12.00.07. *Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна*. Харків, 2017 р. 216 с.

172. Хомутенко А.В. Система фінансового контролю за діяльністю небанківських неприбуткових фінансових установ України: монографія. Одеса: *Друк*, 2009. 188 с.

173. Цабека К.Є. Юридичний склад адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією. Серія: *Право*. 2020. № 2 (68). С. 112-117.

174. Цвік М.В. Загальна теорія держави і права : підручник для студ. юрид. спец. вищ. навч. закладів освіти. Харків : *Право*, 2002. 432 с

175. Чернявський С. С. Наукові основи розробки криміналістичної методики розслідування фінансового шахрайства. *Науковий вісник Київського національного університету внутрішніх справ*. 2008. С. 89-100.

176. Чернявський С., Джужа О. Криміналізація економіки України: сучасний стан, тенденції, напрями протидії. *Право України*. 2005. С. 35-40

177. Чиркин В.Е. Конституционное право: Россия и зарубежный опыт. Москва: *Зерцало*, 1998. 448 с.

178. Шавло І. А. Корупційні ризики: виявлення та моніторинг в органах державної фіскальної служби України. *Економіка: теорія та практика*. 2016. № 2. С. 46-49.

179. Шестопалова Л. Відмежування корупційних правопорушень від правопорушень, пов'язаних із корупцією. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 5. С. 193–197.
URL: <http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pgip/2017/5/44><http://pgpjournal.kiev.ua>

180. Шимон О. М. Вдосконалення правового регулювання встановлення обмежень і заборон як засобів запобігання правопорушенням, пов'язаним з корупцією. Запорізькі правові читання: матеріали Щорічної міжнародної науково-практичної конференції, м. Запоріжжя, 6 травня 2019 року / за заг. ред. Т. О. Коломоєць. Запоріжжя: ЗНУ, 2019. С. 134–136.

181. Шимон О.М. Обмеження та заборони як засоби запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією, у діяльності державних службовців в Україні: дис. докт. філос. 081–Право. *Запорізький національний університет*, Запоріжжя, 2020. 224 с.

182. Шинкаренко Н. В. Причини виникнення корупції в органах Національної поліції України. *Право і безпека*. 2016. № 3 (62). С. 104–107.

183. Шопіна І. М. Феномен адміністративно-правового забезпечення в адміністративному праві. *Наука і правоохоронна*. 2018. № 4. С. 141–145.

184. Юскаєва І. П. Поняття та структурні елементи адміністративно-правового статусу Міністерства соціальної політики України. *Актуальні проблеми права: теорія і практика*. 2013. № 28. С. 619-628.

185. Яковлев А. Организованная преступность и переход к рыночным отношениям. *Сов. гос-во и право*. 1990. № 2. С. 84–87.

186. Andrei Shleifer, Robert Vishney. Shleifer Andrei Corruption. *Quarterly Journal of Economics*. 1993. № 108. P. 599–617.

187. Definition of risk from the Oxford Advanced Learner's Dictionary. *Oxford Advanced Learner's Dictionary*. 2022. URL: https://www.oxfordlearnersdictionaries.com/definition/english/risk_1

188. Roeser S. Handbook of risk theory. Dordrecht: *Springer Science+Business Media B.V.* 2012. 203 p.

189. Standard: Oxford English Dictionary. *Oxford University*. 2022. URL: <https://www.oed.com/viewdictionaryentry/Entry/188962>

190. United Nations Declaration against Corruption and Bribery in International Commercial Transactions: UN General Assembly Resolution A/RES/51/191 of 16 December 1996. *UN General Assembly*. 2022. URL: <http://www.un.org/documents/ga/res/51/a51r191.htm>

ДОДАТКИ

Додаток А

СПИСОК ПУБЛІКАЦІЙ ЗДОБУВАЧА ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

в яких опубліковані основні наукові результати дисертації:

1. Грудовенко О. С. Адміністративна сутність запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у Збройних Силах України. *Юридична наука*. 2020. №11. С. 111–115.

2. Грудовенко О. С. Адміністративні аспекти запобігання порушенню встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків у Збройних Силах України. *Юридична наука*. 2020. №12. С. 89–93.

3. Грудовенко О. С. Аналіз нормативно-правового забезпечення питання запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаних з корупцією в Збройних Силах України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. Випуск 5. Том 3. С. 99–103.

4. Грудовенко О. С. Проблеми визначення об'єкту адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. Випуск 6. Том 2. С. 117–122.

5. Грудовенко О. С. Теоретико-правові питання запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією у Збройних Силах України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2022. Випуск 3. С. 144–148.

6. Грудовенко О. С. Адміністративно-правова характеристика запобігання порушення вимог фінансового контролю посадовими особами Збройних Сил України. *Держава та регіони*. Серія: Право. 2022. № 3. С. 118–123.

7. Грудовенко О. С. Адміністративно-правовий статус управління з питань запобігання та виявлення корупції міністерства оборони України. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2022. № 4. С. 79–83.

які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

8. Грудовенко О. С. Сучасна проблематика поняття адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією в Україні. Виклики сучасності та наукові підходи до їх вирішення: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 12–13 серпня 2020 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2020. С. 32–34.

9. Грудовенко О. С. Новітні характеристики порушення вимог фінансового контролю як об'єкту адміністративного правопорушення у діяльності Збройних Сил України. Перспективні напрямки розвитку юридичної науки у XXI сторіччі: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 17–18 лютого 2021 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2021. С. 40–43.

10. Грудовенко О. С. Актуальні питання запобігання отриманню подарунків посадовими особами Збройних Сил України з позиції адміністративного права. Актуальні проблеми імплементації наукових досягнень у практичну діяльність: матеріали міжнародної науково-практичної конференції (м. Київ, 19–20 січня 2022 р.). Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2022. С. 22–24.

БЛАНК
соціологічного опитування громадян з питань правового забезпечення
діяльності Збройних Сил України

Шановний респонденте! Вашій увазі надається бланк соціологічного опитування щодо проблемних питань діяльності правового забезпечення Збройних Сил України. Опитування є анонімним, відповідно просимо Вас надати правдиві відповіді. На кожне питання треба надати відповідь – наприклад, «Так» або «Ні» у графі навпроти шляхом постановлення позначки (наприклад, «+», або «V»). Результати вашої активної громадянської позиції буде використано для розроблення рекомендацій щодо покращення ефективності механізму правового забезпечення діяльності Збройних Сил України.

Дякуємо Вам за участь.

Чи існує, на Ваш погляд, корупція у діяльності Збройних Сил України?	
Так	Ні
Чи повинно врегульовуватися одержання подарунків у діяльності Збройних Сил України?	
Так	Ні
Чи повинні службовці Збройних Сил України вчасно подавати свої фінансові декларації?	
Так	Ні
Чи необхідно впроваджувати антикорупційні програми у діяльності Збройних Сил України?	
Так	Ні

РЕЗУЛЬТАТИ
соціологічного опитування громадян України з питань правового
забезпечення діяльності Збройних Сил України

Вибірковим анкетуванням було охоплено 520 респондентів. Час проведення анкетування – четвертий квартал 2022 року. 18% респондентів відмовилися відповідати на питання з причин браку часу, особистих причин та роздратованості, викликаної складною ситуацією в державі.

Чи існує, на Ваш погляд, корупція у діяльності Збройних Сил України?	
Так	Ні
70%	30%
Чи повинно врегульовуватися одержання подарунків у діяльності Збройних Сил України?	
Так	Ні
81%	19%
Чи повинні службовці Збройних Сил України вчасно подавати свої фінансові декларації?	
Так	Ні
93%	7%
Чи необхідно впроваджувати антикорупційні програми у діяльності Збройних Сил України?	
Так	Ні
69%	31%

ПРОЄКТ

ЗАКОНУ УКРАЇНИ

**Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» та
Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо
вдосконалення базового категоріального апарату в сфері запобігання
корупції**

Верховна Рада України п о с т а н о в л я є:

I. Внести до Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 № 1700-VII (Відомості Верховної Ради. 2014. № 49. Ст. 2056.) такі зміни:

– внести доповнення до частини 1 статті 1 «Визначення термінів» такого змісту: «корупційний ризик – це сукупність ситуацій та обставин щодо ігнорування, недотримання чи неправомірного застосування вимог законодавства, в результаті яких виникає висока імовірність виникнення вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення»;

II. Внести до Кодексу України про адміністративні правопорушення (Відомості Верховної Ради Української РСР. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.) такі зміни:

– внести зміни до частини 2 статті 172-5 «Порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків» та викласти в такій редакції: «Та сама дія, вчинена особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за порушення, передбачене частиною першою цієї статті, - тягне за собою накладення штрафу від двохсот до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією такого подарунка та з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік.».

III. Цей закон набирає чинності з дня його опублікування.

**Голова
Верховної Ради України**

ПОЯСНЮВАЛЬНА ЗАПИСКА
до проєкту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про
запобігання корупції» та Кодексу України про адміністративні
правопорушення щодо вдосконалення базового категоріального апарату
в сфері запобігання корупції»

1. Обґрунтування потреби ухвалення акта

З метою вдосконалення базового категоріального апарату в сфері запобігання корупції, пропонується доповнити статтю 1 «Визначення термінів» Закон України «Про запобігання корупції» від 14 жовтня 2014 року №1700-VII таким терміном: «корупційний ризик – це сукупність ситуацій та обставин щодо ігнорування, недотримання чи неправомірного застосування вимог законодавства, в результаті яких виникає висока імовірність виникнення вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення». Таким же положенням слід доповнити Методологію управління корупційними ризиками, що затверджено Наказом Національного агентства з питань запобігання корупції від 28 грудня 2021 року № 830/21.

У частині 1 статті 172-5 Кодексу України про адміністративні правопорушення, як в назві статті, вказано про конфіскацію такого подарунка. Частина 2 статті 172-5 Кодексу України про адміністративні правопорушення зазначає про «конфіскацію такого дарунка (пожертви)», тобто встановлює інше, синонімічне слово. Тому, з метою уніфікації та однозначності правових норм, пропонується внести зміни до частини 2 статті 172-5 Кодексу України про адміністративні правопорушення та викласти її в такій редакції: «Та сама дія, вчинена особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за порушення, передбачене частиною першою цієї статті, - тягне за собою накладення штрафу від двохсот до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією такого подарунка та з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік.».

2. Мета законопроекту

Метою і завданням законопроекту є вдосконалення базового категоріального апарату в сфері запобігання корупції.

3. Загальна характеристика та основні положення законопроекту

Законопроектом пропонується внести такі зміни й доповнення – внести доповнення до Закону України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 № 1700-VII (Відомості Верховної Ради. 2014. № 49. Ст. 2056.) до частини 1 статті 1 «Визначення термінів» такого змісту: «корупційний ризик – це сукупність ситуацій та обставин щодо ігнорування, недотримання чи

неправомірного застосування вимог законодавства, в результаті яких виникає висока імовірність виникнення вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення»;

– внести зміни до Кодексу України про адміністративні правопорушення (Відомості Верховної Ради Української РСР. 1984. Додаток до № 51. Ст. 1122.) до частини 2 статті 172-5 «Порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків» та викласти в такій редакції: «Та сама дія, вчинена особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за порушення, передбачене частиною першою цієї статті, - тягне за собою накладення штрафу від двохсот до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією такого подарунка та з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік.».

4. Стан нормативно-правової бази в зазначеній сфері правового регулювання

Нормативною основою зазначеної сфери є Конституція України, Кодекс України про адміністративні правопорушення, Закон України «Про запобігання корупції», інші законодавчі та підзаконні акти України.

5. Фінансово-економічне обґрунтування

Ухвалення цього проекту Закону не потребує додаткових видатків державного бюджету.

6. Прогноз соціально-економічних та інших наслідків ухвалення законопроекту

Ухвалення Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про запобігання корупції» та Кодексу України про адміністративні правопорушення щодо вдосконалення базового категоріального апарату в сфері запобігання корупції» дозволить удосконалити чинне законодавство та уніфікувати категоріальний апарат.

ПОРІВНЯЛЬНА ТАБЛИЦЯ
до проєкту Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про
запобігання корупції» та Кодексу України про адміністративні
правопорушення щодо вдосконалення базового категоріального апарату
в сфері запобігання корупції»

Зміст положення (норми) чинного акта законодавства	Зміст положення (норми) проєкту акта
Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 № 8073-Х	
<p style="text-align: center;"><i>Стаття 172⁵. Порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків</i></p> <p>Порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків -</p> <p style="padding-left: 2em;">тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією такого подарунка.</p> <p>Та сама дія, вчинена особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за порушення, передбачене частиною першою цієї статті, -</p> <p style="padding-left: 2em;">тягне за собою накладення штрафу від двохсот до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією такого дарунка (пожертви) та з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік.</p>	<p style="text-align: center;"><i>Стаття 172⁵. Порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків</i></p> <p>Порушення встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків -</p> <p style="padding-left: 2em;">тягне за собою накладення штрафу від ста до двохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією такого подарунка.</p> <p>Та сама дія, вчинена особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за порушення, передбачене частиною першою цієї статті, -</p> <p style="padding-left: 2em;">тягне за собою накладення штрафу від двохсот до чотирьохсот неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з конфіскацією такого подарунка та з позбавленням права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю строком на один рік.</p>
Закон України «Про запобігання корупції» від 14.10.2014 № 1700-VII	
<p style="text-align: center;"><i>Стаття 1. Визначення термінів</i></p> <p style="text-align: center;">норма відсутня</p>	<p style="text-align: center;"><i>Стаття 1. Визначення термінів</i></p> <p>корупційний ризик – це сукупність ситуацій та обставин щодо ігнорування, недотримання чи неправомірного застосування вимог законодавства, в результаті яких</p>

	виникає висока імовірність виникнення вчинення корупційного або пов'язаного з корупцією правопорушення;
--	---

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор Національної
академії внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор

Станіслав ГУСАРЄВ

2022 року

АКТ

**про впровадження результатів дисертації здобувача наукового ступеня
доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»
Національної академії внутрішніх справ Грудовенко Олени Сергіївни на
тему «Правові засади запобігання адміністративним правопорушенням,
пов'язаним з корупцією у Збройних силах України» в освітній процес
Національної академії внутрішніх справ**

Комісія в складі: завідувача кафедри поліцейського права, кандидата юридичних наук, доцента Кулікова Володимира Анатолійовича (голова комісії), доцента кафедри поліцейського права, доктора юридичних наук, професора Дрозда Олексія Юрійовича, старшого наукового співробітника відділу докторантури та ад'юнктури, кандидата юридичних наук, старшого дослідника Панченко Ольги Іванівни склала цей акт про те, що результати дисертації здобувача наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» Національної академії внутрішніх справ Грудовенко Олени Сергіївни на тему «Правові засади запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією у Збройних силах України» впроваджено в освітній процес академії, зокрема:

1. Матеріали дисертації здобувача застосовуються в освітньому процесі під час підготовки та проведення лекцій, семінарських і практичних занять зі здобувачами вищої освіти з навчальних дисциплін: «Адміністративна діяльність», «Адміністративне право», «Актуальні проблеми адміністративного права і процесу».

2. Результати дисертаційного дослідження Грудовенко Олени Сергіївни відображені в наукових статтях і науково-практичних конференціях для здобувачів вищої освіти, де в якості джерел для підготовки навчальних матеріалів рекомендовано такі публікації:

Грудовенко О.С. Адміністративна сутність запобігання та врегулювання конфлікту інтересів у збройних силах України. *Юридична наука*. 2020. №11. С. 111–115.

Грудовенко О.С. Адміністративні аспекти запобігання порушенню встановлених законом обмежень щодо одержання подарунків у збройних силах України. *Юридична наука*. 2020. №12. С. 89–93.

Грудовенко О.С. Аналіз нормативно-правового забезпечення питання запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаних з корупцією в збройних силах України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. Випуск 5. Том 3. С. 99–103.

Грудовенко О.С. Проблеми визначення об'єкту адміністративних правопорушень, пов'язаних з корупцією. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2021. Випуск 6. Том 2. С. 117–122.

Грудовенко О.С. Теоретико-правові питання запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією у збройних силах України. *Науковий вісник публічного та приватного права*. 2022. Випуск 3. С. 144–148.

Грудовенко О.С. Адміністративно-правова характеристика запобігання порушення вимог фінансового контролю посадовими особами збройних сил України. *Держава та регіони. Серія: Право*. 2022. № 3. С. 118–123.

Грудовенко О.С. Адміністративно-правовий статус управління з питань запобігання та виявлення корупції міністерства оборони України. *Актуальні проблеми вітчизняної юриспруденції*. 2022. № 4. С. 79–83.

Грудовенко О.С. Сучасна проблематика поняття адміністративного правопорушення, пов'язаного з корупцією в Україні. Виклики сучасності та наукові підходи до їх вирішення: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 12–13 серпня 2020 р. – Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2020. С. 32–34.

Грудовенко О.С. Новітні характеристики порушення вимог фінансового контролю як об'єкту адміністративного правопорушення у діяльності збройних сил України. Перспективні напрямки розвитку юридичної науки у XXI сторіччі: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 17–18 лютого 2021 р. – Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2021. С. 40–43.

Грудовенко О.С. Актуальні питання запобігання отриманню подарунків посадовими особами збройних сил України з позиції адміністративного права. Актуальні проблеми імплементації наукових досягнень у практичну діяльність: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 19–20 січня 2022 р. – Київ: Науково-дослідний інститут публічного права, 2022. С. 22–24.

3. Зазначені праці підтверджують належний навчально-методичний рівень, актуальність обраної тематики, фахову підготовку дисертації здобувача

наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» Національної академії внутрішніх справ Грудовенко Олени Сергіївни на тему «Правові засади запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією у Збройних силах України», а також практичну значущість роботи й можливість використання результатів дослідження під час викладання зазначених вище навчальних дисциплін.

Голова комісії

Члени комісії:

Володимир КУЛІКОВ

Олексій ДРОЗД

Ольга ПАНЧЕНКО

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. Президента Науково-дослідного інституту публічного права,
доктор юридичних наук, професор

Сергій КОРОЄД

А К Т

впровадження результатів дисертації здобувача наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» Національної академії внутрішніх справ Грудовенко Олени Сергіївни на тему «Правові засади запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією у Збройних силах України» у науково-дослідну роботу Науково-дослідного інституту публічного права

Комісія в складі: в.о. президента Науково-дослідного інституту публічного права, доктора юридичних наук, професора Короєда Сергія Олексійовича (голова комісії), завідувача аспірантури, доктора юридичних наук, професора Сороки Лариси Володимирівни, завідувача відділу науково-правових експертиз та законопроектних робіт, доктора юридичних наук, професора Куркової Ксенії Миколаївни, склала цей акт про те, що матеріали дисертації здобувача наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» Національної академії внутрішніх справ Грудовенко Олени Сергіївни на тему «Правові засади запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією у Збройних силах України» мають необхідний теоретичний, методологічний рівень і практичну значимість та використовуються у науково-дослідній роботі наукових відділів Науково-дослідного інституту публічного права під час проведення загальнотеоретичних і галузевих досліджень, спрямованих на вирішення теоретико-методологічних проблем науки адміністративного права, та використовуються Інститутом в межах реалізації тем наукових досліджень «Правове забезпечення прав, свобод та законних інтересів суб'єктів публічно-правових відносин» (номер державної реєстрації №011511005495).

Використання результатів дисертації сприятиме активізації та підвищенню ефективності наукової роботи працівників відділів та аспірантів Науково-дослідного інституту публічного права.

ВИСНОВОК

Результати дисертації здобувача наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право» Національної академії внутрішніх справ Грудовенко Олени Сергіївни на тему «Правові засади запобігання адміністративним правопорушенням, пов'язаним з корупцією у

Збройних силах України» вважати впровадженими у науково-дослідну роботу Науково-дослідного інституту публічного права, під час проведення загальнотеоретичних і галузевих досліджень, спрямованих на вирішення теоретико-методологічних проблем науки адміністративного права.

Голова комісії:

Сергій КОРОЄД

Члени комісії:

Лариса СОРОКА

Ксенія КУРКОВА